

З В І Т
про стратегічну екологічну оцінку
Державної цільової програми справедливої
трансформації вугільних
регіонів України до 2030 року

Київ – 2025

Зміст

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДЕРЖАВНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ПРОГРАМИ СПРАВЕДЛИВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВУГІЛЬНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	4
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗИ ЗМІНУ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО	16
3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ	63
4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ	67
5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ.....	74
6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ – 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ	81
7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ.....	91
8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ	93
9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ.....	97
10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	102
11. РЕЗЮМЕ ІНФОРМАЦІЇ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ.....	103
ДОДАТОК А.....	108

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ГДК – гранично допустима концентрація

ДДП – документ державного планування

ДСРР – Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки

МСП – малі та середні підприємства

ОВД – оцінка пливучого на довкілля

ОМС – органи місцевого самоврядування

ПЗФ – природно-заповідний фонд

Програма – Державна цільова програма справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

СЕО – стратегічна екологічна оцінка

ТЕС – теплова електростанція

ТОТ – тимчасово окуповані території

1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ДЕРЖАВНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ПРОГРАМИ СПРАВЕДЛИВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВУГІЛЬНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Боротьба зі зміною клімату є глобальним викликом, який вимагає широкої міжнародної співпраці, консенсус щодо якої знайшов відображення у низці послідовно укладених міжнародних угод: Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН), Кіотському протоколі, Паризькій угоді. Україна залишається активним учасником міжнародної боротьби зі зміною клімату і послідовно ратифікувала усі зазначені угоди.

Багато десятиліть основними енергоносіями в Україні були видобувні невідновлювані природні ресурси, такі як природний газ, вугілля тощо. Проте внаслідок зміни екологічної ситуації, світових тенденцій, цінової кон'юнктури, впровадження новітніх технологій частка невідновлюваних ресурсів в енергетичному балансі України зменшується.

У зв'язку з активним розвитком у світі нових технологій, альтернативних джерел енергії, зміною кон'юнктури на енергетичному ринку, а також недостатньо ефективним формуванням та реалізацією державної політики у сфері підтримки вугільної галузі за попередні роки, на відповідних територіях виникла напружена ситуація, зокрема, у економічній, соціальній, житлово-комунальній та екологічній сферах, яка може погіршитись з огляду на початок реформування енергетичного сектору країни, а саме вугільної галузі.

Для подолання негативних тенденцій та проблем соціально-економічного розвитку вугільних регіонів, реформування вугільної галузі України має обов'язково супроводжуватись «справедливою трансформацією» таких територій.

Метою Програми є реалізація державної регіональної політики та забезпечення справедливої трансформації вугільних регіонів України шляхом комплексного розв'язання проблемних питань, зокрема в економічній, соціальній, культурній, житлово-комунальній та екологічній сфері, які виникають внаслідок зменшення видобутку вугілля та поступового закриття вугледобувних та суміжних підприємств.

Досягнення мети Програми забезпечуватиметься шляхом виконання програмних заходів за чотирма пріоритетами:

1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу.
2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу.
3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності.
4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату.

Досягнення пріоритетів Програми буде відбуватися через виконання програмних заходів (таблиця 1.1).

Державна цільова програма справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року узгоджується з низкою інших документів державного планування (ДПП), серед яких:

- Стратегічні цілі державної екологічної політики України (визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII);
- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року (схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р);
- Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (редакція документу відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 13 серпня 2024 р. № 940);

Таблиця 1.1. Структура пріоритетів, завдань та програмних заходів Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу	
<i>Заходи</i>	
–	підтримка розвитку МСП, включаючи мікропідприємства та стартапи, для забезпечення економічної диверсифікації, модернізації та реконверсії;
–	сприяння створенню нових підприємств, в тому числі через бізнес-інкубатори та консалтингові послуги, для створення нових робочих місць;
–	надання послуг щодо сприяння працевлаштуванню та самозайнятості населення вугільних регіонів України у тій самій чи іншій місцевості;
–	підтримка розвитку відповідної інженерної інфраструктури для залучення інвестицій (індустріальні парки, промислові майданчики, будівництво транспортної інфраструктури, підсилюючих електростанцій, складських приміщень тощо);
–	розроблення та реалізація пілотних проєктів для диверсифікації економіки вугільних територіальних громад та стимулювання створення інноваційних підприємств.
Пріоритет 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу	
<i>Заходи</i>	
–	підвищення кваліфікації та перекваліфікація працівників вугільних підприємств, набуття навичок у суміжних професіях, які відповідають потребам ринку праці;
–	забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад;
–	сприяння соціальній згуртованості та інтеграції жителів, зокрема через розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо.
Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності	
<i>Заходи</i>	
–	забезпечення енергетичної стійкості вугільних територіальних громад та регіонів, шляхом сприяння розвитку розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії, в тому числі в системах централізованого водопостачання та водовідведення;
–	модернізація, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання в т.ч. через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі (із використанням місцевих енергетичних ресурсів) та генерації з використанням геотермальної енергії;
–	модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення;
Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату	
<i>Заходи</i>	
–	сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проєктів перепрофілювання;
–	відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь;
–	забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій.

- Енергетична стратегія України до 2050 року (схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 373-р);
- Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та Операційним планом заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року (схвалені Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2024 р. № 483-р);

- Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року (затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 443-р);
- Водна стратегія України на період до 2050 року (схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.11.2022 № 1134-р);
- Державна стратегія управління лісами України на період до 2035 року (схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р);
- Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року (схвалений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 №587-р);
- Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року (схвалена рішенням Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання рамкової конвенції ООН про зміну клімату (протокол від 16.02.2018 р. № 1);
- Національна економічна стратегія на період до 2030 року (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179);
- Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року (схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.09.2024 № 922-р);
- Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та Операційним планом заходів з її реалізації у 2025-2027 роках (схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 № 34-р).
- Національний план управління відходами до 2033 року та План заходів з його реалізації на 2025-2033 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1353).

Зокрема метою державної екологічної політики України відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України для забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем. Досягнення мети відбуватиметься через реалізацію 5 стратегічних цілей. У таблиці 1.2 проаналізовано узгодженість пріоритетів Програми з стратегічним цілям державної екологічної політики України.

Пріоритет 1 «Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу» узгоджується з переважною більшістю стратегічних цілей державної екологічної політики України. Він передбачає заходи, скеровані на підтримку розвитку МСП та стимулювання створення інноваційних підприємств; створення нових робочих місць та самозайнятості населення вугільних регіонів України у тій самій чи іншій місцевості; розроблення та реалізацію пілотних проєктів для диверсифікації економіки вугільних територіальних громад.

Пріоритет 2 «Пом'якшення соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу» Програми частково узгоджується з однією стратегічною ціллю державної екологічної політики України («Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва»), зокрема через реалізацію заходів з підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників вугільних підприємств, набуття навичок у суміжних професіях, які відповідають потребам ринку праці, в т. ч. через формування у них екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва. З рештою цілей державної екологічної політики України пріоритети Програми є нейтральними.

Пріоритет 3 «Перехід на альтернативні джерела енергії та підвищення енергоефективності» Програми узгоджується з більшістю стратегічних цілей державної екологічної політики України. Він передбачає, з-поміж іншого, заходи, скеровані на розвиток розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії, в тому числі в системах централізованого водопостачання та водовідведення; модернізацію, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання в т. ч.

через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі (із використанням місцевих енергетичних ресурсів) та генерації з використанням геотермальної енергії.

Таблиця 1.2. Відповідність пріоритетів Програми стратегічним цілям державної екологічної політики України

Стратегічні цілі державної екологічної політики України	Пріоритети Програми			
	1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу	2. Пом'якшення соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу	3. Перехід на альтернативні джерела енергії та підвищення енерго-ефективності	4. Вирішення екологічних проблем та протидія змінам клімату
1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва	+	+	0	+
2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	+	0	+	+
3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку	+	0	+	0
4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	+	0	+	+
5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління	0	0	0	0

Де: + – пріоритети Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики узгоджуються на рівні окремих заходів;
 0 – пріоритети Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики нейтральні по відношенню одні до одних;
 – – пріоритети Програми та стратегічні цілі державної екологічної політики принципово суперечать одні одним. Необхідно терміново уточнити заходи для досягнення пріоритетів Програми.

Пріоритет 4 «Вирішення екологічних проблем та протидія змінам клімату» Програми також узгоджується з більшістю стратегічних цілей державної екологічної політики України. Серед заходів, які він передбачає, є: відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь; забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій тощо.

У Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року, затвердженій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 №1363-р, визначено 12 стратегічних цілей для підвищення рівня екологічної безпеки, зменшення впливів та наслідків зміни клімату в Україні. У таблиці 1.3 наведено відповідність пріоритетів Програми стратегічним цілям Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року.

Таблиця 1.3. Відповідність пріоритетів Програми стратегічним цілям Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року

Стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки	Пріоритети Програми			
	1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу	2. Пом'якшення соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу	3. Перехід на альтернативні джерела енергії та підвищення енерго-ефективності	4. Вирішення екологічних проблем та протидія змінам клімату
1. Зменшення рівня промислового забруднення	+	+	+	+
2. Створення ефективної системи хімічної безпеки	0	0	0	0
3. Забезпечення раціонального використання природних ресурсів	+	0	+	+
4. Досягнення «доброго» екологічного стану вод	+	0	+	+
5. Забезпечення сталого лісоуправління та підвищення здатності лісових екосистем адаптуватися до зміни клімату	0	0	0	+
6. Створення правових та економічних підстав для запровадження ієрархії поводження з відходами	+	0	0	+
7. Підвищення ефективності державної системи оцінки впливу на довкілля та державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища	0	0	0	+
8. Збереження біорізноманіття та забезпечення розвитку природно-заповідного фонду в Україні	0	0	0	+
9. Посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату	+	+	+	+
10. Стабілізація екологічної рівноваги на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя після відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону	+	0	+	+
11. Включення заходів з екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату в національні, регіональні стратегії, плани управління річковими басейнами	+	0	0	+
12. Підвищення обізнаності представників центральних і місцевих органів державної влади та	0	0	0	+

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки	Пріоритети Програми			
	1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу	2. Пом'якшення соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу	3. Перехід на альтернативні джерела енергії та підвищення енерго-ефективності	4. Вирішення екологічних проблем та протидія змінам клімату
органів місцевого самоврядування, які уповноважені на прийняття рішень у сфері навколишнього природного середовища, з питань пом'якшення та адаптації до зміни клімату				

Де: + – пріоритети Програми та стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки узгоджуються на рівні окремих оперативних цілей та завдань;
 0 – пріоритети Програми та стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки нейтральні по відношенню одні до одних;
 – – пріоритети Програми та стратегічні цілі Стратегії екологічної безпеки принципово суперечать одні одним. Необхідно терміново уточнити заходи для досягнення пріоритетів Програми.

Аналіз відповідності пріоритетів Програми (з огляду на визначені заходи для їх досягнення) стратегічним цілям Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року показав, що:

- Пріоритет 1 «Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу» узгоджується з 7 з 12 стратегічних цілей Стратегії екологічної безпеки (зокрема в напрямі трансформації економіки шляхом переходу від вуглевидобутку до інших видів діяльності), з рештою – нейтральний;
- Пріоритет 2 «Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу» узгоджується з 2 з 12 стратегічних цілей Стратегії екологічної безпеки (зокрема в напрямі перекваліфікації працівників вугільних підприємств, набуття навичок у суміжних професіях, які відповідають потребам ринку праці), з рештою – нейтральний;
- Пріоритет 3 «Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності» узгоджується з 5 з 12 стратегічних цілей Стратегії екологічної безпеки (зокрема в напрямі адаптації до зміни клімату через модернізацію інженерної інфраструктури, перехід на відновлювальні джерела енергії), з рештою – нейтральний;
- Пріоритет 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату» узгоджується з 11 з 12 стратегічних цілей Стратегії екологічної безпеки, а однією – нейтральний.

Державна цільова програма справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року (далі – Програма) розроблена для реалізації Концепції Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року (схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2021 р. № 1024). Програма зорієнтована на виконання завдання за напрямом «Стимулювання розвитку територій» (зокрема, сприяння диверсифікації економіки на місцевому рівні, сталому соціально-економічному розвитку територіальних громад вугільних регіонів) оперативної цілі 1 «Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь» стратегічної цілі «Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, кліматичному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах» Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695, в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940). Також пріоритети Програми

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

узгоджуються з іншими цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (далі – ДСРР) (таблиця 1.4).

Таблиця 1.4. Аналіз відповідності пріоритетів Програми цілям Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки*

Стратегічні та оперативні цілі ДСРР на 2021-2027 роки	Пріоритети Програми			
	1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу	2. Пом'якшення соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу	3. Перехід на альтернативні джерела енергії та підвищення енерго-ефективності	4. Вирішення екологічних проблем та протидія змінам клімату
Стратегічна ціль «Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах»				
Оперативна ціль 1. Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	++	+		++
Оперативна ціль 2. Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах		++		
Оперативна ціль 3. Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення		+		
Стратегічна ціль «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів»				
Оперативна ціль 1. Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	+	+	++	
Оперативна ціль 2. Сильна, спроможна та конкурентоздатна регіональна економіка	++	+	++	
Стратегічна ціль «Розбудова ефективного багаторівневого врядування»				
Оперативна ціль 1. Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС	+			++
Оперативна ціль 2. Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями	+			

*У клітинках ступінь зв'язку окремих цілей відмічається як ++ (сильний зв'язок) або + (опосередкований зв'язок)

Аналіз відповідності пріоритетів Програми оновленій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки засвідчує їх значну кореляцію зі змістом усіх 3 стратегічних цілей ДСРР, зокрема щодо трансформації економіки вугільних регіонів на інноваційних засадах, модернізації соціальної та інженерної інфраструктури, переходу на відновлювальні джерела енергії, перекваліфікації працівників вугільних підприємств, набуття навичок у суміжних професіях, які відповідають потребам ринку праці, сприяння регенерації та очищення забудованих територій, відтворенню екосистем, розробки документів просторового планування і т. п.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Пріоритети Програми, виходячи з заходів, які визначено для їх досягнення, також узгоджуються з окремими цілями, завданнями та напрямками низки галузевих документів державного планування (вказані в Заяві про визначення обсягу СЕО Програми) (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5. Відповідність заходів Програми стратегічним цілям (завданням, напрямкам) документів державного планування

ДДП	Стратегічні цілі / завдання /напрями ДДП, з якими узгоджуються заходи Програми	Оперативні заходи Програми, які найбільше узгоджуються з стратегічними цілями / завданнями /напрямами інших ДДП	Рівень узгодження
Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року			
Енергетична стратегія України до 2050 року	<i>Стратегічні цілі:</i> 1. Самозабезпечення та ефективність споживання. 3. Досягнення кліматичної нейтральності енергетичного сектору. 4. Оновлення та модернізація енергетичної інфраструктури за найкращими світовими стандартами.	Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності.	+
Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та Операційний план заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року	<i>Стратегічна ціль 2</i> «Пом'якшення зміни клімату та забезпечення соціально справедливого та економічно ефективного переходу до низьковуглецевого розвитку держави» передбачає наступні завдання: - розроблення/оновлення та реалізація відповідних програмних документів (документів з питань планування) з пом'якшення зміни клімату; - розроблення механізму соціально справедливого переходу вразливих верств населення та регіонів до низьковуглецевого розвитку держави; - перепрофілювання професійно-технічних навчальних закладів та включення програм, орієнтованих на дисципліни у сфері екології, енергетики, промисловості та сільського господарства, що відповідають потребам декарбонізації та трансформації регіонів, з метою пом'якшення наслідків закриття підприємств з видобутку, перероблення та/або спалювання викопного палива; створення нових точок економічного зростання з урахуванням наявного економічного та людського потенціалу для диверсифікації економіки регіонів закриття створення підприємств з видобутку, перероблення та/або спалювання викопного палива.	Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу. Пріоритет 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу. Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності.	+
	<i>Стратегічна ціль 3</i> «Адаптація до зміни клімату, підвищення опірності та зниження ризиків, пов'язаних із зміною клімату» передбачає виконання завдань: - розроблення відповідних програмних документів (документів з питань планування) адаптації до зміни клімату; - розроблення регіональних та місцевих стратегій адаптації до зміни клімату або включення питань адаптації до зміни клімату до	Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміни клімату.	+

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

ДДП	Стратегічні цілі / завдання /напрями ДДП, з якими узгоджуються заходи Програми	Оперативні заходи Програми, які найбільше узгоджуються з стратегічними цілями / завданнями /напрямами інших ДДП	Рівень узгодження
	<p>регіональних стратегій розвитку, стратегій розвитку територіальних громад та планів заходів з їх реалізації;</p> <p>- визначення та впровадження заходів із збалансованого управління природними і виробничими системами, збереження біорізноманіття, досягнення нейтрального рівня деградації земель та відтворення якості водних ресурсів.</p>		
<p>Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року</p>	<p><i>Ціль 2.</i> Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України:</p> <p>- упровадження інструментів сталого споживання і виробництва;</p> <p>- зменшення негативного впливу процесів урбанізації на навколишнє природне середовище, припинення руйнування навколишнього природного середовища у межах міст, зокрема недопущення необґрунтованого знищення зелених насаджень у межах міст під час виконання будівельних чи інших робіт, незаконного відведення земельних ділянок, зайнятих зеленими насадженнями, під будівництво.</p>	<p>Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності.</p> <p>Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату.</p>	+
	<p><i>Ціль 3.</i> Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України:</p> <p>- запобігання зміні клімату та адаптація до неї;</p> <p>- упровадження в Україні сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки.</p>	<p>Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу.</p> <p>Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату.</p>	+
	<p><i>Ціль 4.</i> Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення:</p> <p>- зниження рівня забруднення атмосферного повітря та вод;</p> <p>- покращення якості ґрунтів та впровадження ефективної системи підвищення їх родючості.</p>	<p>Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату.</p>	+
<p>Водна стратегія України на період до 2050 року</p>	<p><i>Ціль 1.</i> Забезпечення рівного доступу до якісної і безпечної для здоров'я людини питної води і належних санітарно-профілактичних заходів</p>	<p>Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності (зокрема через модернізацію та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення).</p>	+
	<p><i>Ціль 2.</i> Поліпшення якісного стану водних об'єктів шляхом досягнення та підтримання "доброго" екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод, екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масивів поверхневих вод, кількісного та хімічного стану масивів підземних вод</p>	<p>Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності (зокрема через модернізацію та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення).</p>	+/-
	<p><i>Ціль 3.</i> Забезпечення необхідної кількості водних ресурсів для відновлення та</p>		

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

ДДП	Стратегічні цілі / завдання /напрями ДДП, з якими узгоджуються заходи Програми	Оперативні заходи Програми, які найбільше узгоджуються з стратегічними цілями / завданнями /напрямами інших ДДП	Рівень узгодження
	оздоровлення водних екосистем і досягнення стійкого водозабору та водопостачання	Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату	
Державна стратегія управління лісами України на період до 2035 року	<i>Ціль «Забезпечення екологічної стійкості»</i> (зокрема охорони земель, ґрунтів та вод, збереження біорізноманіття в лісах; формування, збереження та раціонального, невиснажливого використання екомережі)	Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату	+/-
Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року	<i>Цілі виміру «Дослідження, інновації та конкурентоспроможність»:</i> - Розвиток та фінансування інновацій та досліджень в секторі чистих технологій, відновлюваної енергетики та низьковуглецевого виробництва. - Впровадження чистих енергетичних рішень та низьковуглецевих технологій. - Підвищення конкурентоспроможності.	Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу.	+/-
	<i>Цілі виміру «Декарбонізація»:</i> - Скорочення викидів ПГ на 65% порівняно з рівнем 1990 р. - Кліматична нейтральність енергетичного сектору України до 2050 року. - Кліматична нейтральність (для економіки в цілому) до 2060-го року. - Виведення з експлуатації вугільної генерації до 2035 року. - Скорочення викидів метану на 30% до 2030 р. від рівня 2020 р. - Посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних та екологічних систем до зміни клімату. - Частка відновлюваних джерел енергії у структурі загального кінцевого енергоспоживання має становити не менше як 27% у 2030 році. - Індикативні цілі ВДЕ у валовому кінцевому споживанні енергії до 2030 р.: опалення та охолодження – 35%; електроенергія – 25,4%; транспорт – 14%; - Частка генерації з ВДЕ в загальному виробництві електроенергії на рівні 25% у 2030 році. - Частка використання альтернативних джерел енергії (відновлювані джерела енергії та вторинні енергетичні ресурси) у виробництві теплової енергії об'єктами у сфері теплопостачання у 2025 році – 30 %, у 2035 році – 40%. - Збільшення рівня застосування альтернативних видів палива (біопаливо або його суміш з традиційним паливом) та електроенергії (виробленої, як з традиційних, так і з відновлюваних джерел) у транспортному секторі до 50% до 2030 року.	Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності (зокрема через модернізацію та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення).	+
Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року	<i>Завдання:</i> Завдання 1. Перехід до енергосистеми, яка передбачає використання джерел енергії з низьким вмістом вуглецю, розбудову джерел чистої електричної та теплової енергії,	Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності (зокрема через модернізацію та	+

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

ДДП	Стратегічні цілі / завдання /напрями ДДП, з якими узгоджуються заходи Програми	Оперативні заходи Програми, які найбільше узгоджуються з стратегічними цілями / завданнями /напрямами інших ДДП	Рівень узгодження
	<p>підвищення енергоефективності й енергозбереження в усіх секторах економіки та на об'єктах житлово-комунальної інфраструктури, стимулювання використання альтернативних нафтопродуктам моторних палив і перехід вантажних та пасажирських перевезень за рахунок більш екологічно чистих видів транспорту.</p> <p>Завдання 3. Скорочення викидів ПГ, таких як метан та оксид азоту, пов'язаних переважно з виробництвом викопного палива, сільським господарством, відходами.</p>	<p>забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення).</p> <p>Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату</p>	
<p>Національна економічна стратегія на період до 2030 року</p>	<p><i>Напрямок 10.</i> Промисловість – стратегічні цілі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - посилення конкурентоспроможності виробленої в Україні промислової продукції, впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій; - створення нових виробничих потужностей шляхом стимулювання інноваційної діяльності підприємств у всіх регіонах країни з використання конкурентних переваг кожного з них. 	<p>Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу.</p>	<p align="center">+</p>
	<p><i>Напрямок 11.</i> Енергетика – стратегічні цілі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечення функціонування розумної, модернізованої та надійної енергосистеми, яка повністю задовольняє вимоги та потреби кінцевих споживачів; - підвищення енергоефективності економіки та забезпечення екологічності енергетичного сектору. <p><i>Напрямок 13.</i> Транспорт та інфраструктура – стратегічна ціль:</p> <ul style="list-style-type: none"> - декарбонізація галузі з метою досягнення цілей кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року. 	<p>Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності (зокрема через модернізацію та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення).</p>	<p align="center">+</p>
	<p><i>Напрямок 12.</i> Видобувна промисловість – стратегічна ціль:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечення гармонізації галузі з навколишнім природним середовищем. 	<p>Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату</p>	<p align="center">+</p>
	<p><i>Напрямок 17.</i> Підприємництво (розвиток підприємництва) – стратегічні цілі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - стимулювання розвитку підприємницької культури та компетенцій; - стимулювання розвитку інновацій. <p><i>Напрямок 18.</i> Цифрова економіка – стратегічні цілі:</p>	<p>Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу.</p>	<p align="center">+</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - акселерація економічної діяльності; - трансформація ресурсних секторів економіки у високопродуктивні, інтелектуальні та конкурентоспроможні; - трансформація сфер життя в ефективні, сучасні та комфортні; - створення нових можливостей для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних та цифрових індустрій і бізнесу. 	<p>Пріоритет 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу.</p>	<p align="center">+/-</p>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

ДДП	Стратегічні цілі / завдання /напрями ДДП, з якими узгоджуються заходи Програми	Оперативні заходи Програми, які найбільше узгоджуються з стратегічними цілями / завданнями /напрямами інших ДДП	Рівень узгодження
	<i>Напрямок 20.</i> Якість життя – стратегічні цілі: - створення безпечного довкілля для населення; - забезпечення високого рівня здоров'я та високих показників тривалості життя і тривалості здорового життя; - забезпечення рівних прав та можливості для кожного, інклюзії та безбар'єрності, високого рівня соціального захисту для гідного життя; - підвищення рівня зайнятості жінок і чоловіків відповідних вікових груп та скорочення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків.	Пріоритет 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу. Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату	+
Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року	<i>Стратегічна ціль 3.</i> Зниження рівня передчасної смертності. <i>Стратегічна ціль 4.</i> Активізація на ринку праці максимальної кількості громадян, які можуть працювати	Пріоритет 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу.	+
	<i>Стратегічна ціль 6.</i> Розвиток можливостей для якісного життя. Україна - держава, в якій хочеться жити	Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату	+/-
Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та Операційним планом заходів з її реалізації у 2025-2027 роках	<i>Стратегічна ціль 1.</i> Забезпечення універсального доступу населення до якісних медичних послуг та інструментів реалізації права на здоров'я	Пріоритет 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу.	+
		Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності.	+/-
Національний план управління відходами до 2033 року та План заходів з його реалізації на 2025-2033 роки	<i>Ціль 2</i> — впровадження економічних інструментів для удосконалення сфери управління відходами	Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату	+/-

(+) повна відповідність, (+/-) часткова відповідність

Відтак пріоритети Програми та заходи, скеровані на їх досягнення, узгоджуються з основними засадами збереження довкілля, адаптації до змін клімату та пом'якшення наслідків змін клімату, визначеними в документах державного планування, які охоплюють різні складові довкілля, в тому числі здоров'я населення.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗИ ЗМІНУ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО

Загальна характеристика території охоплення Програми

Відповідно до Концепції Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року¹ вугільні регіони визначаються як регіони, на території яких розташовані вугледобувні та вуглепереробні підприємства, в тому числі ті, які перебувають у стадії ліквідації, консервації або переорієнтації на інші види економічної діяльності, та підприємства вугільної теплової генерації незалежно від форми власності. Загалом це 38 територіальних громад Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Львівської, Вінницької, Київської, Івано-Франківської, Запорізької та Харківської областей. Територіальні громади вугільних регіонів залежать від підприємств вугільної галузі та вугільної теплової генерації, у деяких з них вугілля залишається єдиним доступним енергоносієм. Зважаючи на зазначене, тут і далі терміном «вугільні територіальні громади» позначаються територіальні громади вугільних регіонів України, на території яких здійснюється вуглевидобуток та/або функціонують підприємства вугільної теплової генерації.

Загальна площа вугільних територіальних громад України становлять 10 414,4 км², а чисельність населення станом на 01.01.2022 р. – 2 178,9 тис. осіб.

Вугільні територіальні громади України умовно поділяються на ті, які забезпечують видобуток вугілля, та ті, які здійснюють генерацію електроенергії.

17 (або 44,7%) вугільних територіальних громад (це 45,8% площі усіх вугільних громад України) наразі перебуває в зоні активних бойових дій або тимчасової окупації, що значно ускладнює їхню соціально-економічну ситуацію (табл. 2.1).

Таблиця 2.1. Перелік вугільних територіальних громад України

№ з/п	Територіальна громада	Чисельність населення, станом на 01.01.2022 р., тис. осіб	Площа, км ²	Примітки
Волинська область				
1	Литовезька	4	124	видобуток вугілля
2	Нововолинська	57,4	75,2	видобуток вугілля
3	Поромівська	5,6	108,6	видобуток вугілля
	Разом	67	307,8	
Вінницька область				
4	Ладизинська	24,6	123,8	генерація електроенергії
Дніпропетровська область				
5	Богданівська	9,6	496,9	видобуток вугілля
6	Вербківська	7,9	583,2	видобуток вугілля
7	Дніпровська	971,1	406	генерація електроенергії
8	Зеленодольська	18,3	310,4	генерація електроенергії
9	Миколаївська	9,5	459,5	видобуток вугілля
10	Павлоградська	101,4	58,8	видобуток вугілля
11	Першотравенська	27,1	2,9	видобуток вугілля
12	Петропавлівська	10,2	350,8	видобуток вугілля
13	Тернівська	27	14,3	видобуток вугілля
14	Троїцька	3,4	237,9	видобуток вугілля

¹ Концепція Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2021-%D0%BF#Text>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

№ з/п	Територіальна громада	Чисельність населення, станом на 01.01.2022 р., тис. осіб	Площа, км ²	Примітки
Разом		1185,5	2920,7	
Донецька область				
15	Білозерська	15,4	68,7	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія*
16	Вугледарська	25,4	596,5	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія*
17	Добропільська	43	265,5	видобуток вугілля; ведуться бойові дії*
18	Курахівська	38,1	351,6	видобуток, генерація електроенергії; тимчасово окупована територія*
19	Миколаївська	20,6	334,3	генерація електроенергії; ведуться бойові дії*
20	Мирноградська	48	66,7	видобуток, генерація електроенергії; ведуться бойові дії*
21	Новгородівська	19	157,2	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія*
22	Новодонецька	10,5	280	видобуток вугілля; ведуться бойові дії*
23	Покровська	81	515,5	видобуток вугілля; ведуться бойові дії*
24	Світлодарська	28,7	297,7	генерація електроенергії; тимчасово окупована територія*
25	Селидівська	34,8	150,2	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія*
26	Торецька	65,1	67,5	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія*
Разом		429,6	3151,4	
Запорізька область				
27	Енергодарська	52,2	63,4	генерація електроенергії; тимчасово окупована територія*
Київська область				
28	Українська	20,6	206,7	генерація електроенергії
Луганська область				
29	Гірська	32,5	169,8	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія*
30	Лисичанська	111,7	407,6	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія*
31	Щастинська	20,6	409,2	генерація електроенергії; тимчасово окупована територія*
Разом		164,8	986,6	
Львівська область				
32	Белзька	14,5	464,5	видобуток вугілля
33	Добротвірська	11,3	199	видобуток вугілля; генерація електроенергії
34	Сокальська	51,4	676,5	видобуток вугілля
35	Червоноградська	91,1	228,1	видобуток вугілля
36	Великомостівська	15,9	311,8	видобуток вугілля
Разом		184,2	1879,9	
Харківська область				
37	Слобожанська	26,4	572,3	генерація електроенергії; ведуться бойові дії*
Івано-Франківська область				
38	Бурштинська	24	201,8	генерація електроенергії
Всього		2 178,90	10 414,40	

Примітка: (*) – відповідно до²

² Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309 (із змінами відповідно до Наказу № 415 від 29 листопада 2024 року). URL: <https://mtu.gov.ua/files/27.%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0>

Вугільні територіальні громади **Західного регіону України** орієнтовані на видобуток кам'яного вугілля у Львівсько-Волинському вугільному басейні. Басейн розташований на північному заході України у верхній течії річки Західний Буг і є південно-східною частиною Люблінського вугільного басейну, що знаходиться на території Польщі. Площа Львівсько-Волинського вугільного басейну – 1400 квадратних кілометрів, протяжність 190 км, середня ширина приблизно 60 км.

Балансові запаси вугілля – близько 970 млн т. Загальні запаси вугілля не перевищують 1% від розвіданих у державі, глибина залягання – 300-650 м, потужність пластів – 0,5-1,0 м, видобувають 14 млн т вугілля. Спосіб видобутку – шахтний, оскільки кар'єрний недоцільний через значну глибину залягання пластів вугілля.

Значну частину вугілля Львівсько-Волинського вугільного басейну використовують Бурштинська та Добротвірська ТЕС. Утім, порівняно з Донбасом загальні показники якості вугілля нижчі, воно характеризується меншою теплотворністю та більш високою зольністю.

У **Львівській області** вугілля видобувають на території Шептицької, Сокальської, Белзької та Великомоствівської територіальних громад. При цьому, міста Шептицький та Сокаль є основними центрами вуглевидобутку, а Добротвірська громада представлена генерацією електроенергії (Добротвірська ТЕС).

Волинська область представлена Литовезькою, Поромівською та Нововолинською територіальними громадами, які також є частиною Львівсько-Волинського басейну.

Івано-Франківська область включає Бурштинську громаду, яка зосереджена на генерації електроенергії на викопному паливі (Бурштинська ТЕС).

У **Центральному регіоні** країни знаходяться громади, що спеціалізуються на генерації електроенергії на викопному паливі. Зокрема, **Вінницька область** представлена Ладижинською територіальною громадою, де розташована Ладижинська ТЕС – один із найбільших генераційних об'єктів країни. **Київська область** включає Українську територіальну громаду, де працює Трипільська ТЕС.

Найбільшим за обсягами видобутку вугілля є **Східний регіон України**, однак значна частина його територій наразі охоплена бойовими діями або окупована³.

Рисунок 2.1. Донбас на карті України

Донецький вугільний басейн (Донбас, рис. 2.1) – найбільший вугільний басейн в Україні, на базі якого виріс промисловий регіон Донбас. Басейн головним чином розташований в Луганській, Донецькій та Дніпропетровській областях. Площа басейну – близько 60 тис. км² (650 × 200 км), у тому числі в межах України 50 тис. км². Донецький кам'яновугільний басейн є складовою частиною найбільшої на Європейському континенті рифтогенної структури – Дніпровсько-Донецької западини.

[https://mtu.gov.ua/files/27.%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20415%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2029%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0%202024%20\(2\).pdf](https://mtu.gov.ua/files/27.%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20415%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2029%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0%202024%20(2).pdf)

³ Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309 (із змінами відповідно до Наказу № 415 від 29 листопада 2024 року). URL:

[https://mtu.gov.ua/files/27.%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20415%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2029%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0%202024%20\(2\).pdf](https://mtu.gov.ua/files/27.%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%20415%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%2029%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%B0%202024%20(2).pdf)

У центральній частині басейну розташований Донецький кряж – найбільш піднесена частина Лівобережної України.

Донецька область представлена територіальними громадами, що до початку війни спеціалізувалися як на вуглевидобутку, так і на енергогенерації: Покровська, Мирноградська, Добропільська, Селидівська, Торецька, Курахівська, Новогродівська, Вугледарська, Білозерська громади. Ці території знаходяться під окупацією або у зоні бойових дій, що унеможлиблює повноцінну роботу вугільної галузі.

Луганська область включає Лисичанську, Гірську та Щастинську територіальні громади. Зокрема Лисичанськ є одним із найдавніших центрів вугільної промисловості України, а Щастинська громада має значення для енергогенерації (Щастинська ТЕС). Всі ці громади перебувають під тимчасовою окупацією.

У **Дніпропетровській області** розташовано 8 вуглевидобувних громад, серед яких Павлоградська, Першотравенська, Тернівська, Петропавлівська, Миколаївська, Богданівська, Вербківська та Троїцька громади, що входять до складу Західного Донбасу. Також тут знаходяться Зеленодольська та Дніпровська громади, що спеціалізуються на генерації електроенергії (Придніпровська ТЕС, Криворізька ТЕС).

Харківська область представлена Слобожанською громадою, де розташована Зміївська ТЕС, одна з найбільших теплових електростанцій регіону. Наразі там ведуться бойові дії.

У **Південно-Східному регіоні України розташована Енергодарська територіальна громада (Запорізька область)**, яка є центром генерації електроенергії, оскільки тут розташована Запорізька АЕС – найбільша атомна електростанція Європи. З 2022 р. територія громади перебуває під тимчасовою окупацією, що створює критичні ризики для енергетичної безпеки України.

Ландшафтні особливості рельєфу

Вугільні територіальні громади України належать до різних зон фізико-географічного районування⁴, відтак, мають різні ландшафтні особливості рельєфу.

У зв'язку із значною освоєністю природно-антропогенні ландшафти зазначених територій значно переважають над природними. Активне використання ресурсів зумовлює ерозійні процеси, зміну гідрологічного режиму та забрудненню ґрунтів і водойм.

Вугільні територіальні громади **Волинської, Львівської та Івано-Франківської областей** розташовані у Західноукраїнському краї Зони широколистяних лісів. Рельєф цієї зони є досить різноманітним і має помірно-хвилястий характер. Тут переважає переплетення рівнинних і підгорбистих територій, що виражається у наявності плавних підйомів, низинних долин річок та окремих низькогірських масивів. Таке різноманіття рельєфних форм обумовлено давніми геологічними процесами та сприяє формуванню густих широколистяних лісів, що загалом характерно для Західного регіону України.

Вугільна територіальна громада **Вінницької області** належить до Придніпровсько-Східноподільської височинної області Подільсько-Придніпровського краю Лісостепової зони. Рельєф цієї зони характеризується помірною висотою та різноманітністю форм. Основну масу становлять пологі височини і хвилясті території, де плавні підйоми перемежуються із низинними долинами, що сформовані річковими системами. Видимою є також контурність ландшафту з окремими стрімкішими схилами, що відображає наслідки тривалих тектонічних, ерозійних та осадових процесів, притаманних даній лісостеповій області.

⁴ Фізико-географічне районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-1.html>.

Для вугільної територіальної громади **Київської області** характерним є поєднання рельєфів та ландшафтів області Київського Полісся Зони мішаних (хвойношироколистяних) лісів та Київської височинної області Лісостепової зони. Розмірений та багатоблиформний рельєф цієї території включає пологі височини, слабо хвилясту місцевість з окремими долинами річок та низькими пагорбами. Враховуючи геологічні процеси, тут можна зустріти місцевості з м'якими перепадами висот, які змінюються великими рівнинами та схилами, що поступово переходять у річкові долини.

Вугільна територіальна громада **Запорізької області** належить до Південнопридніпровської схилово-височинної області Північностепової підзони Степової зони. Рельєф цієї зони поєднує в собі елементи підвищень та широких рівнин. Тут переважають пологі схили та м'які підйоми, що переходять у відкриті степові простори. Річкові долини додають рельєфу контурної різноманітності, а результати давніх тектонічних і ерозійних процесів формують характерну для степової підзони мозаїку ландшафтів.

Вугільна територіальна громада **Харківської області** належить до Харківської схилово-височинної області Слобожанської провінції, яка є перехідною між Лісостепом і Степом. Рельєф представлений хвилястою височинною рівниною, розчленованою балками, ярами та річковими долинами.

Вугільні територіальні громади **Дніпропетровської області** належать до Придніпровської височинної області Дністровсько-Дніпровської (Подільсько-Придніпровської) фізико-географічної країни Лісостепової та Степової зон України. Для місцевого рельєфу характерна хвиляста височинна рівнина з сильно розчленованими плато, що поступово знижуються до долини р. Дніпра. Наявні яри, балки та круті схили вздовж річкових долин. Висоти коливаються від 50 м (долина р. Дніпра) до 200 м (височини правобережжя).

Вугільні територіальні громади **Донецької та Луганської областей** характеризуються поєднанням рельєфів Задонецько-Донського та Донецького країв Північностепової підзони Степової зони. Цей тип рельєфів переважно хвилястий, представлений височинами, плато та річковими долинами. Характерні пологі схили, балки, яри та степові рівнини.

Разом з тим, повномасштабна війна суттєво трансформувала ландшафти та рельєф тих громад, на яких ведуться/велись бойові дії. Масштабні руйнування інфраструктури, вибухи та артилерійські обстріли спричинили утворення воронки, зміну мікрорельєфу, зсуви та деградацію ґрунтів. Лісові масиви, сільськогосподарські угіддя й водні об'єкти зазнали значного забруднення та порушення структури. Внаслідок бойових дій активізувалися ерозійні процеси, заболочення та спустошення території, що ускладнює їх подальше відновлення.

Клімат

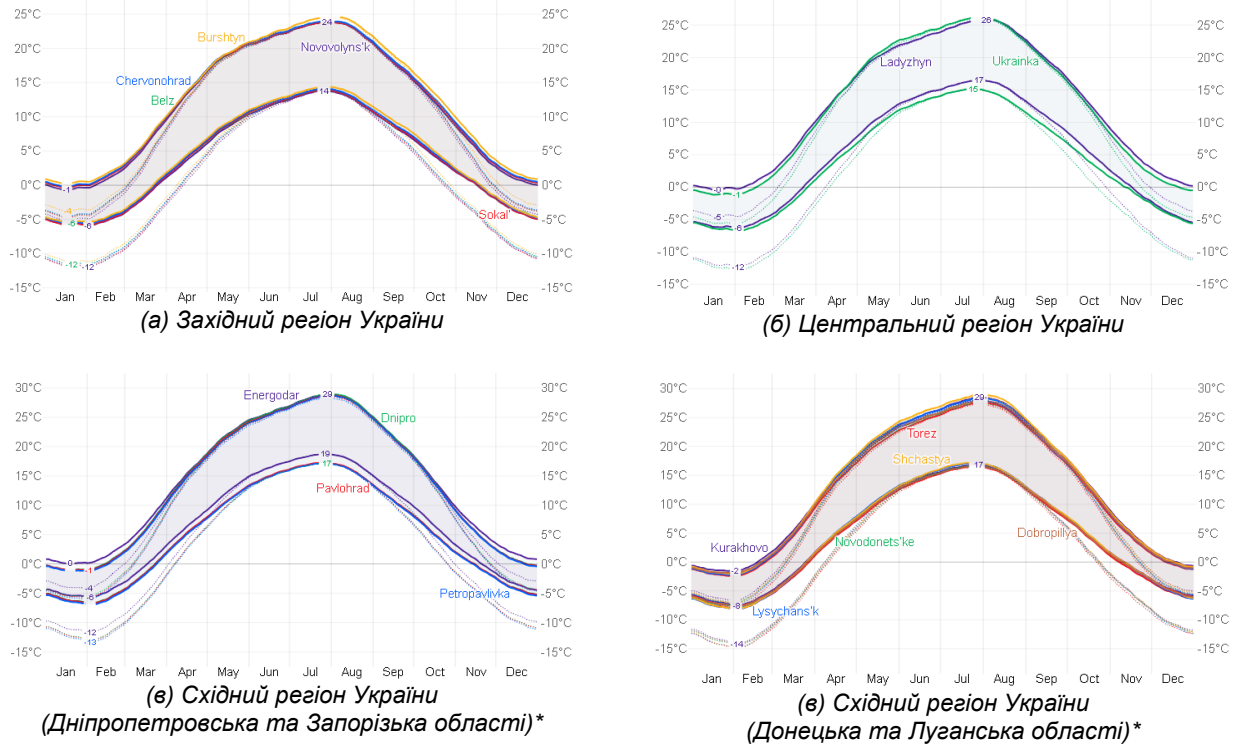
Клімат вугільних територіальних громад України переважно помірно-континентальний із вираженою сезонністю. Через видобуток вугілля він змінюється локально: підвищується кількість пилу, змінюється вологість, зростає частота туманів і локальних теплових аномалій.

Влітку спостерігається тепла та посушлива погода, взимку – помірно холодна (рис. 2.2).

Найбільше дощових днів – у червні (приблизно 9-10 днів у громадах Західного та Центрального регіонів та 7-8 днів у громадах Східного регіону). В цей час у середньому випадає від 30-45 мм опадів у громадах Східного регіону до 65-75 мм опадів у громадах Західного та Центрального регіонів). Найменше дощових днів у лютому (4-5 днів). Тобі видає приблизно 10-12 мм опадів.

Сніговий покрив характеризується значною нестійкістю. Танення снігу відбувається досить інтенсивно.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Рисунок 2.2. Середньодобова максимальна і мінімальна температура повітря на висоті 2 метри над рівнем моря у вугільних громадах України⁵

Примітки:
 складено за громадами, щодо яких наявна інформація;
 тонкі пунктирні лінії позначають відповідні сприйняті температури;
 (*) – останні доступні дані

Найменша швидкість вітру спостерігається у липні-серпні, тоді як найвітрянніший період припадає на грудень-січень (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Середня щогодинна швидкість вітру на висоті 10 метрів над рівнем моря у вугільних громадах України, км/год⁶

Вугільна територіальна громада	місяць											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
Нововолинська	19.0	18.6	18.1	15.9	14.1	13.8	13.2	13.1	14.7	16.3	17.5	18.4
Белзька	19.0	18.6	18.0	15.8	13.9	13.6	12.9	12.8	14.5	16.1	17.4	18.4
Сокальська	19.0	18.6	18.1	16.0	14.1	13.7	13.0	12.9	14.6	16.1	17.4	18.3
Шептицька	19.0	18.6	18.0	15.9	14.0	13.6	12.9	12.8	14.5	16.1	17.4	18.3

⁵ The Weather Year Round Anywhere on Earth. URL: <https://weatherspark.com/>

⁶ The Weather Year Round Anywhere on Earth. URL: <https://weatherspark.com/>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Вугільна територіальна громада	місяць											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
Бурштинська	17.7	17.6	16.9	14.9	13.0	12.9	12.4	12.1	13.6	14.8	16.0	16.9
Ладизинська	16.7	17.4	17.3	15.6	13.7	13.5	13.2	13.2	14.6	15.1	15.9	16.0
Українська	17.3	17.6	17.5	15.8	14.1	13.7	13.2	13.4	14.8	15.7	16.3	16.6
Дніпровська	17.3	18.3	18.3	16.1	14.1	13.7	13.5	13.8	15.0	15.9	16.5	16.9
Павлоградська	17.7	18.7	18.5	16.2	14.0	13.5	13.5	13.7	15.0	15.9	16.5	17.1
Петропавлівська	18.0	19.0	18.6	16.1	13.9	13.4	13.4	13.6	14.9	15.9	16.6	17.3
Добропільська*	18.4	19.4	18.9	16.3	14.0	13.5	13.5	13.7	15.0	16.0	16.8	17.6
Курахівська*	18.6	19.7	19.1	16.6	14.2	13.7	13.7	14.0	15.3	16.3	17.1	17.9
Новодонецька*	18.2	19.2	18.7	16.1	13.9	13.4	13.4	13.6	14.9	15.9	16.6	17.5
Селидівська*	18.5	19.6	19.0	16.4	14.1	13.6	13.6	13.8	15.2	16.2	17.0	17.8
Торецька*	18.7	19.8	19.3	16.6	14.3	13.8	13.7	14.1	15.4	16.4	17.1	18.0
Енергодарська*	17.2	18.5	19.1	17.3	15.2	14.7	14.5	14.8	15.9	16.8	17.1	16.8
Лисичанська*	18.3	19.3	18.7	16.0	14.0	13.5	13.3	13.6	14.9	15.8	16.6	17.6
Щастинська*	18.4	19.4	18.7	16.0	14.0	13.4	13.2	13.6	15.0	15.8	16.6	17.6

Примітки:
складено за громадами, щодо яких наявна інформація;
(*) – останні доступні дані

Воєнні дії загалом вплинули на локальний клімат, особливо тих громад, на яких ведуться/велися активні бої, через руйнування рослинного покриву, забруднення атмосфери вибухами та пожежами. Знищення лісів і ґрунтового покриву призводить до зменшення вологості, посилення пилових бур і локального потепління. Інтенсивне використання військової техніки та горіння пального зумовлюють зміну складу повітря та формування теплових аномалій.

Атмосферне повітря

Атмосферне повітря впливає на всі компоненти довкілля та є основою людського існування. Водночас на території більшості вугільних громад України відсутні пункти спостереження за якістю атмосферного повітря.

Дані досліджень станом на 22.02.2025 р. (за громадами, на території яких наявні діючі пункти моніторингу якості атмосферного повітря, або такі пункти спостереження знаходяться поруч із громадою) вказують на те, що концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі у пунктах моніторингу знаходяться на рівні, який вважається безпечним для екосистеми та здоров'я тих, хто мешкає поруч (табл. 2.3). Імовірно частково це пов'язано із зменшення діяльності вуглевидобувних підприємств та підприємств вугільної теплової генерації, як внаслідок поступової відмови від вуглевидобутку, так і з огляду на повномасштабну збройну агресію РФ.

Таблиця 2.3. Індикатори стану атмосферного повітря у вугільних громадах України (дані станом на 22.02.2025 р.), мкг/м³⁷

Вугільна територіальна громада	Атмосферний тиск, мм	Відносна вологість, %	Забруднюючі речовини					Стан повітря
			Пил 10 мкм	Пил 2,5 мкм	Аміак	Діоксид азоту	Діоксид сірки	
Волинська область								
Нововолинська	753	43	13,4	6,6	---	---	---	хороший
Вінницька область								
Ладизинська	761	67	32,2	17,8	0,07	---	---	задовільний
Дніпропетровська область								
Дніпровська	730	63	26,5	9,6	0,07	---	---	хороший
Павлоградська	777	93	14,4	5,6	---	---	---	хороший
Троїцька			22,6	14,7	---	---	---	задовільний
Донецька область								
Добропільська (ведуться бойові дії)	762	65	95,2	38,5	0,7	---	---	помірний
Запорізька область								
Енергодарська (громада тимчасово окупована; інформацію подано за даними найближчого діючого пункту спостереження у м. Нікополь)	772	16	25,6	16,3	0,07	---	---	задовільний
Львівська область								
Белзька, Добротвірська, Сокальська, Шептицька, Великомоствська (інформацію подано за даними найближчого пункту спостереження у м. Кам'янка-Бузька)	інформація відсутня		7	14	---	---	---	задовільний
Харківська область								
Слобожанська (ведуться бойові дії; інформацію подано за даними найближчого діючого пункту спостереження у с. Лиман)	інформація відсутня		27,7	10,4	---	---	---	хороший

Примітка: інформацію наведено за громадами, на території яких наявні діючі пункти моніторингу якості атмосферного повітря, або такі пункти спостереження знаходяться поруч із громадою. Щодо тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської області інформація відсутня.

На підконтрольних Україні територіях з-поміж викинутих шахтами в атмосферне повітря забруднюючих речовин найвищу частку становить діоксид вуглецю. Це (вуглекислий газ, парниковий газ) тривка хімічна сполука, безбарвна, із відсутнім смаком і запахом. Його токсична дія полягає в подразненні дихальних шляхів людини, запамороченні, головному болі, шумі у вухах, психічному збудженні, непритомному стані. Крім того, надлишок вуглекислого газу в тілі людини посилює хронічні захворювання серця, а також захворювання, пов'язані із кровотоком і нирками, ослаблює імунітет. Діоксид вуглецю у великих концентраціях спричиняє підняття температури повітря (так званий парниковий ефект), зумовлюючи тим самим зміну місцевого клімату, підвищення кислотності середовища (закислення) у водоймах та ґрунтах тощо.

Гострою проблемою залишається недотримання підприємствами добувної промисловості технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування, невиконання у встановлені

⁷ Станція моніторингу стану повітря. URL: https://ecozagroza.gov.ua/map?id=38483&layer=air_pollution.

терміни заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня; низькі темпи впровадження сучасних технологій очищення викидів; відсутність ефективного очищення викидів підприємств від газоподібних домішок. Утім, оптимізм у більш сприятливий розвиток ситуації вселяють перспективи здійснення еколого орієнтованої справедливої трансформації вугільних територіальних громад та технічної модернізації підприємств, зокрема, у період післявоєнної відбудови.

Джерелами неконтрольованих викидів в атмосферне повітря парникових газів та інших небезпечних речовин є тліючі терикони (сірчана кислота, вуглекислота, двоокис азоту, сірководень, вуглеводні, аміак, оксид вуглецю тощо), температура яких усередині може сягати 1200°C. Крім того, токсичний пил з териконів розноситься на десятки кілометрів вітровою ерозією, забруднюючи атмосферне повітря навколишніх населених пунктів.

У 2023 р. Міністерство захисту навколишнього середовища та природних ресурсів України⁸ навело звіт із переліком найбільших забруднювачів довкілля. Важливо, що 10 з 20 позицій в рейтингу займають ТЕС. Зокрема, йшлося про: Бурштинську, Криворізьку, Ладижинську, Трипільську, Курахівську, Придніпровську та Зміївську. Водночас, за даними,⁹ у довоєнному 2021 р. Бурштинська ТЕС була «найбруднішою» електростанцією Європи, а Україна викидала отруйного пилу з вмістом важких металів більше, ніж всі країни ЄС, Туреччина та Західні Балкани разом узяті. В Європі Україна продукувала 72% всіх викидів зольного пилу, 27% двоокису сірки та 16% оксидів азоту. За обсягами викидів двоокису сірки Бурштинська ТЕС займала 1-ше місце на континенті. До антирейтингу ТОП-10 електростанцій Європи з найбільшими викидами пилу у 2021 р. входили 8 електростанцій України: Курахівська, Бурштинська, Трипільська, Луганська, Зміївська, Вуглегірська, Слов'янська, Ладижинська ТЕС. Всі вони були введені в експлуатацію у 60-70-х роках минулого століття. В ТОП-30 за цими викидам входили 18 українських ТЕС.

ТЕС, функціонуючи на основі спалювання викопного палива, продукують широкий спектр забруднюючих речовин, що мають негативний вплив на екологічну ситуацію. До них належать: діоксид сірки (SO₂), який є прекурсором кислотних дощів та спричиняє респіраторні захворювання; оксиди азоту (NO_x), що сприяють формуванню фотохімічного смогу та подразненню дихальних шляхів; тверді частинки (PM), які, завдяки своїм малим розмірам, здатні глибоко проникати в легені, провокуючи серцево-судинні та респіраторні патології; вуглекислий газ (CO₂), основний парниковий газ, що є вагомим чинником глобального потепління. Наприклад, за даними¹⁰ ВП «Бурштинська ТЕС» АТ «ДТЕК Західенерго» залишається найбільшим забруднювачем атмосферного повітря в Івано-Франківській області, на яку припадає 84,4% викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від загальнообласного обсягу викидів. Викиди в атмосферне повітря у 2021 р. від виробничої діяльності ТЕС збільшилися на 24,4%, порівняно з 2020 р. і становили 145,6 тис. тон. Валовий викид забруднюючих речовин ВП «Ладижинська ТЕС» АТ «ДТЕК Західенерго» щорічно становить близько 3959,7 тис. тон, з яких 2884,7 тис. тон або 72,8% становлять парникові гази¹¹.

Валовий викид забруднюючих речовин Трипільською ТЕС ПАТ «Центренерго» становить 79 тис. тон без урахування обсягів викиду парникових газів (відповідна інформація відсутня)¹².

⁸ «Найбрудніші» підприємства України: Міндовкілля показало рейтинг бізнесів за шкідливими викидами. URL: https://24tv.ua/business/yaki-pidpriyemstva-naybilshe-zabrudnyuyut-dovkillya_n2633392. URL: https://24tv.ua/business/yaki-pidpriyemstva-naybilshe-zabrudnyuyut-dovkillya_n2633392

⁹ Українські вугільні ТЕС очолюють рейтинг найбрудніших електростанцій Європи. URL: <https://ecoaction.org.ua/ukrainski-vuhilni-tes-najbrudnishy.html>

¹⁰ Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області в 2021 році. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Regionalna-dopovid-Ivano-Frankivskoyi-obl.-u-2021-rotsi.pdf>

¹¹ Повідомлення про намір отримати дозвіл на викиди АТ «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО» (ДТЕК ЛАДИЖИНСЬКА ТЕС). URL: <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-namir-otrymaty-dozvil-na-vykydy-at-dtek-zahidenergo/>

¹² Повідомлення про намір отримати дозвіл на викиди ТРИПІЛЬСЬКА ТЕС ПАТ «ЦЕНТРЕНЕРГО». URL: <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-namir-otrymaty-dozvil-na-vykydy-trypilska-tes-pat-tsentrenergo-2/>

Загалом, за даними Державної служби статистики України у 2019 р. підприємствами теплогенерації, які розташовані у вугільних громадах країни, загалом було викинуто в атмосферне повітря 817,6 тис тон забруднюючих речовин і парникових газів (Додаток А, табл. А.1). З них 70,2% становив діоксид сірки (SO₂) – це основний забруднювач повітря, який утворюється під час спалювання викопного палива, зокрема вугілля. Він спричиняє до утворення кислотних дощів.

За даними,¹³ лише на поч. 2023 р. внаслідок російських ударів по нафтобазах, складах паливно-мастильних матеріалів згоріло понад 680,6 тисячі тонн нафтопродуктів, які забруднили повітря небезпечними речовинами. Крім того, у повітря потрапило понад 38 тисяч тонн викидів від горіння російської техніки та утворилося понад 352 тисячі тонн відходів, які забруднюють не лише повітря, а й землю. Загалом через лісові пожежі, від горіння нафтопродуктів та займання промислових об'єктів, викиди в атмосферне повітря перевищили 67 млн тонн. З огляду на продовження бойових дій понад 3 роки, з високою ймовірністю можна стверджувати, що шкідливий вплив на довкілля від зазначених джерел – особливо у східних та південних регіонах України – не зменшився, що, на нашу думку, буде підтверджено після завершення бойових дій.

Водночас під час повномасштабної збройної агресії РФ, у зв'язку з частими масованими атаками російського агресора на критичну інфраструктуру України загалом та вугільних громад зокрема, зросли обсяги викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел. Це зумовлено широким використанням бензинових і дизельних генераторів як альтернативних джерел енергії.

Інформація щодо стану атмосферного повітря у тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської області відсутня. Утім, із високою ймовірністю можна зазначити, що воєнні дії значно погіршили якість атмосферного повітря у зазначених громадах, оскільки там велися/ведуться бої. Вибухи, пожежі, руйнування промислових об'єктів та транспорту спричиняють викиди токсичних речовин, важких металів, пилу та продуктів горіння. Підвищена концентрація забруднювачів негативно впливає на здоров'я населення та екосистеми, зумовлюючи розвиток респіраторних та серцево-судинних захворювань. Випарювання токсичних елементів, наприклад, оксиду сірки й азоту можуть призвести до кислотних дощів.

У Добропільській територіальній громаді, на території якої ведуться бойові дії, зафіксовано стан повітря «помірний». Це означає, що рівень забруднення перебуває у межах допустимих значень, проте може мати певний вплив на чутливі групи населення (людей із захворюваннями дихальної системи, алергіків). Утім, цей показник може бути неточним або тимчасовим, оскільки бойові дії спричиняють підвищений вміст пилу, важких металів, продуктів горіння та токсичних речовин у повітрі. Тому фактичний стан повітря може бути гіршим, ніж зазначено в офіційних показниках.

Радіаційний стан довкілля

Станом на поч. березня 2025 р. у вугільних територіальних громадах Західного регіону України наявні 8 постів контролю радіаційного стану довкілля. З них 6 од. – у вугільних територіальних громадах **Львівської області** та по 1 од. – у вугільних територіальних громадах **Волинської та Івано-Франківської областей**. Упродовж останніх 6-ти місяців показники радіаційного стану у зонах спостереження коливалися у межах 120-160 нЗв/год, що є допустимим рівнем для життєдіяльності населення.

У Ладизинській територіальній громаді **Вінницької області** та Українській територіальній громаді **Київської області** наявні по 1 посту контролю радіаційного стану довкілля. Середній

¹³ Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya>

показник випромінювання лютого 2025 р. становив у зазначених громадах відповідно 160 нЗв/год та 140 нЗв/год, що є допустимим рівнем для життєдіяльності населення.

Із понад 20 постів контролю радіаційного стану довкілля, які були наявними в Енергодарській територіальній громаді **Запорізької області** до періоду її тимчасової окупації, діючим залишається 1 пост. Вимірювання рівня радіаційного фону на ньому цілодобово здійснює Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ). Середній показник випромінювання лютого 2025 р. становив 90 нЗв/год, що є допустимим рівнем для життєдіяльності населення.

У Слобожанській територіальній громаді **Харківської області** наявний по 1 посту контролю радіаційного стану довкілля. Середній показник випромінювання лютого 2025 р. становив у 95 нЗв/год, що є допустимим рівнем для життєдіяльності населення.

У вугільних територіальних громадах **Дніпропетровської області** наявні щонайменше 10 постів контролю радіаційного стану довкілля. Середні показники випромінювання лютого 2025 р. у зазначених громадах коливалися у межах 90-130 нЗв/год, що є допустимим рівнем для життєдіяльності населення.

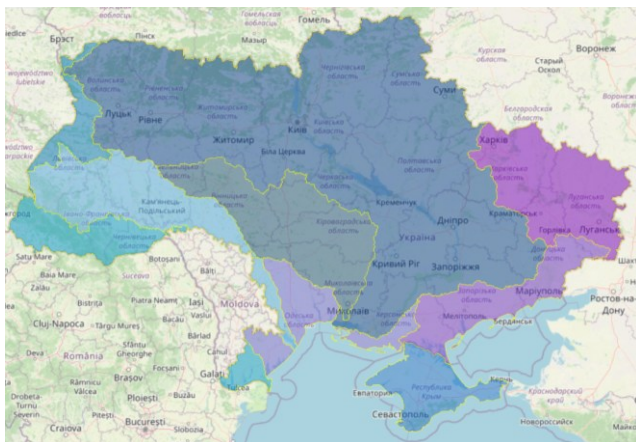
Вугільні територіальні громади **Луганської області** (Гірська, Лисичанська та Щастинська) – тимчасово окуповані. Відтак, останні дані щодо радіаційного стану довкілля у цих громадах датуються 2022 р. Відповідні показники знаходилися у межах, допустимих для життєдіяльності населення.

На територіях Добропільської, Миколаївської, Мирноградської, Новодонецької та Покровської громад **Донецької області** ведуться активні бойові дії, а Білозерська, Вугледарська, Курахівська, Новгородівська, Світлодарська, Селидівська та Торецька громади – тимчасово окуповані. Відтак, актуальні дані щодо радіаційного стану довкілля у цих громадах відсутні.

Водні ресурси

Поверхневі прісні водні об'єкти України вкривають 24,1 тис. км², або 4,0% загальної території (603,5 тис. км²) держави. До цих об'єктів належать річки, озера, водосховища, ставки, канали тощо.

В Україні встановлено 9 районів річкових басейнів (рис. 2.3).

Річки вугільних територіальних громад **Волинської та Львівської областей** належать до басейну річки Вісла; **Івано-Франківської області** – до басейну річки Дністер; **Вінницької області** – до басейну річки Південний Буг; **Дніпропетровської, Київської та Запорізької областей** – до басейну річки Дніпро; **Харківської та Луганської областей** – до басейну річки Дон; **Донецької області** – до басейнів річок Дон, а також басейну річок Приазов'я.

Рисунок 2.3. Карта басейнів річок України¹⁴

¹⁴ Відкриті дані земельного кадастру України. URL: https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=false&dzk_atu_rayon=true&dzk_atu_terhromad_line=true&manage_parcel=false&river_subbasin=false&water_lines_other=false&river_basin=true&dzk_atu_oblast=false&offers=false&auctions=false#5.1/48.59/28.89

Найбільшою річкою, яка протікає територією вугільних громад **Волинської та Львівської областей**, є транскордонна **річка Західний Буг**, яка об'єднує територіальні громади прикордонних регіонів України, Польщі та Білорусі (рис. 2.4).

Західний Буг – це рівнинна річка, для якої характерними є заболочена заплава, стариці, звивисте русло. Похил річки – 0,3 м/км. Льодостав – з кінця грудня до кінця березня.

Мінералізація води річки в середньому становить у період весняної повені – 497 мг/дм³, літньо-осінньої межені – 518 мг/дм³, зимової межені – 573 мг/дм³. Середньорічний іонний стік з водами Західного Бугу загалом з території України становить 793,5 тис. т/рік, з них 58 % у період весняної повені.

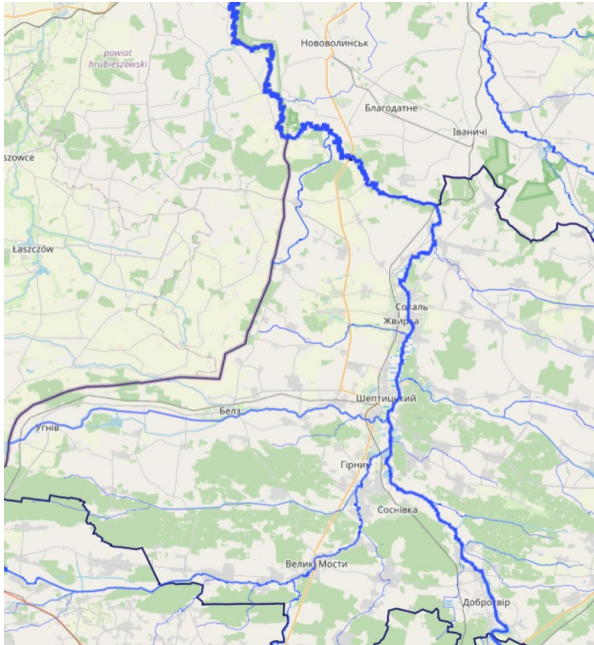

Рисунок 2.4. Карта водної мережі вугільних територіальних громад Волинської та Львівської областей¹⁵

У межах вугільних громад Волинської та Львівської областей наявні 2 пункти моніторингу та екологічної оцінки якості води р. Західний Буг – у с. Литовеж на мості автодороги Нововолинськ-Шептицький та у с. Старий Добротвір. Моніторинг здійснюється Лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Басейнового управління водних ресурсів Західного Бугу та Сяну.

Дані досліджень у пункті спостереження у с. Литовеж станом на 23.02.2025 р. вказують на перевищення жорсткості води у пункті моніторингу, а також перевищення вмісту фосфору загального (табл. 2.4). За іншими параметрами водне середовище у пункті моніторингу є відносно здоровим і може підтримувати відповідні екосистемні функції та забезпечувати безпеку для використання людьми.

Таблиця 2.4. Індикатори стану води у пункті спостереження на річці Західний Буг, розташованому у с. Литовеж Волинської області (дані станом на 22.02.2025 р.)¹⁶

Водневий показник, од. рН		Біохімічне споживання кисню за 5 днів, мґО ₂ /дм ³		Жорсткість води, мґ-екв/дм ³		Завислі (суспендовані) речовини, мґ/дм ³		Фосфор, загальний, мґ/дм ³		Сульфат-іони, мґ/дм ³		Хлорид-іони, мґ/дм ³		Амоній-іони, мґ/дм ³		Нітрат-іони, мґ/дм ³	
ПН	НЗ	ПН	НЗ	ПН	НЗ	ПН	НЗ	ПН	НЗ	ПН	НЗ	ПН	НЗ	ПН	НЗ	ПН	НЗ
8,1	6,5-8,5	2,6	3	8,5	7	10	0-25	0,75	0,2	94	500	61	350	1,4	---	16	45

¹⁵ Відкриті дані земельного кадастру України. Річкова мережа. URL:

https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=false&land_polygons=true&dzk_index_map_lines=false&openstreetmap=true&water_poly_ramsar=false&water_lines_other=true&dzk_atu_terhromad_line=true#10.27/50.6869/24.1661

¹⁶ Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів. URL: https://ecozagroza.gov.ua/map?id=37582&layer=water_resource; Перелік пунктів моніторингу масивів поверхневих вод басейну р. Вісла на території України. URL: <https://buvrzbtst.davr.gov.ua/%d0%bc%d0%be%d0%bd%d1%96%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%bd%d0%b3-%d0%bf%d0%be%d0%b2%d0%b5%d1%80%d1%85%d0%bd%d0%b5%d0%b2%d0%b8%d1%85-%d0%b2%d0%be%d0%b4/>.

У пункті спостереження у с. Старий Добротвір перевищення шкідливих речовин у воді р. Західний Буг станом на 23.02.2025 р. не виявлено¹⁷.

Джерелами водопостачання м. Нововолинська є підземні води сенонського водоносного горизонту, до якого пробурено 27 артезіанських свердловин 16 на Північному і 11 на Південному водозаборах, та 11 артсвердловин в селах Нововолинської ТГ. В експлуатації знаходиться 21 свердловина 11 на Північному і 10 на Південному водозаборах, та 9 свердловин в селах. Стічні води на міській очисні споруди подаються з допомогою п'яти насосних станцій системи централізованого водовідведення. Очищені стічні води подаються двома напірними колекторами діаметром 500 мм, протяжністю 3 км в прикордонну річку Західний Буг. Відповідно до міської програми «Комплексна програма розвитку житловокомунального господарства, екології, дорожнього руху та його безпеки Нововолинської міської територіальної громади на 2020-2024 роки» (із змінами), за кошти з міського бюджету на суму 3 090,522 тис. грн, у 2023 році були придбані матеріали, комплектуючі, паливно-мастильні матеріали та основні засоби для сталого функціонування систем питного водопостачання та централізованого водовідведення, що на 1 042,4 тис. грн менше порівняно з 2022 роком. У 2023 р. в рамках Другого проекту розвитку міської інфраструктури (ПРМІ-2) у м. Нововолинську було реконструйовано насосні станції системи централізованого водовідведення та водопровідні лінії (25 км) (завдяки реалізації заходів з реконструкції водопровідних мереж втрати води знижено на 30 %, що, у свою чергу, зменшило споживання електроенергії для транспортування та очищення води на 0,115 кВт/год на добу, що за рік складе 41,975 кВт/год. Енергозбереження – 0,2189 ГВт/год на рік), а також каналізаційні насосні станції¹⁸.

У басейні річки Західний Буг на території **Львівської області** наявні 7 водосховищ загальним об'ємом води 31,4 млн м³. Серед них – Добротвірське (14,8 млн м³) та Солокійське (4,92 млн м³).

Добротвірське водосховище – руслове. Регулювання стоку – сезонне. Середня глибина водосховища – 2,13 м, а максимальна – 4 м. Довжина водосховища становить 13 км, найбільша ширина – 0,75 км. Площа водного дзеркала становить 6,96 км², об'єм – 14,65 млн м³ (корисний об'єм – 12,4 млн м³). У Львівській обл. зазначене водосховище є найбільшим за об'ємом. Основним водокористувачем та водоспоживачем Добротвірського водосховища є Добротвірська ТЕС, яка використовує акваторію для охолодження циркуляційної води та інших технологічних потреб. Також водосховище використовується для промислового рибальства. Тут функціонує спеціальне товарне рибне господарство «Добротвір».

У Белзькій територіальній громаді Львівської області на річці Солокія поблизу с. Корчів знаходиться Солокійське водосховище. Тип водосховища – заплавне, регулювання стоку – сезонне. Площа водного дзеркала – 1,36 км². Середня глибина – 4,2 м, а максимальна – 5,2 м. Довжина водосховища становить 2,03 км. Повний об'єм – 5,68 млн м³, корисний об'єм – 4,06 млн м³. Основне призначення водосховища полягає у зрошуванні і зволоженні сільськогосподарських культур. Використовується також для риборозведення (водосховище знаходиться в оренді, організоване платне рибальство).

На території вугільних громад Львівської області станом на кін. 2023 р. загалом наявними були 184 озера. Найбільше озер локалізовано на території Сокальської громади.

Основними промисловими водокористувачами на території вугільних громад Львівської області є потужні добувні підприємства – ДП «Львіввугілля», зокрема, «Шахта Степова», «Шахта Червоноградська», «Шахта Межирічанська», «Шахта Великомоствська», а також потужна електростанція АТ ДТЕК «Західенерго» – Добротвірська ТЕС.

¹⁷ Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів. Пункт спостереження р. Дністер, 13 км, м. Бурштин (23.02.2025 р.). URL: https://ecozagroza.gov.ua/map?id=39093&layer=water_resource

¹⁸ Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2023 році. URL: <https://surli.cc/dvjcob>

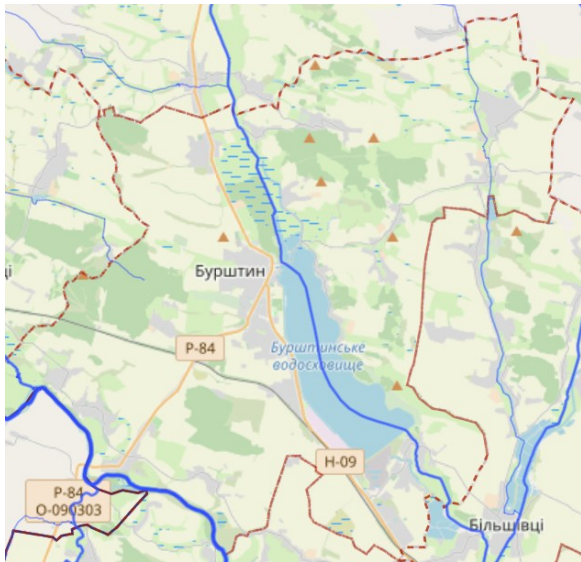

У межах України найбільші середньорічні витрати води фіксуються у межах м. Сокаль – 29-30 м³/с.

Щодо централізованого водопостачання, то у м. Белз, а також м. Угнів Белзької громади належать до 4 міст Львівської області, у яких відсутнє централізоване водовідведення.

За даними Міністерства розвитку громад та територій України¹⁹, у 2023 р. якість питної води з систем централізованого водопостачання відповідала встановленим нормативам у всіх населених пунктах вугільних територіальних громад Львівської області, за винятком м. Великі Мости.

Бурштинська територіальна громада **Івано-Франківської області** розташована в басейні річки Гнила Липа, яка є правою притокою Дністра.

Водні ресурси громади (рис. 2.5) мають важливе значення як для забезпечення потреб населення, так і для роботи Бурштинської ТЕС. Головним водним об'єктом тут є Бурштинське водосховище, створене для потреб ТЕС. Воно виконує функції охолодження енергетичних агрегатів. Це штучне водоймище відіграє також екологічну та рекреаційну роль, оскільки стало місцем проживання багатьох видів риб і водоплавних птахів.

Окрім водосховища, у громаді є численні дрібні озера та ставки, які використовуються для рибальства, зрошення та водопостачання. Підземні води також мають значний потенціал, забезпечуючи питні потреби населення через артезіанські свердловини.

Рисунок 2.5. Карта водної мережі Бурштинської територіальної громади Івано-Франківської області²⁰

Проте екологічний стан водних ресурсів громади залежить від впливу Бурштинської ТЕС, яка може спричиняти термічне забруднення водосховища.

Утім, станом на 23.02.2025 р. у пункті спостереження в м. Бурштин перевищення шкідливих речовин у воді р. Дністер не виявлено²¹.

У м. Бурштин для очищення питної води до норм ДСанПіН 2.2.4-171-10 встановлено станцію знезалізнення води. У місті проводиться постійний лабораторний контроль якості питної води відомчими акредитованими лабораторіями. Утім, за даними²², у 2023 р. в м. Бурштин зафіксовано перевищення допустимого рівня жорсткості питної води.

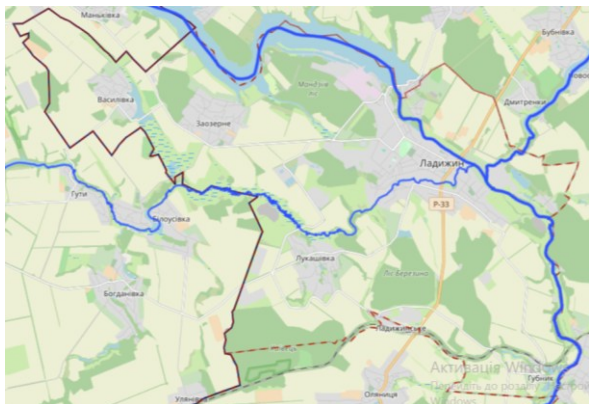
Ладизинська територіальна громада **Вінницької області** має добре розвинену гідрографічну мережу (рис. 2.6). Її основним водним об'єктом є р. Південний Буг – одна з найбільших річок України.

¹⁹ Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2023 році. URL: <https://surli.cc/dvjcob>

²⁰ Відкриті дані земельного кадастру України. Річкова мережа. URL: https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=false&land_polygons=true&dzk_index_map_lines=false&openstreetmap=true&water_poly_ramsar=false&water_lines_other=true&dzk_atu_terhromad_line=true#10.27/50.6869/24.1661

²¹ Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів. Пункт спостереження р. Західний Буг, 723 км, с. Старий Добротвір (23.02.2025 р.). URL: https://ecozagroza.gov.ua/map?id=39561&layer=water_resource

²² Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2023 році. URL: <https://surli.cc/dvjcob>

Рисунок 2.6. Карта водної мережі Ладижинської територіальної громади Вінницької області²³

На течії Південного Бугу у громаді створено Ладижинське водосховище, що відіграє ключову роль у водозабезпеченні та функціонуванні Ладижинської ТЕС.

Довжина водосховища 45 км, площа 20,8 км², пересічна глибина 7,2 м, максимальна глибина (біля греблі) – 17,8 м, об'єм водосховища – 0,15 км³.

Водосховище – руслове, тижневого регулювання. Коливання рівня води протягом року близько 1,5 м. Водосховище використовується для технологічних потреб електростанції, зрошення сільськогосподарських земель, рибальства та рекреаційних цілей.

Окрім Південного Бугу, громада багата на менші водотоки, ставки та меліоративні канали, які забезпечують водопостачання для місцевого населення та сільськогосподарських підприємств. Важливу роль відіграють підземні води, які використовуються через артезіанські свердловини для питного водопостачання. Однак, екологічний стан водних ресурсів громади зазнає впливу промислової діяльності Ладижинської ТЕС, а також розташованого поруч ТОВ «Вінницька птахофабрика». Зокрема, дані моніторингу 23.02.2025 р. засвідчили перевищення рівня жорсткості води на 4,3% та водневого показника (рН) на 3,5% у річці Південний Буг у районі Ладижина. Надмірна жорсткість може впливати на якість питної води, спричиняти відкладення накипу в промислових і побутових системах водопостачання, зменшувати ефективність мийних засобів. Зміни рівня рН можуть впливати на біоту річки, спричиняти зміни в розчинності важких металів, що підвищує ризик токсичного забруднення. Вода зі зміненим рН може також впливати на стан трубопроводів та інженерних мереж.

Рисунок 2.7. Карта водної мережі Української територіальної громади Київської області²⁴

Українська територіальна громада **Київської області** розташована на берегах р. Дніпро, що є найбільшою водною артерією України (рис. 2.7).

Основним водним об'єктом громади є Канівське водосховище, яке утворене на Дніпрі та виконує стратегічні функції у сфері енергетики, водопостачання, рекреації та екології. Це водосховище є одним із ключових у каскаді Дніпровських водосховищ і використовується для роботи Трипільської ТЕС.

Окрім Дніпра та водосховища, на території громади є менші водні артерії, зокрема р. Стугна та її притоки. Вона має переважно рівнинний характер, забезпечує місцеве водопостачання та використовується для рекреаційних потреб. Значну роль у водному балансі громади відіграють підземні води, які використовуються для питного водопостачання через артезіанські свердловини.

²³ Відкриті дані земельного кадастру України. Річкова мережа. URL:

https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=false&land_polygons=true&dzk_index_map_lines=false&openstreetmap=true&water_poly_ramsar=false&water_lines_other=true&dzk_atu_terhromad_line=true#10.27/50.6869/24.1661

²⁴ Відкриті дані земельного кадастру України. Річкова мережа. URL:

https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=false&land_polygons=true&dzk_index_map_lines=false&openstreetmap=true&water_poly_ramsar=false&water_lines_other=true&dzk_atu_terhromad_line=true#5.01/49.23/29.2

Водні ресурси громади зазнають антропогенного впливу, особливо від промислових та енергетичних об'єктів, таких як Трипільська ТЕС. Однією з екологічних проблем є потенційне термічне та хімічне забруднення вод Канівського водосховища, що може впливати на якість води та екосистеми.

Зокрема, дані моніторингу 23.02.2025 р. щодо якості води у Канівському водосховищі (поблизу м. Українка) засвідчили перевищення наступних показників²⁵:

- біохімічного споживання кисню (БСК₅) – на 54%;
- хімічного споживання кисню (ХСК) – на 26%;
- суспендованих речовин – на 7,2%;
- марганцю – на 120%.

Підвищений рівень органічного та хімічного забруднення підтверджує негативний вплив на якість води промислової діяльності та комунальних стоків. Збільшення суспендованих речовин може впливати на якість водопостачання та процеси самоочищення річки. Високий рівень марганцю є серйозним екологічним ризиком і вимагає додаткового моніторингу та заходів з очищення води. Для стабілізації ситуації потрібні посилені контроль за скидами у водосховище, розширений моніторинг та, можливо, додаткові очисні заходи.

Разом з тим, значна частина водойм Української громади має рекреаційний потенціал, особливо уздовж р. Дніпра, що створює перспективи для розвитку туризму та відпочинкової інфраструктури.

Водні ресурси вугільних територіальних громад **Дніпропетровської області** представлені річковими, підземними та техногенними (шахтними) водами (рис. 2.8), які використовуються як для забезпечення життєдіяльності населення, так і для промислових потреб.

Рисунок 2.8. Карта водної мережі вугільних територіальних громад Дніпропетровської області²⁶

Основними водними об'єктами вугільних територіальних громад Дніпропетровської області є:

1. Річки. Основною водною артерією регіону є р. Самара (права притока р. Дніпра), а також її притоки – річки Вовча, Гніздка, Бик, Татарка. Вода з цих річок використовується для

²⁵ Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів. Пункт спостереження Канівське водосховище, м. Українка (23.02.2025 р.). URL: https://ecozagroza.gov.ua/map?id=39121&layer=water_resource

²⁶ Відкриті дані земельного кадастру України. Річкова мережа. URL:

https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=false&land_polygons=true&dzk_index_map_lines=false&openstreetmap=true&water_poly_ramsar=false&water_lines_other=true&dzk_atu_terhromad_line=true&dzk_atu_rayon=true#8.45/48.539/35.503

сільськогосподарських потреб, побутового водопостачання та рекреації. Частина річок зазнає негативного впливу через шахтні скиди та промислові стоки.

2. Підземні води. Значна частина питного водопостачання громад базується на артезіанських свердловинах, які забезпечують воду для населення. Якість підземних вод у деяких районах може погіршуватися через мінералізацію внаслідок шахтних процесів.
3. Шахтні води. У Західному Донбасі значний вплив на водний баланс мають відкачувані шахтні води, які мають високий вміст солей, сульфатів і металів. У деяких громадах шахтні води накопичуються у технічних водоймах, а частина скидається в річкову мережу, що спричиняє засолення поверхневих вод.

Основними викликами та екологічними загрозами для водних ресурсів вугільних територіальних громад Дніпропетровської області є: (1) промислове забруднення через скиди шахтних вод, які містять підвищену концентрацію солей, важких металів та інших домішок; (2) засолення річкових та ґрунтових вод через потрапляння мінералізованих шахтних вод у природні водойми; (3) дефіцит якісної питної води у деяких громадах, особливо в районах з високою концентрацією промислових підприємств; (4) можливі підтоплення через закриття шахт та припинення відкачування води, що може вплинути на стан забудованих територій.

Дані моніторингу 23.02.2025 р. щодо якості води у р. Дніпро (у м. Дніпро) засвідчили перевищення наступних показників²⁷:

- біохімічного споживання кисню (БСК₅) – на 21,1%;
- фосфору – на 170%;
- заліза звичайного – на 60%;
- марганцю – на 80%.

Перевищення зазначених показників свідчить про зростання органічного та хімічного забруднення р. Дніпра, зокрема, у межах м. Дніпро. Основні екологічні загрози – евтрофікація (цвітіння води), зниження рівня кисню, накопичення токсичних речовин та погіршення якості питної води. Для покращення ситуації необхідні: посилений контроль за скидами у річку, розвиток очисних споруд, запровадження екологічних обмежень на використання фосфатів у побутовій хімії, посилення моніторингу якості води та захисту водозаборів.

У питному водозаборі м. Дніпра на Дніпровському водосховищі у 2023 р. показники біогенного та органічного забруднення були в межах норми, з незначним перевищенням хімічного споживання кисню (ХСК) – 29,1 – 35,1 мгО/дм³ (норма – 15,0 мгО/дм³). Спостерігалось перевищення норми по вмісту марганцю у 1,2 – 5,7 рази та міді у 3,0 – 19,0 разів. Зафіксоване разове перевищення норми по вмісту ртуті у 1,5 рази. Спостерігалось перевищення нормативів по вмісту нафтопродуктів у 1,2 – 1,6 рази (ОБРВЗ – 0,050 мг/дм³). Зафіксовано перевищення середньорічної концентрації по вмісту трихлорметану (хлороформ) у 3 рази²⁸.

За даними²⁹ у 2023 р. якість питної води з систем централізованого водопостачання не відповідає встановленим нормативам у таких населених пунктах вугільних територіальних громад Дніпропетровської області: міста Дніпро та Павлоград, селище Петропавлівка, село Шахтарське.

Території вугільних громад **Луганської, Донецької, Запорізької та Харківської областей** – тимчасово окуповані, або на них тривають бойові дії. Відповідно актуальна та достовірна інформація про стан водних ресурсів відсутня. Проте звіти вітчизняних та міжнародних

²⁷ Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів. Пункт спостереження р. Дніпро, 404 км, м. Дніпро (23.02.2025 р.). URL: https://ecozagroza.gov.ua/map?id=39193&layer=water_resource

²⁸ Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2023 році. URL: <https://surli.cc/dvjcob>

²⁹ Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2023 році. URL: <https://surli.cc/dvjcob>

екологічних організацій констатують значний негативний вплив війни на якість води, що пов'язано з низкою факторів:

1. Руйнування водної інфраструктури: знищення водопроводів, насосних станцій, очисних споруд призвело до припинення централізованого водопостачання у багатьох громадах; відсутність очищення стічних вод, що зумовлює потрапляння забруднень у природні водойми.
2. Хімічне та промислове забруднення: обстріли та руйнування промислових підприємств, зокрема вугільних шахт, заводів, ТЕС, зумовлюють потрапляння токсичних речовин у річки та ґрунтові води; затоплення шахт призводить до викиду високомінералізованих шахтних вод, що підвищує рівень забруднення металами та солями.
3. Ризики бактеріологічного забруднення: руйнування каналізаційних систем та нестача питної води зумовлюють поширенню інфекційних захворювань через потрапляння нечистот у відкриті водойми; відсутність контролю за якістю води підвищує ризик спалахів холери, дизентерії та інших водонесених інфекцій.
4. Зміна гідрологічного режиму: вибухи, будівельні руйнування та забруднення призводять до замулення річок і змін у циркуляції підземних вод.

Важливо зазначити, що Енергодарська територіальна громада Запорізької області розташована у зоні впливу Каховського водосховища. До повномасштабного вторгнення водосховище було основним водним ресурсом громади, яке забезпечувало питне водопостачання, промислові потреби та функціонування електростанцій. Водосховище також використовувалося для зрошення сільськогосподарських угідь у прилеглих районах. Після підриву Каховської ГЕС у червні 2023 р. гідрологічна ситуація в регіоні зазнала кардинальних змін. За даними³⁰, від затоплення прямо чи опосередковано постраждало 2050 км² охоронюваної території (загалом 23 охоронюваних об'єкти). Вода з водосховища спустилася, що спричинило масштабну екологічну катастрофу, зниження рівня ґрунтових вод і дефіцит водних ресурсів для населення та промисловості. Рівень мінералізації підземних вод (Правий берег Дніпропетровщини) зріс із 1,36 мг/дм³ до 3,72 мг/дм³ (нормативне значення – для питної води – 1,0 мг/дм³). Солоність Чорного моря знизилася до 4,0 проміле при нормі 17-18,0 проміле (узбережжя Одеси)³¹. Наразі територія тимчасово окупована, а доступ до актуальної інформації про стан водної мережі громади відсутній.

Ключовими «водними» проблеми Енергодарської територіальної громади після підриву Каховської ГЕС є:

1. Дефіцит води для питного водопостачання. Втрата Каховського водосховища призвела до зниження рівня води у підземних джерелах, що ускладнило доступ до питної води.
2. Відсутність води для охолодження енергетичних об'єктів. Запорізька АЕС раніше використовувала воду Каховського водосховища для охолодження реакторів, що було критично важливим для її безпечної роботи. Після підриву ГЕС виникла загроза перегріву енергоблоків, що потребує спеціальних технічних заходів для підтримки їхньої безпеки.
3. Засолення ґрунтів та деградація екосистем. Зменшення водних ресурсів призвело до засолення ґрунтів, що негативно впливає на сільське господарство та природні екосистеми. Осушення колишнього дна водосховища створює пилові бурі з токсичними відкладами, що є додатковою екологічною загрозою.

---

³⁰ Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Щорічний огляд. 2024 р. URL: <https://www.topleadprojects.com/ukrainian-war-in-ua-environment-2024>

³¹ Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Щорічний огляд. 2024 р. URL: <https://www.topleadprojects.com/ukrainian-war-in-ua-environment-2024>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Контроль за станом водойм на територіях, які опинилися у зоні бойових дій або під окупацією, фактично неможливий. Відновлення та моніторинг водних ресурсів після деокупації потребуватимуть комплексних екологічних заходів.

Приблизно для половини вугільних громад характерний вищий рівень використання свіжої на виробничі потреби, ніж на питні та санітарно-гігієнічні (за винятком Нововолинської, Павлоградської, Тернівської, Троїцької, Петропавлівської, Новодонецької, Білозерської, Мирноградської, Селидівської, Белзької, Великомоствівської, Сокальської, Червоноградської громад; табл. 2.5).

Таблиця 2.5. Використання води водокористувачами поверхневих водних об'єктів вугільних територіальних громад України, 2023 р.³²

Територіальна громада	Забрано із природних водних об'єктів	Використано				
		свіжої води, всього	в тому числі на потреби			
			питні і санітарно-гігієнічні		виробничі	
			всього	частка, %	всього	частка, %
Україна загалом	5667,0	3576,5	767,1	21,4	2515,5	70,3
Вінницька область загалом	90,7	71,0	20,9	29,4	46,8	65,9
Ладижинська ТГ	18,1	15,9	0,7	4,4	15,2	95,6
Волинська область загалом	43,7	30,9	18,1	58,5	11,6	37,7
Литовезька ТГ	0,4	0,0	0,0	15,4	0,0	69,2
Нововолинська ТГ	4,0	2,7	2,1	77,6	0,6	20,6
Поромівська ТГ	2,0	0,0	0,0	37,0	0,0	58,7
Дніпропетровська область загалом	813,1	645,1	102,1	15,8	517,5	80,2
Дніпровська ТГ	362,2	352,3	39,3	11,2	311,6	88,4
Зеленодольська ТГ	0,0	3,3	0,3	8,9	3,0	90,2
Першотравневська ТГ	0,3	1,4	0,1	4,3	1,3	93,7
Богданівська ТГ	0,0	0,0	0,0	---	0,0	---
Вербківська ТГ	0,0	0,0	0,0	18,2	0,0	81,8
Павлоградська ТГ	34,6	9,0	2,9	32,0	2,0	22,7
Тернівська ТГ	0,6	0,9	0,7	81,7	0,2	18,3
Троїцька ТГ	0,1	0,1	0,1	51,8	0,0	1,8
Миколаївська ТГ	0,0	0,0	0,0	46,9	0,0	53,1
Петропавлівська ТГ	0,1	0,1	0,1	73,5	0,0	6,8
Донецька область загалом	350,4	257,6	10,3	4,0	245,6	95,4
Миколаївська ТГ	274,5	231,5	0,8	0,3	230,7	99,7
Новодонецька ТГ	8,2	0,2	0,1	61,5	0,0	2,8
Білозерська ТГ	4,3	0,2	0,0	15,8	0,0	2,6
Добропільська ТГ	9,9	2,9	1,0	32,9	1,8	63,3
Курахівська ТГ	13,3	6,9	1,0	14,5	5,9	85,2
Мирноградська ТГ	6,6	1,1	0,7	70,1	0,3	25,2
Новгородівська ТГ	4,2	0,1	0,0	15,2	0,1	75,0
Покровська ТГ	11,6	3,0	0,2	7,5	2,6	86,3
Селидівська ТГ	2,4	0,6	0,5	75,7	0,1	14,1
Івано-Франківська область загалом	68,8	58,3	14,4	24,6	42,9	73,5
Бурштинська ТГ	22,9	22,7	0,4	1,7	22,3	98,3
Київська область загалом	720,7	706,4	36,4	5,2	641,3	90,8
Українська ТГ	615,2	615,2	0,8	0,1	614,4	99,9
Львівська область загалом	174,8	138,1	57,0	41,3	35,6	25,8
Белзька ТГ	1,4	0,5	0,1	13,2	0,0	1,1
Великомоствівська ТГ	0,9	0,9	0,1	10,1	0,1	15,1
Добротвірська ТГ	2,0	1,8	0,4	22,7	1,3	74,5

³² Державний облік водокористування. URL: <https://davr.gov.ua/derzhavnij-oblik-vodokoristuvannya>.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Сокальська ТГ	3,5	3,1	0,6	18,6	0,5	15,6
Червоноградська ТГ	4,9	3,5	2,4	69,1	1,0	27,0
Харківська область загалом	139,5	119,2	72,6	60,9	43,7	36,6
Слобожанська ТГ	7,6	6,1	1,0	16,7	4,9	80,6

Примітка: відповідна інформація по Енергодарській, Вугледарській, Світлодарській, Торецькій, Гірській, Лисичанській, Щастинській територіальних громадах відсутня.

Використання води на виробничі потреби у більшості вугільних громад вищий, ніж відповідний середній показник по відповідній області та по країні.

Аналіз частки скинутих забруднених вод серед територіальних громад вугільних регіонів України (табл. 2.6) демонструє критичні екологічні виклики, пов'язані з гірничодобувною та теплогенеруючою діяльністю.

Важливо, у 12 із 32 вугільних територіальних громад, за якими наявна відповідна інформація, частка скинутих забруднених вод становила понад 92% (з них у 9 громадах – 100%). При цьому, відповідний середній показник по Україні – 11,7%. Найбільше забрудненої води скинуто суб'єктами господарювання Донецької області. Водночас, екологічний стан водних ресурсів у вугільних регіонах залежить не лише від обсягів видобутку, а й від рівня впровадження сучасних технологій очищення. Зниження забруднення води в цих регіонах є ключовим завданням у контексті справедливої трансформації вугільних територій та переходу до сталого розвитку.

Таблиця 2.6. Скидання зворотних вод водокористувачами поверхневих водних об'єктів вугільних територіальних громад України, 2023 р.³³

Територіальна громада	Скинуто в поверхневі водні об'єкти зворотних (стічних) вод				
	разом, млн м ³	забруднених		нормативно чистих, млн м ³	нормативно очищених, млн м ³
		всього, млн м ³	частка скинутих забруднених вод, %		
Вінницька область					
Ладизинська ТГ	5,9	-	-	1,8	4,1
Волинська область					
Литовезька ТГ	0,4	-	-	0,4	-
Нововолинська ТГ	3,5	-	-	-	3,5
Поромівська ТГ	1,9	-	-	1,9	-
Дніпропетровська область					
Дніпровська ТГ	301,0	59,8	19,9	217,0	24,2
Зеленодольська ТГ	1,1	1,0	98,8	-	0,0
Першотравневська ТГ	-	-	-	-	-
Богданівська ТГ	-	-	-	-	-
Вербківська ТГ	-	-	-	-	-
Павлоградська ТГ	16,8	16,8	99,9	-	0,0
Тернівська ТГ	1,2	1,2	100,0	-	-
Троїцька ТГ	-	-	-	-	-
Миколаївська ТГ	-	-	-	-	-
Петропавлівська ТГ	-	-	-	-	-
Донецька область					
Миколаївська ТГ	226,7	0,0	0,0	223,9	2,7
Новодонецька ТГ	8,0	0,1	0,7	-	7,9
Білозерська ТГ	4,2	4,2	100,0	-	-
Добропільська ТГ	7,4	0,8	11,3	-	6,6
Курахівська ТГ	6,4	5,9	92,3	-	0,5
Мирноградська ТГ	8,5	8,5	100,0	-	-
Новгородівська ТГ	4,2	4,2	100,0	-	-
Покровська ТГ	2,2	2,2	100,0	-	-
Селидівська ТГ	3,0	3,0	100,0	-	-

³³ Державний облік водокористування. URL: <https://davr.gov.ua/derzhavnij-oblik-vodokoristuvannya>.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Територіальна громада	Скинуто в поверхневі водні об'єкти зворотних (стічних) вод				
	разом, млн м ³	забруднених		нормативно чистих, млн м ³	нормативно очищених, млн м ³
		всього, млн м ³	частка скинутих забруднених вод, %		
Івано-Франківська область					
Бурштинська ТГ	2,1	0,5	22,8	1,2	0,5
Київська область					
Українська ТГ	607,1	-	-	606,5	0,7
Львівська область					
Белзька ТГ	-	-	-	-	-
Великомостівська ТГ	0,1	0,1	100,0	-	-
Добротвірська ТГ	0,1	-	-	0,1	-
Сокальська ТГ	0,9	0,9	99,3	-	0,0
Шептицька ТГ	3,6	3,6	100,0	-	-
Харківська область					
Слобожанська ТГ	6,2	0,0	0,3	4,2	2,0

Примітка: відповідна інформація по Енергодарській, Вугледарській, Світлодарській, Торецькій, Гірській, Лисичанській, Щастинській територіальних громадах відсутня.

Земельні ресурси і ґрунти

Ґрунтово-земельний фонд вугільних територіальних громад України має низку специфічних особливостей, обумовлених історичним розвитком, промисловим навантаженням і екологічними трансформаціями.

Землі вугільних громад Західного регіону України належать до агрокліматичної зони достатнього зволоження (1,3-1,6 п. за гідротермічним коефіцієнтом)³⁴.

Землі вугільних територіальних громад **Волинської області**, а також Бурштинська територіальна громада **Івано-Франківської області** належать до Західної провінції із піднесеною рівниною з підвищеною вологістю. Тут переважають світло- і темно-сірі опідзолені ґрунти, чорноземи типові мало- і середньо гумусні, переважно на лесових породах³⁵. Еродованість ґрунтів – здебільшого до 10%. Еродованість ґрунтів – здебільшого до 10%.

Територія вугільних громад **Львівської області** також належить до Західної провінції. Для них характерна воднольодовикова рівнина, ґрунтоутворюючі відкладення підстилаються крейдяними породами; підвищена вологість. Переважають дерново-підзолисті і болотні ґрунти на древньо-алювіальних водно-льодовикових відкладеннях і морені³⁶. Еродованість ґрунтів – здебільшого до 10%. В орному шарі ґрунтів наявні важкі метали (бор – приблизно 5-30 мг/кг; кобальт – 5-15 мг/кг; марганець – 200-550 мг/кг; мідь – до 20 мг/кг; цинк – до 60 мг/кг; молібден – 1,6-3,2 мг/кг)³⁷.

Ладижинська територіальна громада **Вінницької області** розміщена у агрокліматичній зоні недостатнього зволоження (1,0-1,3 п. за гідротермічним коефіцієнтом)³⁸, Правобережній провінції. Тут характерні висока рівнина та помірна вологість ґрунту. Переважають світло- і темно-сірі опідзолені ґрунти, чорноземи типові мало- і середньо гумусні, переважно на лесових породах³⁹. Переважають сильнокислі ґрунти.

Українська територіальна громада **Київської області** належить до Лівобережної низовинної провінції. Тут переважає терасова низовина, не дреновані засолені солонцюваті ґрунти (світло- і темно-сірі опідзолені ґрунти, чорноземи типові мало- і середньо гумусні, переважно на лесових

³⁴ Агрокліматичне районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-3.html>

³⁵ Агроґрунтове районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-2.html>

³⁶ Агроґрунтове районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-2.html>

³⁷ Вміст важких металів в орному шарі ґрунтів <https://geomap.land.kiev.ua/soil-7.html>

³⁸ Агрокліматичне районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-3.html>

³⁹ Агроґрунтове районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-2.html>

породах). Переважають середньоокислі ґрунти. Агрокліматична зона – зона недостатнього зволоження (1,0-1,3 п. за гідротермічним коефіцієнтом)⁴⁰.

Слобожанська територіальна громада **Харківської області** належить до Лівобережної високої провінції. Агрокліматична зона – зона недостатнього зволоження (1,0-1,3 п. за гідротермічним коефіцієнтом)⁴¹. Тут переважають світло- і темно-сірі опідзолені ґрунти, чорноземи типові мало- і середньо гумусні, переважно на лесових породах. Здебільшого зустрічаються середньоокислі ґрунти, еродованість – 60% та більше.

Вугільні територіальні громади **Донецької, Луганської, Запорізької та Дніпропетровської областей** належать до помірно посушливої агрокліматичної зони (0,7-1,0 п. за гідротермічним коефіцієнтом)⁴². Це Підзона північного степу із переважанням чорноземів звичайних на лесових породах⁴³. Переважають ґрунти із близькою до нейтральної та нейтральною кислотністю і високим рівнем еродованості (40% та більше). Територія належить до району з інтенсивним проявом пилових бур. В орному шарі ґрунтів наявна значна кількість важких металів⁴⁴ (бор – приблизно 50-80 мг/кг, що може спричинити хвороби людей, рослин та тварин; кобальт – 15-20 мг/кг, що може пригнічуватись синтез вітаміну В12; марганець – 900-1600 мг/кг; мідь – 30-80 мг/кг, унаслідок чого в населення можуть загострюватися анемії, гемолітична жовтуха, враження печінки, а у рослин – хлорози; цинк – 60-90 мг/кг, що може зумовлювати погіршення окисних процесів в організмі, морфологічну мінливість рослин; молібден – 2,4-3,2 мг/кг)⁴⁵. Фактично, орний шар ґрунтів зазначених регіонів є найбільш забрудненим важкими металами з-поміж регіонів країни.

Для громад, де безпосередньо здійснюється вуглевидобуток, характерними є високий рівень деградації ґрунтів через викиди забруднюючих речовин, засолення та кислотні дощі, спричинені видобутком і спалюванням вугілля. Значна частина земель перебуває в стані техногенного навантаження (відвали, зсуви, підтоплення).

При затопленні шахт (у т.ч., унаслідок активних бойових дій) активізуються процеси накопичення метану та радону в підвалах житлових та виробничих приміщень, а також процеси просідання земної поверхні, що призводить до виводу з експлуатації будівель, споруд та комунікацій, в тому числі газопроводів, каналізаційних та водопровідних мереж тощо.

Землі громад де функціонують об'єкти теплогенерації, також зазнають впливу викидів оксидів сірки, азоту та важких металів, що спричиняє поступову деградацію родючих шарів. Особливо вразливими є території навколо ТЕС, де накопичуються золівідвали.

У громадах, де безпосередньо здійснюється вуглевидобуток, аграрне землекористування обмежене через техногенне забруднення, що потребує рекультивативних заходів та застосування природоохоронних заходів. У громадах, де функціонують об'єкти теплогенерації, можливий розвиток сільського господарства переважно на периферійних територіях, проте актуальні моніторинг забруднення та впровадження агроекологічних технологій.

Бойові дії, застосування різноманітної зброї, відсутність екологічного нагляду з об'єктивних причин, призводить до забруднення ґрунтів та вод регіону. Це підтверджує лабораторний аналіз ґрунтів та ґрунтових вод, проведений на території вздовж лінії зіткнення і який виявив значне підвищення гранично-допустимих концентрацій шкідливих речовин⁴⁶.

---

⁴⁰ Агрокліматичне районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-3.html>

⁴¹ Агрокліматичне районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-3.html>

⁴² Агрокліматичне районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-3.html>

⁴³ Агроґрунтове районування України. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-2.html>

⁴⁴ Дані довоєнного періоду. Зважаючи на активні бойові дії на значній частині території цих регіонів, ймовірно фактичні показники 2025 р. можуть бути вищими.

⁴⁵ Вміст важких металів в орному шарі ґрунтів. URL: <https://geomap.land.kiev.ua/soil-7.html>

⁴⁶ <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf>

За даними⁴⁷, за 2,5 роки повномасштабної війни пошкоджено загалом в країні 20,8 млн м² ґрунтів, засмічено сторонніми предметами і матеріалами 27,5 млн м² ґрунтів. Ще одна проблема – заміновані території. Станом на поч. 2023 р.⁴⁸ розмінування потребувало приблизно 200 тисяч км². Розриви мін призводять до забруднення ґрунтів важкими металами – свинцем, стронцієм, титаном, кадмієм, нікелем. Іноді це робить ґрунт непридатним для подальшого сільськогосподарського використання. Особливо актуально це для вугільних громад на сході України, де тривають бойові дії.

Реальністю сьогодення для громад України загалом, та вугільних громад у тому числі, є пошкодження ґрунтів, знищення земельних ресурсів унаслідок руху воєнної техніки, обстрілів тощо. Використання земель, пошкоджених в результаті бойових дій, у майбутньому буде ускладнюватися необхідністю їх рекультивації через пошкодження ґрунтового покриву в результаті маневрів великої військової техніки та будівництва фортифікаційних споруд, необхідністю розмінування територій, видалення відходів та знешкодження боєприпасів. Припинення відкачування шахтних вод може призвести до забруднення підземних вод, що безпосередньо вплине на якість води – потрапляння шахтних вод в річки та водойми, також до підтоплення територій, просідання ґрунтів, що, в свою чергу небезпечно руйнуванням споруд, житлових будинків, промислових об'єктів.

Надра

Україна належить до провідних мінерально-сировинних держав світу. Поєднання різновікових (від архею до кайнозою) структурних елементів, що сформувалися внаслідок впливу всіх властивих становленню земної кори процесів, зумовило широкий діапазон корисних копалин, що становлять мінерально-сировинну базу країни.

Станом на 2023 рік загальна вартість усього запасу корисних копалин України склала 14,8 трлн дол. США. Із 118 елементів періодичної системи в українських надрах наявні 92 од. В Україні є поклади 21 із 30 елементів, визначених Єврокомісією як критична сировина. 42% усіх покладів металів в Україні знаходяться на окупованих територіях⁴⁹.

Вугільні територіальні громади **Вінницької, Івано-Франківської та Київської областей** порівняно небагаті на родовища корисних копалин. Тут наявні незначні поклади корисних копалин, що є важливими для розвитку будівельної галузі. Насамперед, це піски, вапняк та глина. В Ладжинській територіальній громаді наявні також поклади граніту та каоліну, а в Бурштинській територіальній громаді – цегляної сировини. Власне поклади кам'яного вугілля у зазначеній вище групі громад не зустрічаються, адже вони належать до таких, на території яких здійснюється теплогенерація.

Порівняно небагаті на родовища корисних копалин і вугільні територіальні громади **Волинської області** (рис. 2.9).

Мінерально-сировинна база вугільних територіальних громад Волинської області в основному представлена кам'яним вугіллям та будівельною сировиною. Запаси вугілля на території вугільних громад області станом на 2021 р. становили 7,113 млн тон. Основні балансові запаси зосереджені на полі шахти «Бужанська» (4,924 млн тон) та полі шахти №9 «Нововолинська» (2,189 млн тон). Обсяг видобування вугілля шахтами Волинської області становив у 2021 р. 14,4

⁴⁷ Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Щорічний огляд. 2024 р. URL: <https://www.topleadprojects.com/ukrainian-war-in-ua-environment-2024>

⁴⁸ Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля <https://www.slovovidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya>

⁴⁹ Угода про корисні копалини. У новій редакції є положення про доходи з окупованих територій у разі їх звільнення. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/lihari-rozpovili-v-yakomu-stani-perebuyaye-papa-rimskiy-50492218.html>

тис тон, що у понад двічі менше, ніж у 2020 р.⁵⁰. Якість місцевого вугілля невисока, переважає малокалорійне вугілля із меншою теплотворністю і більшою зольністю, порівняно із вугіллям Донбасу.

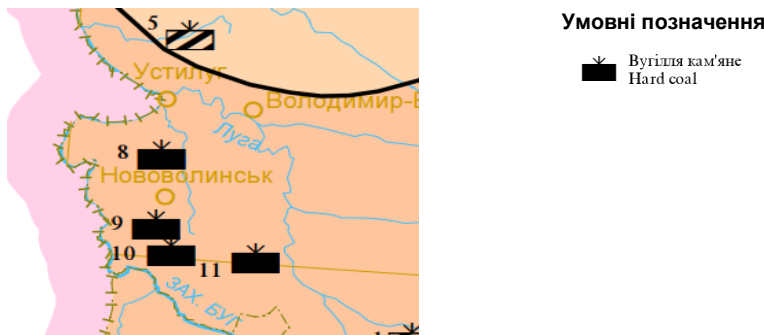

Рисунок 2.9. Карта корисних копалин ,вугільних територіальних громад Волинської області⁵¹

На території вугільних громад Волинської області відомі поклади будівельної сировини, зокрема, піску та гравію. Вугільні територіальні громади **Львівської області** багаті на горючі корисні копалини (кам'яне вугілля, торф, газ; рис. 2.10) та будівельну сировину (глину, вапняки, пісок тощо).

Рисунок 2.10. Карта корисних копалин вугільних територіальних громад Львівської області⁵²

Кам'яне вугілля на території вугільних громад Львівської області залягає горизонтально на глибинах 300-700 м. Основними родовищами є «Забузьке» і «Межирічанське» (розроблені), а також «Тягівське» та «Люблінське» (розвідані). Якість місцевого вугілля невисока, переважає малокалорійне вугілля із меншою теплотворністю і більшою зольністю, порівняно із вугіллям Донбасу. Значну частину вугілля, видобутого у регіоні, використовують Добротвірська ТЕС (Львівська область) і Бурштинська ТЕС (Івано-Франківська область).

В районі міста Великі Мости знайдено газоносні структури.

На території вугільних громад Львівської області відносна одноманітність осадових порід, що виходять на поверхню, зумовила наявність тільки деяких видів будівельних матеріалів, до яких належать карбонатні породи (крейда і мергель), будівельні та бетонні піски, цегляні суглинки і глина, природні кам'яні будівельні матеріали і керамзитова сировина. Разом з тим, на території вугільних громад регіону розвідані родовища підземних питних вод. Найпродуктивнішими ділянками вважаються Шептицька та Великомоствівська.

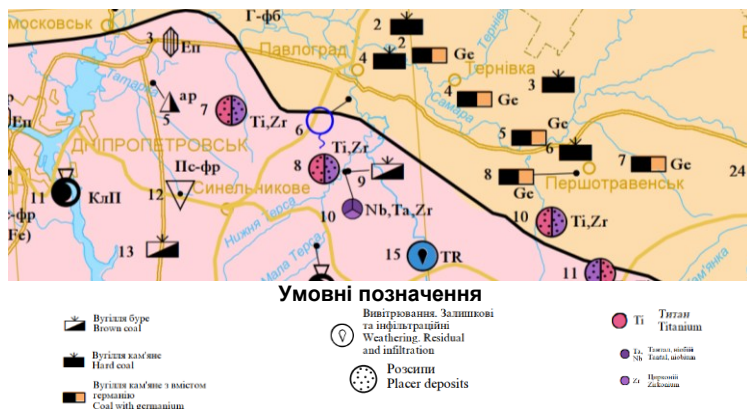
Вугільні територіальні громади **Дніпропетровської області** розташовані у межах Західного Донбасу – одного з основних вугледобувних регіонів України. Тут переважає кам'яне вугілля, що

⁵⁰ https://eiti.gov.ua/resursi-rozvidka-ta-vidobuvannya/kamyane-vugillya_2022/

⁵¹ Карта корисних копалин України. URL: <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/deposits.pdf>

⁵² Карта корисних копалин України. URL: <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/deposits.pdf>

видобувається у таких громадах, як Павлоградська, Першотравенська, Тернівська, Петропавлівська, Миколаївська, Богданівська, Вербківська та Троїцька (рис. 2.11).

Вугілля Дніпропетровської області характеризується порівняно високою енергетичною цінністю та придатне для використання в електроенергетиці та металургії. На території вугільних громад регіону також виявлено запаси титану (Ti), цирконію (Zr) і ніобію (Nb), які мають важливе значення для промисловості та високотехнологічного виробництва.

Рисунок 2.11. Карта корисних копалин вугільних територіальних громад Дніпропетровської області⁵³

Деякі громади також розташовані поблизу родовищ залізних руд, каоліну, глин та піску, що використовуються у будівельній та металургійній сферах. Завдяки такому ресурсному потенціалу, регіон має стратегічне значення для економіки України, забезпечуючи видобуток як традиційних, так і рідкісноземельних металів.

Території вугільних громад **Донецької та Луганської областей**, що тимчасово окуповані, багаті на різноманітні корисні копалини, які до періоду окупації цих територій мали стратегічне значення для промисловості. Основним мінеральним ресурсом регіону було кам'яне вугілля, яке використовувалося в енергетиці та металургії. Однак, через бойові дії та незаконний видобуток, вугільна галузь зазнала значних втрат, а частина шахт була затоплена та/або зруйнована.

На територіях вугільних громад Донецької та Луганської областей також залягали будівельні корисні копалини, необхідні, зокрема, для цементної промисловості та будівництва. Вугільні територіальні громади Луганської області також були багатими на родовища газу (в тому числі і з конденсатом). Утім, внаслідок окупації та бойових дій ситуація з використанням природних ресурсів суттєво погіршилася. Частина шахт та кар'єрів припинила роботу або перейшла під контроль окупаційних адміністрацій, що спричинило не лише економічні, а й екологічні проблеми, зокрема затоплення шахт та забруднення ґрунтів і водних ресурсів.

Вугільна територіальна громада **Запорізької області** також тимчасово окупована, а на території вугільної громади **Харківської області** ведуться активні бойові дії. Таким чином, актуальна інформація про стан розроблення родовищ, обсяги видобутку та поточні запаси корисних копалин на територіях вугільних громад Донецької, Луганської, Харківської та Запорізької областей відсутня через обмежений доступ до родовищ, відсутність незалежного моніторингу та неможливість проведення офіційних досліджень.

Загалом, станом на поч. 2023 р. російським ворогом було окуповано 2,2 тис. родовищ з енергоресурсами, металами й мінералами⁵⁴.

⁵³ Карта корисних копалин України. URL: <https://www.geo.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/deposits.pdf>

⁵⁴ Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля <https://www.slovoaido.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya>

Екомережа, біорізноманіття, флора, фауна, природоохоронні території

Екомережа. Формування національної екологічної мережі України (екомережі; рис. 2.12) відповідає національним екологічним пріоритетам та міжнародним зобов'язанням України, зокрема в рамках Конвенції про біологічне різноманіття, Європейської екологічної мережі (ECONET) та Смарагдової мережі.

Рисунок 2.12. Національна екологічна мережа України⁵⁵

Національна екологічна мережа включає такі ключові компоненти: ядра (основні природні території); екокоридори; буферні зони; відновлювані території.

Територія вугільних громад **Волинської та Львівської областей** належить до зони впливу **Бузького меридіонального екокоридору**. Це важливий коридор, що з'єднує Балтійське та Чорне моря. Об'єднує лісові, степові та водно-болотні угіддя, створюючи умови для збереження біорізноманіття. Є місцем проживання багатьох рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України. Коридор пов'язаний з басейнами річок Західний Буг і Південний Буг, що робить його важливим для регулювання водного режиму. Він сприяє збереженню водно-болотних угідь, які відіграють ключову роль у очищенні води та запобіганні повеням. Коридор зазнає впливу сільського господарства, урбанізації та транспортної інфраструктури. Важливо забезпечити стале управління територією коридору, щоб мінімізувати негативний вплив людської діяльності.

Згідно зі схемою регіональної екологічної мережі Волинської області⁵⁶ неподалік із вугільними громадами **Волинської області** проходить **сполучний екокоридор «Лузько-Липинський»** та розміщене **екологічне ядро «Павлівське»**. Зазначений коридор сполучає Західнобузький регіональний природний коридор зі Стирським.

З північного заходу України на південний схід, слідуючи за руслом Дністра, простягається **Дністровський меридіональний екокоридор**. У безпосередній близькості до нього розташовані Бурштинська територіальна громада **Івано-Франківської області**, а також Ладижинська територіальна громада **Вінницької області**. Коридор відіграючи ключову роль у збереженні

⁵⁵ Національна екологічна мережа України. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/pestyshko-geography-deep-level-8-class-2021/74.php>.

⁵⁶ Про затвердження Регіональної схеми формування екологічної мережі Волинської області. URL: <https://volynrada.gov.ua/session/13/37-0>

біорізноманіття та забезпеченні міграції тварин; з'єднує різні природні зони, сприяючи обміну генетичним матеріалом між популяціями. Характеризується різноманітними ландшафтами, включаючи річкові долини, ліси, степи та скелясті ділянки. Має важливе значення для збереження рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин. Утім, на екологічний стан екокоридору суттєвий негативний вплив чинять розташовані поруч Бурштинська та Ладижинська ТЕС, наявні численні інші промислові підприємства, що спричиняють значне забруднення довкілля.

У безпосередній близькості до *Дніпровського меридіонального екологічного коридору* знаходиться Українська територіальна громада **Київської області**. До зони впливу цього коридору належить й Енергодарська територіальна громада **Запорізької області**. Зокрема, місто Енергодар знаходиться на березі Каховського водосховища, яке є частиною Дніпровського водного шляху. Коридор є одним із найбільших і найважливіших екологічних коридорів України, який займає долину річки Дніпро та її водно-болотні угіддя. Відіграє важливу роль у збереженні біорізноманіття та ландшафтного різноманіття країни, а також забезпеченні міграції тварин у регіоні.

У зоні впливу *Дніпровського меридіонального екологічного коридору* перебувають й вугільні територіальні громади **Дніпропетровської області**. Водночас, вони розміщені також поруч із *Степовим широтним екологічним коридором*. Він охоплює екосистеми степів, луків та водно-болотних угідь, забезпечуючи міграцію та збереження біорізноманіття, зокрема рідкісних видів рослин і тварин. Коридор сприяє збереженню природних ландшафтів і підтримує функції екосистем, такі як очищення повітря, води та ґрунтів. Його роль важлива для підтримки екологічної рівноваги, захисту видів, що мешкають у степах, і зменшення впливу антропогенних факторів, таких як забруднення та урбанізація.

Важливим елементом екологічної мережі східної України є *Сіверсько-Донецький меридіональний екологічний коридор*. Він простягається вздовж річки Сіверський Донець; у зоні впливу коридору перебувають, зокрема, Слобожанська територіальна громада **Харківської області**, а також вугільні територіальні громади **Луганської області**. Цей коридор проходить вздовж річки Сіверський Донець (є ключовим елементом цього коридору) і включає низку природоохоронних територій, таких як національні природні парки Святі Гори, Сіверсько-Донецький та інші. Цей коридор з'єднує різноманітні природні ландшафти, зокрема лісостепи, степи та водно-болотні угіддя, і є критичним для збереження біорізноманіття, підтримки міграційних шляхів диких тварин та відновлення природних екосистем. Він сприяє збереженню рідкісних видів флори і фауни, особливо водно-болотних птахів та ссавців, і виконує екологічні функції, такі як очищення води та регулювання клімату.

Вугільні територіальні громади **Донецької області** розташовані в різних екологічних коридорах, зокрема в *Степовому широтному екологічному коридорі* та поруч із *Дніпровським меридіональним екологічним коридором*.

Війна та перманентні бойові дії мають значний негативний вплив на елементи екологічної мережі України, особливо сходу та південного сходу. Збройний конфлікт спричиняє руйнування природних ландшафтів, забруднення водних ресурсів, знищення флори та фауни, а також порушення міграційних шляхів диких тварин. Вибухи, обстріли та мінування територій призводять до деградації екосистем, втрати біорізноманіття та скорочення популяцій рідкісних видів. Крім того, урбанізація, пов'язана з переміщенням людей, збільшує навантаження на навколишнє середовище, що ще більше ускладнює відновлення природних процесів у цих важливих екологічних коридорах.

Попри значний прогрес у розбудові екомережі, зокрема в рамках впровадження Смарагдової мережі, існує низка викликів для їхнього розвитку й в тилкових вугільних регіонах країни. Серед них: фрагментація природних ландшафтів (порушення екологічних зв'язків через інтенсивну господарську діяльність та розширення інфраструктурних об'єктів); недостатнє фінансування природоохоронних ініціатив (обмежені ресурси на утримання та розширення заповідних

територій); кліматичні зміни (зростаючий вплив посух, зменшення площі водно-болотних угідь, зміни у видовому складі екосистем); наслідки ракетних обстрілів та атак дронами (руйнування природних екосистем, забруднення ґрунтів і води, що потребує подальших заходів з екологічної реабілітації). В умовах повоєнного відновлення перспективними напрямками розвитку екомережі є розширення природоохоронних територій, посилення транскордонної співпраці, впровадження природно-орієнтованих рішень у міське планування та активізація наукових досліджень у сфері біорізноманіття.

Біорізноманіття, флора, фауна. Вугільні територіальні громади України розташовані у різних природних зонах України – від лісостепу Західної України до степових ландшафтів Сходу та Південного Сходу. Незважаючи на значний вплив вуглевидобувної промисловості, ці території зберігають певний рівень біорізноманіття, яке залежить від регіональних екологічних умов.

Вугільні територіальні громади Західної України найбільш екологічно стабільні регіони з лісовими та заплавами екосистемами, які зберігають помірне біорізноманіття. Територіальні громади **Львівсько-Волинського вугільного басейну** розташовані в межах лісостепової та мішанолісової зон, де збереглися значні лісові масиви. Основу **флори** складають широколистяні ліси (дуб, бук, граб, ясен). У місцях вуглевидобутку та на відвалах формуються лугово-степові та чагарникові біотопи. Річкові долини (р. Західний Буг, р. Солокія) мають болотні та заплавні екосистеми, багаті на водну рослинність (очерет, рогіз, осоки).

Фауна представлена ссавцями (зокрема, сарна європейська, кабан, лисиця, куниця, заєць-русак, бурий їжак та ін.), птахами (лелека білий, сова вухата, крук, ластівка берегова, лунь болотяний та ін.), земноводними та рептиліями (жаба гостроморда, вуж звичайний, тритон звичайний та ін.). Зустрічаються рідкісні види тварин – чорний лелека, рись, журавель сірий (заплави р. Західний Буг).

Основними загрозами для біорізноманіття регіону є деградація лісів, забруднення ґрунтів та вод шахтними стоками, виснаження ґрунтових вод.

Бурштинська територіальна громада **Івано-Франківської області** характеризується різноманітними природними ландшафтами, які включають лісові масиви, заплави річок, водно-болотні угіддя та антропогенно змінені території. Біорізноманіття громади формується під впливом як природних чинників, так і діяльності Бурштинської ТЕС, що значною мірою впливає на стан екосистем.

Флора. У лісовій екосистемі переважають широколистяні ліси, представлені дубом, буком, ясенем, кленом, грабом. У підліску зростають ліщина, бруслина європейська, калина. У заболочених ділянках зустрічається вільха чорна, верба біла. На відкритих ділянках ростуть тонконіг лучний, мітлиця тонка, щучник дернистий, конюшина біла.

Значну частину громади займають рекультивовані території та ділянки навколо Бурштинського водосховища, де формується специфічна флора з толерантних до забруднення рослин (кропива дводомна, будяк, осот, пирій повзучий).

Фауна представлена ссавцями (сарна європейська, кабан, лисиця, ласка, заєць-русак, їжак білочеревий, на відкритих луках можна зустріти гризунів – полівку, ховраха малого), птахами (зокрема, водоплавні птахи, що гніздяться на Бурштинському водосховищі: крижень, лебідь-шипун, баклан великий, чапля сіра. У лісах мешкають сова вухата, дятел звичайний, дрізд співочий, зозуля), рептиліями та земноводними (жаба гостроморда, ропуха зелена, тритон звичайний, вуж звичайний).

Унаслідок функціонування Бурштинської ТЕС забруднення атмосферного повітря призводить до накопичення важких металів у ґрунтах та водах, що впливає на стан рослинності та якість кормових ресурсів для тварин. Бурштинське водосховище, створене для охолодження ТЕС, має

підвищений температурний режим, що сприяє аномальному розмноженню водоростей та зміні складу іхтіофауни (зменшення кисню у воді впливає на видовий склад риб). Викиди золівдвалів спричиняють локальне забруднення територій, що змінює природний рослинний покрив.

Ладижинська територіальна громада **Вінницької області** розташована в лісостеповій зоні України, що зумовлює поєднання лісових, степових і водно-болотних екосистем. Основним природним чинником, що формує біорізноманіття, є р. Південний Буг та її водосховище, створене для роботи Ладижинської ТЕС. Проте антропогенний вплив промислових підприємств та сільськогосподарського господарювання значною мірою змінює природні ландшафти громади.

Флора. У долині Південного Бугу поширені байрачні та заплавні ліси, представлені дубом звичайним, кленом гостролистим, ясенем, в'язом. У підліску зростають калина, глід, ліщина, шипшина. В низинних місцевостях та болотистих ділянках зустрічається вільха чорна, верба біла.

На відкритих ділянках збереглися залишки лучних степів, де домінують типчак, костриця, осока, конюшина, чебрець. Водні екосистеми заплави річки формують зарості очерету, рогозу, м'яти водяної, латаття білого.

Значна частина території громади зайнята сільськогосподарськими угіддями, де культивують зернові, соняшник, цукровий буряк. Навколо Ладижинської ТЕС є рекультивовані території з вторинною рослинністю, пристосованою до техногенного впливу.

Фауна представлена ссавцями (сарна європейська, кабан, лисиця звичайна, заєць-русак, білка звичайна, куниця кам'яна, їжак білочеревий), птахами (жайворонок польовий, перепілка, канюк, боривітер звичайний). Зустрічаються водоплавні птахи, що гніздяться на Ладижинському водосховищі: крижень, лиска, гуска сіра, чапля сіра, лебідь-шипун), рептиліями та земноводними (жаба озерна, ропуха сіра, тритон звичайний, вуж звичайний, ящірка зелена).

Разом з тим, Ладижинська ТЕС є джерелом теплового та хімічного забруднення, що впливає на екосистеми водосховища та заплави р. Південного Бугу. Штучне регулювання рівня води у водосховищі змінює умови існування риб, птахів та водної рослинності. Викиди твердих частинок та сірчистих сполук призводять до накопичення важких металів у ґрунтах та воді, що може впливати на здоров'я живих організмів.

Українська територіальна громада **Київської області** розташована у лісостеповій зоні та охоплює частину заплави р. Дніпро, що створює сприятливі умови для високого біорізноманіття. Основні екосистеми громади включають заплавні ліси, луки, водно-болотні угіддя, а також антропогенно змінені території, пов'язані з діяльністю Трипільської ТЕС.

Флора. Основу природного рослинного покриву становлять широколистяні ліси, де поширені дуб звичайний, граб, ясен, клен, липа. У прибережних зонах та заплавах р. Дніпро зустрічаються вільха чорна, верба біла, тополя. У підліску розвиваються ліщина, калина, глід, бузина чорна.

Відкриті території вкриті ковилою, тонконогом лучним, конюшиною білою, мітлицею тонкою. У заплавах Дніпра поширена болотна рослинність, зокрема очерет звичайний, рогіз вузьколистий, латаття біле.

Вплив промислових підприємств, зокрема Трипільської ТЕС, сформував території вторинної рослинності, стійкої до техногенного впливу (осот, амброзія, будяк, кропива).

Фауна представлена ссавцями (сарна європейська, кабан дикий, лисиця звичайна, куниця лісова, заєць-русак, видра річкова, ондатра, бобр європейський), птахами (жайворонок польовий, боривітер звичайний, канюк звичайний, сова вухата, дятел великий строкатий, дрізд співочий, зозуля звичайна, крижень, лебідь-шипун, чапля сіра, лиска, баклан великий), рептиліями та земноводними (жаба озерна, ропуха зелена, тритон звичайний, ящірка зелена, гадюка звичайна, вуж водяний).

Теплове забруднення водних ресурсів (зміна температури р. Дніпра внаслідок скидів підігрітої води) впливає на водні екосистеми, спричиняючи аномальне розмноження водоростей та можливий дефіцит кисню у воді. Атмосферні викиди (зола, сірчисті гази) спричиняють накопичення важких металів у ґрунті та воді, що впливає на рослинність і тваринний світ.

Енергодарська територіальна громада **Запорізької області** розташована у степовій зоні України, на лівому березі р. Дніпро. Основним водним об'єктом громади було Каховське водосховище, яке забезпечувало життєдіяльність місцевої екосистеми. Проте після підриву Каховської ГЕС у 2023 р. водний режим кардинально змінився, що значно вплинуло на біорізноманіття регіону.

Флора. До руйнування Каховського водосховища на прилеглих територіях зберігалися типові степові угруповання з домінуванням ковила, типчаку, житняка та полину. Після осушення колишнього дна водосховища сформувалися нові рослинні угруповання, пристосовані до засолення та змін рівня ґрунтових вод.

До 2023 року водосховище та його береги слугували місцем поширення очерету, рогузу, верболозу, які створювали сприятливі умови для водоплавних птахів та земноводних. Після зникнення водосховища значна частина водної флори деградувала або змінилася, а нові території почали заростати вторинною рослинністю (солянка, осока, мохи).

В м. Енергодарі висаджено штучні захисні лісосмуги, де зростають акація біла, тополя, сосна кримська, клен татарський. Лісові масиви навколо громади були частково збережені, але через кліматичні зміни та антропогенний вплив вони зазнають деградації.

Фауна. У степових та лісових угіддях мешкають лисиця звичайна, заєць-русак, європейський ховрах, їжак білочеревий. До 2023 р. у прибережних екосистемах зустрічалися ондатра, видра річкова, європейський бобер, але втрата водосховища значно скоротила їхню популяцію. Раніше на Каховському водосховищі гніздилися крижень, гуска сіра, чапля сіра, баклан великий, лебідь-шипун. Після руйнування водосховища чисельність водоплавних птахів значно скоротилася, натомість активніше поширюються степові види: жайворонок степовий, боривітер звичайний, канюк степовий.

До змін гідрологічного режиму регіон був сприятливим для жаби озерної, ропухи зеленої, тритона гребінчастого. Після осушення водосховища чисельність амфібій зменшилася, натомість почастишали випадки появи гадюки степової, вужа звичайного та ящірки прудкої.

Зникнення Каховського водосховища призвело до масштабної втрати водних і прибережних екосистем. Деградація заплавлених угідь та засолення ґрунтів змінили флористичний склад, сприяючи поширенню стійких до сухого клімату видів. Втрата водних ресурсів скоротила чисельність риб та земноводних, що вплинуло на харчові ланцюги. Військові дії створюють додаткові екологічні загрози – забруднення територій, знищення природних біотопів, зміна поведінки тварин через шумові впливи.

Територія вугільних громад **Дніпропетровської області** представлена степовими екосистемами, проте зазнала значного антропогенного впливу через вугільну та металургійну промисловість, скиди забруднених вод, терикони та урбанізацію.

Флора. У природному стані територія була вкрита ковилово-типчаківими степами, але значна її частина розорана або змінена під впливом промислової діяльності. У степових залишках зустрічаються ковила волосиста, житняк, чебрець, шавлія, деревій, полин гіркий. На відвалах шахт і териконах формуються вторинні рослинні угруповання з домінуванням осоту, лободи, амброзії та щириці.

У долинах річок Самара, Вовча, Татарка та їхніх притоках збереглися фрагменти заплавлених луків, де ростуть тонконіг лучний, осока, конюшина, мітлиця біла. По берегах водойм зустрічаються зарості верби, тополі, очерету.

Лісистість територій низька, більшість лісосмуг і посадок мають антропогенне походження. Основні породи дерев – акація біла, тополя, гледичія, дуб червоний, сосна кримська.

Фауна представлена ссавцями (тхір степовий, лисиця, заєць-русак, їжак білочеревий), птахами (жайворонок польовий, канюк, орел-карлик, перепілка), земноводними та рептиліями (ропуха зелена, черепаха болотяна, ящірка прудка). Трапляються рідкісні види тварин: лунь степовий, журавель степовий, тхір перев'язаний.

У регіоні мають місце забруднення ґрунтів та вод через скиди шахтних вод, які містять сульфати, солі важких металів, феноли; засолення ґрунтів унаслідок потрапляння шахтних вод у водозбірні басейни; руйнування степових біотопів через розширення промислових територій і формування териконів; фрагментація природних екосистем через шахти, транспортну інфраструктуру та урбанізацію. Термічне забруднення від вугільних відвалів, що створює несприятливі умови для рослинного і тваринного світу.

Слобожанська територіальна громада **Харківської області** розташована у лісостеповій зоні України, що забезпечує її високий рівень біорізноманіття. Вона включає степові ділянки, байрачні ліси, заплавні екосистеми річок, а також території, змінені промисловою діяльністю. Важливу роль у функціонуванні екосистем громади відіграють річка Сіверський Донець та її притоки, а також Слобожанська ТЕС, що впливає на природні умови регіону.

Флора. У заплавах річки Сіверський Донець зустрічаються вільха чорна, верба біла, тополя, дуб звичайний. Байрачні ліси складаються з граба, ясена, липи, клена татарського, а у підліску зростають бузина чорна, глід, калина. На відкритих територіях поширені типчакowo-ковиліові угруповання, де домінують ковила волосиста, ковила Лессінга, полин гіркий, чебрець, люцерна. У низинах і заплавних луках зростають тонконіг лучний, осока, м'ята водяна, конюшина біла. Вздовж річок формуються зарості очерету звичайного, рогозу вузьколистого, латаття білого. Ці угіддя є місцем існування багатьох видів птахів, земноводних та водних ссавців.

Фауна. У лісах і байрачних ділянках мешкають сарна європейська, кабан дикий, куниця лісова, борсук, заєць-русак. У прибережних угіддях зустрічаються видра річкова, ондатра, бобр європейський. У лісах поширені сова сіра, дятел звичайний, дрізд співочий, зозуля, канюк звичайний. На водно-болотних угіддях можна зустріти крижня, лебедя-шипунa, сіру чаплю, баклана великого, мартинів. У степових районах мешкають жайворонок польовий, боривітер, перепілка, лунь степовий. Біля водойм зустрічаються жаба озерна, ропуха зелена, тритон звичайний. У сухих степових районах поширені ящірка зелена, вуж звичайний, гадюка степова.

До повномасштабної війни значний вплив на біорізноманіття громади чинило функціонування Слобожанської ТЕС. Найперше, він проявлявся у: забрудненні водних ресурсів через скиди підігрітої води в річку, що змінювало її температурний режим; забрудненні повітря викидами золи та оксидів сірки, що впливало на стан лісових та степових екосистем; зміні природних ландшафтів через промислове освоєння території, що зменшувало площу природних біотопів.

Натомість в умовах повномасштабної війни наявні: фізичне знищення лісів і степів через обстріли, пожежі та руйнування екосистем вибухами; хімічне забруднення ґрунтів і вод через потрапляння паливно-мастильних матеріалів, важких металів та продуктів горіння боєприпасів; порушення міграцій тварин, особливо для птахів і великих ссавців, через шумове забруднення та бойові дії; знищення заплавних угідь та русел річок, що впливає на водну фауну.

Територія вугільних громад **Донецької та Луганської областей** належить до степової зони. Проте через активні бойові дії, окупацію та промисловий вплив ці території зазнали значних екологічних змін, що негативно позначилося на природних екосистемах і біорізноманітті.

Через відсутність актуальних даних складно оцінити реальний стан екосистем, однак можна з високою ймовірністю стверджувати, що війна суттєво погіршила екологічну ситуацію,

спричинивши руйнування природних біотопів, хімічне забруднення ґрунтів і вод та зменшення чисельності багатьох видів тварин і рослин.

Флора. До війни значна частина територій була вкрита типчаково-ковиловими степами з такими видами, як ковила волосиста, ковила Лессінга, полин гіркий, чебрець, житняк гребінчастий. Через військові дії та техногенний вплив багато степових угруповань зазнали деградації, а значна частина території зруйнована вибухами, важкою технікою та пожежами.

Основні лісові масиви представлені байрачними лісами в долинах річок, де переважають дуб звичайний, ясен, в'яз, клен татарський. Військові дії призвели до масштабного пошкодження лісових екосистем через пожежі, бомбардування та використання хімічних речовин.

У долинах річок раніше розвивалися вербові та тополеві ліси, болотні угруповання. Забруднення вод вибуховими речовинами, нафтохімікатами, шахтними водами призвело до погіршення якості водних екосистем та загибелі значної частини водної флори.

Фауна. У степах та лісах регіону мешкали тхір степовий, заєць-русак, лисиця звичайна, борсук, їжак білочеревий. Війна спричинила масове переселення та загибель тварин, особливо великих ссавців. Відомі випадки переміщення хижаків (вовків, шакалів) до покинутих територій.

До війни в степових та заплавних екосистемах мешкали жайворонки степовий, перепілка, канюк степовий, лунь польовий, чапля сіра, боривітер звичайний. Через бойові дії чисельність птахів зменшилася, а деякі види змінили маршрути міграції через втрату природних місць гніздування.

За даними,⁵⁷ станом на поч. 2023 р. війною охоплено близько 3 мільйонів гектарів лісу в Україні. Приблизно 23,3 тисячі гектарів лісів випалено, частину з них втрачено. Найбільших катастрофічних змін зазнало біорізноманіття вугільних територіальних громад Донецької та Луганської областей. Основні наслідки для флори і фауни включають: фізичне знищення природних екосистем через пожежі, обстріли та вибухи; погіршення санітарного стану лісів; забруднення води та ґрунтів токсичними речовинами, шахтними водами та боєприпасами; зникнення багатьох видів тварин через втрату середовища існування та порушення природних міграційних шляхів; руйнування водних ресурсів, що веде до деградації прибережних екосистем. А мінування території, з-поміж іншого, призводить до: загибелі або травмування рослин і тварин, падіння біорізноманіття; погіршення можливості гасити пожежі та проводити протипожежні заходи; поширення інвазійних видів; відсутності можливості отримувати екосистемні послуги тощо⁵⁸.

Після завершення бойових дій відновлення біорізноманіття вимагатиме масштабних природоохоронних заходів, рекультивації пошкоджених територій, очищення водних ресурсів та відновлення степових і заплавних екосистем.

Природно-заповідний фонд України. Природно-заповідний фонд України, розташований у вугільних територіальних громадах, представлений значною кількістю об'єктів різних категорій, що охоплюють ландшафтні, ботанічні, гідрологічні, зоологічні заказники, природні заповідники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва та інші охоронювані території (табл. 2.7).

---

⁵⁷ Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya>

⁵⁸ Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Щорічний огляд. 2024 р. URL: <https://www.topleadprojects.com/ukrainian-war-in-ua-environment-2024>.

Таблиця 2.7. Перелік об'єктів природно-заповідного фонду України, розташованих у вугільних територіальних громадах України⁵⁹

Територіальна громада	Об'єкт природно-заповідного фонду	Загальна площа, га
Волинська область		
Литовезька	Ландшафтний заказники місцевого значення «Заставненський»	156.8
Поромівська, Литовезька	Загальнозоологічний заказники місцевого значення «Прибужжя»	1182.1
Вінницька область		
Ладизинська	Ландшафтний заказник місцевого значення «Зеленоклинівські пороги»	65.8
	Дендрологічний парк місцевого значення «Ладизинський гай»	10
Дніпропетровська область		
Богданівська	Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Мар'їн гай»	2803
	Ландшафтний заказник місцевого значення «Балка Свідовок»	793
	Ландшафтний заказник місцевого значення «Тернівський»	2156.4
Вербківська	Ландшафтний заказник місцевого значення «Малотернівський»	975
	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «В'язівські вікові дуби»	5
	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Вікові дуби»	15
	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка насаджень сосни звичайної»	43
	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Високопродуктивні насадження сосни звичайної»	5
	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Сторічні дубові насадження Василівської лісової дачі»	3.4
	Ландшафтний заказник місцевого значення «В'язівський»	374.6
Дніпровська	Регіональний ландшафтний парк місцевого значення «Дніпровські ліси»	4514.5
	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка тополевих насаджень»	5
	Ботанічний сад загальнодержавного значення «Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету»	33
	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Ділянка дубових насаджень»	1.8
	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк ім. Леніна»	35
	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк ім. Чкалова (Глоба)»	40
	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Парк ім. Шевченка»	45
Миколаївська	Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Петропавлівські лимани»	2005.09.12
	Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Мар'їн гай»	2803
Петропавлівська	Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Петропавлівські лимани»	2005.09.12
Троїцька	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка Садова»	20
	Ландшафтний заказник місцевого значення «Балка Городище»	1053.6
	Ландшафтний заказник місцевого значення «Троїцько-Вишневецький»	681.8
Донецька область		
Миколаївська (ведуться бойові дії)	Природний заповідник загальнодержавного значення «Український степовий»	1134
Запорізька область		
Енергодарська (тимчасово окупована територія)	Ландшафтний заказник місцевого значення «Іванівський бір»	797.3
	Ландшафтний заказник місцевого значення «Водянські кучугури»	1249.6

⁵⁹ Відкриті дані земельного кадастру України. Природно-заповідний фонд. URL: https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=true&dzk_atu_rayon=true&dzk_atu_terhromad_line=true#9.17/50.321/24.1895; CONVENTION ON THE CONSERVATION OF EUROPEAN WILDLIFE AND NATURAL HABITATS. URL: https://rm.coe.int/updated-list-of-officially-adopted-emerald-sites-december-2019-/168098ef51?fbclid=IwAR3Sfh-F_w0fpHBkCggkU1Xc1bUbo57vMgDhu1Fcgq-gFvM5QaceWsnOlt4

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Територіальна громада	Об'єкт природно-заповідного фонду	Загальна площа, га
Київська область		
Українська	Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Козинський»	967
	Лісовий заказник місцевого значення «Стугна»	58.5
	Ландшафтний заказник місцевого значення «Щербанівський»	67.2
	Ландшафтний заказник місцевого значення «Урочище Калинове»	114
Луганська область		
Гірська (тимчасово окупована територія)	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дубовий гай»	10
Лисичанська (тимчасово окупована територія)	Лісовий заказник місцевого значення «Білогорівський»	344
	Лісовий заказник місцевого значення «Золотарівський»	59
Щастинська (тимчасово окупована територія)	Лісовий заказник місцевого значення «Передільський»	126.5
	Заповідне урочище місцевого значення «Біляєвське»	176.5
	Гідрологічний заказник місцевого значення «Кримська дача»	393
	Луганський природний заповідник загальнодержавного значення «Трьохізбенський степ»	3281
Львівська область		
Белзька	Ботанічний заказник загальнодержавного значення «Волицький»	150
Сокальська	Ландшафтний заказник місцевого значення «Федорівка»	1409
	Лісовий заказник місцевого значення «Великий ліс»	1649
	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Парк XVIII ст.»	5
	Заповідне урочище місцевого значення «Борок»	34
Великомостівська	Заповідне урочище місцевого значення «Великомостівське»	27
	Заповідне урочище місцевого значення «Борове»	25
	Ботанічний заказник місцевого значення «Двірцівський»	63.9
Харківська область		
Слобожанська (ведуться бойові дії)	Лісовий заказник місцевого значення «Середньодонецький»	1389
	Національний природний парк загальнодержавного значення «Гомільшанські ліси»	14314.8
Івано-Франківська область		
Бурштинська	Національний природний парк загальнодержавного значення «Галицький»	14684.8
	Ботанічний заказник місцевого значення «Юнашківське болото»	45
	Ботанічний заказник місцевого значення «Урочище Вертебиста»	2.5
	Комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Касова гора»	65

Найбільшими за площею є національні природні парки та заказники загальнодержавного значення, як-от «Галицький» (14 684,8 га), «Гомільшанські ліси» (14 314,8 га; на території громади ведуться бойові дії), «Луганський природний заповідник» (3 281 га; територіальна громада тимчасово окупована).

Зазначені у табл. 2.7 об'єкти відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття, екосистемних послуг та регіонального екологічного балансу. Водночас, за даними,⁶⁰ станом на вересень 2024 р. приблизно 20% заповідних територій України постраждали через російську війну. Окуповано 8 заповідників та 10 національних парків. Частина територій знаходиться у зонах бойових дій або тимчасової окупації (Донецька, Луганська, Запорізька, Харківська області), що створює додаткові загрози для їхнього збереження та управління. Наявність природно-заповідних територій у вугільних громадах свідчить про значний екологічний потенціал цих територій, який може бути

⁶⁰ Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Щорічний огляд. 2024 р. URL: <https://www.topleadprojects.com/ukrainian-war-in-ua-environment-2024>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

використаний у контексті стратегій екологічного відновлення та сталого розвитку після вичерпання ресурсного потенціалу вугільної промисловості.

Смарагдова мережа. Кількість українських територій, які входять до переліку об'єктів Смарагдової мережі Європи, станом на 01.11.2023 р. становила 377 од. площею майже 8 млн га. На території вугільних громад розташовано 20 відповідних об'єктів (табл. 2.8)

Таблиця 2.8. Перелік об'єктів Смарагдової мережі Європи, розташованих у вугільних територіальних громадах України⁶¹

Територіальна громада	Назва об'єкта	Загальна площа об'єкта, га	Біорегіон
Вінницька область			
Ладизинська	Ladyzhynske Reservoir	1618,0	континентальний
Дніпропетровська область			
Богданівська	Samarskyi Lis	38003,0	степовий
Вербківська	Samarskyi Lis	38003,0	степовий
Дніпровська	Dniprovsk Reservoir	39492,0	степовий
Зеленодольська	Kakhovske Reservoir	218119,0	степовий
Павлоградська	Samarskyi Lis	38003,0	степовий
Тернівська	Samarskyi Lis	38003,0	степовий
Донецька область			
Миколаївська <i>(ведуться бойові дії)</i>	Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve;	3355,0;	степовий;
	Sviati Hory	43437,0	степовий
Запорізька область			
Енергодарська	Kakhovske Reservoir	218119,0	степовий
Київська область			
Українська	Kanivske Reservoir	67264,0	континентальний
Луганська область			
Щастинська <i>(тимчасово окупована територія)</i>	Luhanskyi Nature Reserve	5417,0	степовий
Львівська область			
Белзька	Bolotnia	22236,0	континентальний
Добротвірська	Bolotnia	22236,0	континентальний
Сокальська	Sokalskyi	894,0	континентальний
Шептицька	Bolotnia	22236,0	континентальний
Великомостівська	Bolotnia	22236,0	континентальний
Харківська область			
Слобожанська	Gomilshanski Lisy National Nature Park	14404,0	континентальний
Івано-Франківська область			
Бурштинська	Halytskyi National Nature Park;	14642,0;	альпійський континентальний;
	Velyki Holdy	345,0	континентальний

⁶¹ Відкриті дані земельного кадастру України. Природно-заповідний фонд. URL: https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=true&dzk_atu_rayon=true&dzk_atu_terhromad_line=true#9.17/50.321/24.1895; CONVENTION ON THE CONSERVATION OF EUROPEAN WILDLIFE AND NATURAL HABITATS. URL: https://rm.coe.int/updated-list-of-officially-adopted-emerald-sites-december-2019-/168098ef51?fbclid=IwAR3Sfh-F_w0fpHBkCggkU1Xc1bUbo57vMgDhu1Fcgq-gFvM5QaceWsnOlt4

За площею найбільшими територіями були водосховища, такі як Каховське (218 119 га, 6 червня 2023 р. воно було зруйноване російськими окупаційними військами шляхом підризу Каховської ГЕС), Канівське (67 264 га) та Дніпровське (39 492 га), які виконують важливі функції у збереженні водних екосистем та біорізноманіття. Значні площі також займають лісові й степові території, зокрема «SamarSKI Lis» (38 003 га), який охоплює кілька громад у Дніпропетровській області, та природний заповідник «Ukrainskyi Stepovuyi» (3 355 га) у Донецькій області.

Зазначені у таблиці 2.6 об'єкти репрезентують різні біогеографічні регіони України, переважно степовий та континентальний, а в Івано-Франківській області також альпійський континентальний. Вони відіграють ключову роль у збереженні унікальних природних комплексів, включаючи степові, лісові, водно-болотні та гірські екосистеми. Деякі території, зокрема в Донецькій, Луганській та Запорізькій областях, знаходяться в зонах бойових дій або під тимчасовою окупацією, що створює ризики для їхнього збереження. За даними⁶² у зв'язку із війною станом на поч. 2023 р. у зоні ризику опинилися 2,9 млн гектарів Смарагдової мережі України.

Водночас Смарагдова мережа передбачає встановлення природоохоронного статусу на міжнародному рівні, включених до її складу об'єктів, що є важливим для довгострокової екологічної стійкості та відновлення природи після завершення воєнних дій.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення. З-поміж вугільних територіальних громад України водно-болотні угіддя міжнародного значення (Рамсарські угіддя) розташовані лише у Бурштинській територіальній громаді Івано-Франківської області (табл. 2.9).

Таблиця 2.9. Перелік водно-болотних угідь міжнародного значення (Рамсарські угіддя), розташованих у вугільних територіальних громадах України⁶³

Територіальна громада	Назва об'єкта	Загальна площа об'єкта, га	Біогеореґіон
Івано-Франківська область			
Бурштинська	Burshdyn Water Reservoir	1260,0	континентальний

Об'єктом Рамсарських угідь є Бурштинське водосховище площею 1260 га, яке відіграє важливу екологічну роль у регулюванні водного балансу, підтримці біорізноманіття та забезпеченні стійкості регіону. Це водосховище, створене для потреб Бурштинської ТЕС, стало осередком для водоплавних птахів і місцем збереження екосистем водно-болотного типу. Однак антропогенний вплив та техногенні фактори створюють виклики для його екологічного стану, що потребує заходів з охорони та моніторингу.

Світова спадщина ЮНЕСКО. Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні станом на 2023 рік налічує 8 найменувань⁶⁴. Утім, на територіях вугільних громад такі об'єкти відсутні.

⁶² Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля <https://www.slovovidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya>

⁶³ Відкриті дані земельного кадастру України. Природно-заповідний фонд. URL: https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=true&dzk_atu_rayon=true&dzk_atu_terhromad_line=true#9.17/50.321/24.1895; CONVENTION ON THE CONSERVATION OF EUROPEAN WILDLIFE AND NATURAL HABITATS. URL: https://rm.coe.int/updated-list-of-officially-adopted-emerald-sites-december-2019-/168098ef51?fbclid=IwAR3Sfh-F_w0fpHBkCgkU1Xc1bUbo57vMgDhu1Fcqg-gFvM5QaceWsnOlt4

⁶⁴ World Heritage Convention. URL: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ua>

Національна мережа біосферних резерватів Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера». На території вугільних громадах України відповідні об'єкти також відсутні.

Відходи

Сучасна система управління відходами в Україні залишається неефективною, що призводить до значного негативного впливу на довкілля. За даними Державної служби статистики України, у 2020 р. в країні було утворено понад 462,4 млн тон відходів (табл. 2.10), з яких 85% припадає на добувну промисловість, 11% – на переробну промисловість, 1,3% – на побутові відходи, а решта – на інші джерела. Крім того, за цей період утворено 532,0 тис. тон небезпечних відходів. Утворення відходів на одну особу в Україні оцінюється у 11 074 кг, що суттєво перевищує середньоєвропейські показники⁶⁵.

Таблиця 2.10. Динаміка утворення відходів добувної промисловості (у т. ч. розроблення кар'єрів) та унаслідок постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 2010-2020 рр., тис. т⁶⁶

Роки	Всього відходів, утворених з різних джерел	у тому числі	
		добувна промисловість і розроблення кар'єрів	постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
2010	422549,9	347442,3	8636,4
2011	443795,5	357863,6	9895,6
2012	446716,9	364964,1	9805,5
2013	445262,1	373042,6	9339,2
2014	355000,4	297290,0	5972,7
2015	312267,6	257861,9	6597,5
2016	295870,1	237461,4	7511,5
2017	366054,0	313738,2	6191,7
2018	352333,9	301448,9	6322,7
2019	441516,5	390563,8	5959,2
2020	462373,5	391077,9	5333,7

Зведена інформація щодо місць видалення відходів вуглевидобутку і теплогенерації у вугільних регіонах України представлено у Додатку А (табл. А.2, А.3).

Аналіз тенденцій (таблиця 2.11) за період 2010-2022 рр. показує зниження утворення відходів добувної промисловості з 2013 р., що пов'язано із спадом економічної активності та тимчасовою окупацією частини регіонів України із наступним відновленням та ростом у 2020 р.

⁶⁵ Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#n15>

⁶⁶ Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#n15>

Таблиця 2.11. Утворення відходів добувної промисловості, тис. т⁶⁷

Роки	Добування кам'яного та бурого вугілля	Добування металевих руд	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів
2010	37071,3	267544,9	16819,0
2015	12084,7	238156,6	1921,6
2020	14576,7	366901,0	9299,7
2022	13643,8	343419,3	8704,5

Вугільні територіальні громади України стикаються зі значними викликами у сфері видалення і відновлення відходів, зокрема промислових та побутових. Основним джерелом відходів у цих громадах є вугільна промисловість, яка генерує великі обсяги породи, шламу, золи та викидів унаслідок спалювання вугілля. Ці відходи накопичуються у териконах і відвалах, що створює ризики для навколишнього середовища, зокрема забруднення ґрунтів, водних ресурсів та атмосферного повітря.

За даними⁶⁸ у довоєнний період в Україні видалення промислових відходів, у тому числі, вугільних відвалів, становила 10-12%, у той час як в розвинених країнах – 70-80%. Породи териконів і відвалів містять до 2,5% сірки та від 3-20% вугілля, внаслідок чого вони самозаймаються і горять, інтенсивно отруюючи приземний шар повітря прилеглих до них територій продуктами згоряння. До початку окупації Донбасу в Донецькому кам'яновугільному басейні налічувалося 1185 діючих і тих які «відслужили» відвалів та териконів, з яких близько 400 горіли і щорічно викидали в атмосферу понад 500 тис. т шкідливих газоподібних речовин, а дощові води, потрапляючи на ці відвали, розчиняють значну кількість небезпечних хімічних елементів і насичують ними ґрунтові води. Утім, в умовах війни точні цифри щодо кількості териконів, площі земель, які вони займають та об'єму відходів відсутні, оскільки багато територій перебувають під окупацією, а постійні воєнні дії ускладнюють моніторинг та дослідження стану навколишнього середовища в цих регіонах.

У громадах, що належать до Львівсько-Волинського вугільного басейну наявна дещо менша кількість териконів, порівняно із Донбасом. Найбільший терикон знаходиться біля села Сілець і займає площу близько 65 гектарів (або 0,65 км²), на якому розміщено близько 50 млн кубічних метрів породи після збагачення вугілля. Інші терикони на Львівщині мають менші розміри. Загальна площа всіх териконів орієнтовно становить 1,7 км² (або 170 гектарів), хоча окремі терикони можуть займати від 0,08 до 0,35 км² (або від 8 до 35 гектарів)⁶⁹.

У територіальних громадах вугільних регіонів України також спостерігається проблема побутових відходів, адже інфраструктура для їхнього видалення і відновлення залишається недостатньо розвинутою/застарілою.

Водночас вугільні територіальні громади України є не лише центрами видобутку вугілля, але й важливими енергетичними хабами, де розташовані підприємства з генерації електроенергії – теплоелектростанції (ТЕС) та атомні електростанції (АЕС). Функціонування цих підприємств супроводжується утворенням значних обсягів відходів, зокрема золи, шламу та інших продуктів горіння, що накопичуються у відвалах та золовідвалах, створюючи екологічні ризики. Окремою загрозою є потенційні наслідки бойових дій та окупації для енергетичної інфраструктури, особливо

⁶⁷ Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#n15>

⁶⁸ Петенко А.В. Промислово-екологічна концепція управління процесами соціального розвитку екологоскладних вугільно-промислових регіонів Донбасу. Вісник соціально-економічних досліджень, 2014 рік, випуск 1 (52). URL: <https://core.ac.uk/download/147038416.pdf>

⁶⁹ На Львівщині продовжують гасити терикон біля села Сілець. URL: https://galinfo.com.ua/news/na_lvivshchyni_prodozhuyut_gasyty_terykon_bilya_sela_silets_267236.html; Управління териконами: аналітичне дослідження для підтримки заходів спрямованих на справедливую трансформацію вугільних регіонів. URL: <https://ecoaction.org.ua/upravlinnia-terykonamy-analit-doslidzh.html>.

для Запорізької АЕС, що є стратегічним об'єктом з підвищеними ризиками ядерної безпеки. Відновлення та модернізація енергетичних потужностей цих громад після війни вимагатиме не лише технологічних рішень, а й екологічно безпечних підходів до управління відходами та рекультивациї порушених територій.

Широкомасштабна збройна агресія РФ проти України призвела до різкого зростання обсягів специфічних відходів, серед яких – пошкоджені та покинуті транспортні засоби й обладнання, уламки снарядів, будівельні відходи, а також побутові та медичні відходи. Окремі категорії цих відходів становлять особливу небезпеку, зокрема уламки боєприпасів, медичні відходи та будівельні матеріали, що містять азбест і важкі метали, оскільки вони можуть негативно впливати на довкілля та здоров'я населення.

Підготовка та реалізація комплексних заходів з очищення довкілля, зокрема щодо збирання, безпечного видалення та управління величезними обсягами відходів, включно з воєнними відходами, є ключовою умовою мінімізації екологічних ризиків та захисту здоров'я населення. Відновлення вугільних громад після війни вимагатиме розроблення та впровадження місцевих планів управління відходами, рекультивациї порушених територій та створення екологічно безпечних умов для повернення до нормального життя й економічної діяльності.

Безпека життєдіяльності та здоров'я населення

За останні десять років чисельність населення України суттєво скоротилася через комплекс демографічних, соціально-економічних і воєнних чинників. Із 2013 р. країна втрачала населення через низьку народжуваність, високий рівень смертності та міграційні процеси, які активізувалися після 2014 р. у зв'язку з анексією Криму та війною на Донбасі. З 2022 р. повномасштабна збройна агресія РФ спричинила безпрецедентний рівень вимушеної міграції. Офіційні переписні дані відсутні, однак оцінки вітчизняних та іноземних аналітиків свідчать, що чисельність постійного населення скоротилася з понад 45 млн у 2013 р. до орієнтовно 36-37 млн у 2023 р. При цьому рівень старіння населення продовжує зростати, що створює нові виклики для соціально-економічного розвитку країни. Станом на 01.01.2022 р. у вугільних територіальних громадах України проживало 2178,9 тис. осіб. Щільність населення в середньому становила 209 осіб/км² (табл. 2.12), утім спостерігаються значні відмінності між зазначеним показником у розрізі громад.

Таблиця 2.12. Зведена інформація щодо чисельності населення у вугільних територіальних громадах України, станом на 01.01.2022 р., тис. осіб

№ з/п	Територіальна громада	Чисельність населення, станом на 01.01.2022 р., тис. осіб	Площа, кв км	Щільність населення, осіб/кв км	Примітки
Волинська область					
1	Литовезька	4	124	32,3	видобуток вугілля
2	Нововолинська	57,4	75,2	763,3	видобуток вугілля
3	Поромівська	5,6	108,6	51,6	видобуток вугілля
	Разом	67	307,8	217,7	
Вінницька область					
4	Ладизинська	24,6	123,8	198,7	генерація електроенергії
Дніпропетровська область					
5	Богданівська	9,6	496,9	19,3	видобуток вугілля

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

№ з/п	Територіальна громада	Чисельність населення, станом на 01.01.2022 р., тис. осіб	Площа, кв км	Щільність населення, осіб/кв км	Примітки
6	Вербківська	7,9	583,2	13,5	видобуток вугілля
7	Дніпровська	971,1	406	2391,9	генерація електроенергії
8	Зеленодольська	18,3	310,4	59,0	генерація електроенергії
9	Миколаївська	9,5	459,5	20,7	видобуток вугілля
10	Павлоградська	101,4	58,8	1724,5	видобуток вугілля
11	Першотравенська	27,1	2,9	9344,8	видобуток вугілля
12	Петропавлівська	10,2	350,8	29,1	видобуток вугілля
13	Тернівська	27	14,3	1888,1	видобуток вугілля
14	Троїцька	3,4	237,9	14,3	видобуток вугілля
	Разом	1185,5	2920,7	405,9	
Донецька область					
15	Білозерська	15,4	68,7	224,2	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія
16	Вугледарська	25,4	596,5	42,6	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія
17	Добропільська	43	265,5	162,0	видобуток вугілля; ведуться бойові дії
18	Курахівська	38,1	351,6	108,4	видобуток, генерація електроенергії; тимчасово окупована територія
19	Миколаївська	20,6	334,3	61,6	генерація електроенергії; ведуться бойові дії
20	Мирноградська	48	66,7	719,6	видобуток, генерація електроенергії; ведуться бойові дії
21	Новгородівська	19	157,2	120,9	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія
22	Новодонецька	10,5	280	37,5	видобуток вугілля; ведуться бойові дії
23	Покровська	81	515,5	157,1	видобуток вугілля; ведуться бойові дії
24	Світлодарська	28,7	297,7	96,4	генерація електроенергії; тимчасово окупована територія
25	Селидівська	34,8	150,2	231,7	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія
26	Торецька	65,1	67,5	964,4	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія
	Разом	429,6	3151,4	136,3	
Запорізька область					
27	Енергодарська	52,2	63,4	823,3	генерація електроенергії; тимчасово окупована територія
Київська область					
28	Українська	20,6	206,7	99,7	генерація електроенергії

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

№ з/п	Територіальна громада	Чисельність населення, станом на 01.01.2022 р., тис. осіб	Площа, кв км	Щільність населення, осіб/кв км	Примітки
Луганська область					
29	Гірська	32,5	169,8	191,4	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія
30	Лисичанська	111,7	407,6	274,0	видобуток вугілля; тимчасово окупована територія
31	Щастинська	20,6	409,2	50,3	генерація електроенергії; тимчасово окупована територія
	Разом	164,8	986,6	167,0	
Львівська область					
32	Белзька	14,5	464,5	31,2	видобуток вугілля
33	Добротвірська	11,3	199	56,8	видобуток вугілля; генерація електроенергії
34	Сокальська	51,4	676,5	76,0	видобуток вугілля
35	Червоноградська	91,1	228,1	399,4	видобуток вугілля
36	Великомостівська	15,9	311,8	51,0	видобуток вугілля
	Разом	184,2	1879,9	98,0	
Харківська область					
37	Слобожанська	26,4	572,3	46,1	генерація електроенергії; ведуться бойові дії
Івано-Франківська область					
38	Бурштинська	24,0	201,8	118,9	генерація електроенергії
	Всього	2 178,90	10 414,40	209,2	

Утім, точної та достовірної актуальної інформації щодо чисельності населення у вугільних територіальних громадах України станом на поч. 2025 р. немає. Відсутність офіційного перепису населення, значні масштаби внутрішньої та зовнішньої міграції, а також вплив воєнних дій у східних і південних регіонах ускладнюють отримання реальних демографічних даних. Частина громад зазнала суттєвого скорочення населення через евакуацію, бойові дії або тимчасову окупацію, тоді як інші, навпаки, стали центрами внутрішнього переміщення.

Система охорони здоров'я впродовж останніх років характеризувалася тенденцією до оптимізації мережі закладів охорони здоров'я, а також зменшенням кількості лікарів та середнього медичного персоналу.

У розрізі вугільних територіальних громадах України спостерігається значна варіативність у кількості декларацій та щільності медичного персоналу, що вказує на нерівномірний рівень доступу населення до первинної медичної допомоги (табл. 2.13). Найбільша кількість поданих декларацій спостерігається у Дніпровській громаді (969 536 декларацій), що пов'язано з високою щільністю населення та значною кількістю медичних закладів. Також високі відповідні показники відзначено у Павлоградській (93 791 декларація) та Шептицькій (79 681 декларація) громадах.

Таблиця 2.13. Статистика поданих декларацій про вибір лікаря первинної медичної допомоги (станом на 24.02.2025 р.)⁷⁰

Територіальна громада	Кількість поданих декларацій, од.	Кількість надавачі в послуг, од.	Кількість місць надання послуг, од.	Кількість лікарів, осіб	Середня кількість декларацій на 1 лікаря, од.
Волинська область					
Литовезька	2975	1	1	3	992
Нововолинська	52100	5	9	43	1212
Поромівська	2161	1	1	2	1081
Вінницька область					
Ладизинська	21453	2	4	20	1073
Дніпропетровська область					
Богданівська	8229	1	4	6	1372
Вербківська	6225	1	2	4	1556
Дніпровська	969536	97	221	829	1170
Зеленодольська	11676	2	4	7	1668
Миколаївська	12104	2	3	8	1513
Павлоградська	93791	3	11	75	1251
Першотравенська	26588	4	11	25	1064
Петропавлівська	9556	1	1	7	1365
Тернівська	24237	2	4	38	638
Троїцька	3111	1	2	3	1037
Донецька область*					
Білозерська	8509	2	2	9	945
Вугледарська	8348	1	5	19	835
Добропільська	26522	3	6	29	915
Курахівська	9699	1	4	15	647
Миколаївська	12761	1	3	8	1595
Мирноградська	30924	3	7	29	1066
Новгородівська	3211	1	2	7	459
Новодонецька	6997	2	2	4	1749
Покровська	20604	4	10	27	763
Світлодарська	10135	1	9	8	1267
Селидівська	7677	1	4	16	480
Торецька	14523	1	7	31	468
Запорізька область*					
Енергодарська	31590	2	4	28	1128
Київська область					
Українська	19062	1	2	15	1271
Луганська область*					
Гірська	3	1	2	2	2
Лисичанська	27227	3	11	37	736
Щастинська	12153	1	2	11	1105
Львівська область					
Белзька	8512	1	3	9	946
Добротвірська	8882	1	2	9	987
Сокальська	43530	3	12	30	1451
Шептицька	79681	5	12	68	1176
Великомостівська	12550	1	6	9	1394
Харківська область*					

⁷⁰ Національна служба здоров'я України. Статистика поданих декларацій про вибір лікаря первинної медичної допомоги. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/declar-stats>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Територіальна громада	Кількість поданих декларацій, од.	Кількість надавачів в послуг, од.	Кількість місць надання послуг, од.	Кількість лікарів, осіб	Середня кількість декларацій на 1 лікаря, од.
Слобожанська	14627	3	5	15	975
Івано-Франківська область					
Бурштинська	20	3	6	19	1092

Примітка:

(*) дані можуть бути не точними у зв'язку перебуванням територіальних громад під окупацією/веденням на їхніх територіях воєнних дій, вимушеною міграцією населення

Аналогічно й кількість лікарів значно відрізняється між громадами. Зокрема, відповідний показник переважає у Дніпровській громаді, тоді як у деяких громадах (наприклад, Литовезькій, Поромівській, Вербківській та ін.) послуги надають не більше 5 лікарів.

Середня кількість декларацій на одного лікаря свідчить про рівень навантаження та потенційну якість надання медичних послуг. Найбільш перевантаженими лікарями є медики у Новодонецькій громаді (1749 декларацій на одного лікаря), Миколаївській громаді (1595 декларацій), Зеленодольській громаді (1668 декларацій), що значно перевищує рекомендовані норми. Водночас у Новгородівській громаді та Торецькій (468 декларацій) навантаження на лікарів значно менше, що може вказувати як на краще співвідношення лікарів до населення, так і на зменшення кількості населення через бойові дії.

Разом з тим, наявні статистичні дані щодо медичного обслуговування та медичного забезпечення у громадах, які перебувають під окупацією або в зоні бойових дій, є фрагментарними та можуть не відображати реальної ситуації. В умовах активних воєнних дій доступ до медичних послуг, лікарських засобів і кваліфікованого персоналу є суттєво обмеженим, а інфраструктура охорони здоров'я зазнає значних руйнувань. Водночас відсутність оперативного збору інформації ускладнює точну оцінку рівня забезпеченості медичною допомогою. Тому оцінка якості охорони здоров'я населення в цих громадах потребує проведення спеціальних досліджень та залучення оновлених джерел інформації, включаючи дані гуманітарних організацій, звіти міжнародних місій та результати відновлення медичної інфраструктури після деокупації.

Значний негативний вплив на здоров'я населення мають вуглевидобуток та теплогенерація, особливо в регіонах, де ці галузі є основними джерелами зайнятості та економічної діяльності. Видобуток вугілля супроводжується викидами пилу, метану та важких металів, що спричиняє захворювання дихальної системи, зокрема хронічний бронхіт, астму, пневмоконіоз та навіть рак легень. Також робота на шахтах пов'язана з високими ризиками травмування, професійних захворювань та серцево-судинних ускладнень через інтенсивне фізичне навантаження та несприятливі умови праці. У добувній промисловості країни на виробництві щорічно фіксується близько тисячі нещасних випадків, з них 75 % при видобуванні вугілля. 60 % смертних випадків добувної промисловості припадає на добування вугілля.

Теплогенерація, особливо на вугільних ТЕС, зумовлює значне забруднення повітря через викиди діоксиду сірки, оксидів азоту та дрібнодисперсного пилу, що підвищує ризик розвитку серцево-судинних та легеневих захворювань серед місцевого населення. Крім того, забруднення водних ресурсів та ґрунтів токсичними відходами, такими як зола та шлами, може спричинити накопичення важких металів у харчовому ланцюгу, що негативно впливає на функціонування нервової системи, роботу нирок та гормональний баланс. Загалом вплив вуглевидобутку та теплогенерації на здоров'я населення є довготривалим та накопичувальним, вимагаючи комплексних екологічних та медичних заходів для зменшення його наслідків.

- інфекційні захворювання: через погані санітарно-гігієнічні умови в місцях тимчасового проживання ВПО можуть бути піддані ризику інфекційних захворювань;
- проблеми зі здоров'ям жінок: Жінки серед ВПО часто віддають перевагу здоров'ю дітей і чоловіків, що призводить до ігнорування власного здоров'я та потреб у медичній допомозі.

Загалом війна спричиняє значні негативні наслідки як у фізичному, так і в психічному аспекті для усього населення країни, у т.ч. вугільних регіонів. Війна стала потужним стресогенним фактором, що значно підвищив рівень захворюваності та погіршив доступність медичної допомоги, особливо у регіонах, що зазнали окупації або інтенсивних бойових дій.

Війна спричинила масове поширення посттравматичного стресового розладу, тривожних та депресивних розладів серед усіх вікових груп населення. Постійний стрес, втрата близьких, руйнування домівок та вимушена міграція призводять до емоційного виснаження, порушень сну, підвищеної дратівливості та відчуття безпорадності. Особливо вразливими є військовослужбовці, внутрішньо переміщені особи, діти та літні люди, які зазнали найбільшого психологічного навантаження.

Хронічний стрес під час війни є ключовим тригером для гіпертонії, інфарктів та інсультів. В умовах постійної напруги та підвищеного рівня адреналіну спостерігається різке зростання серцево-судинних захворювань, особливо серед людей середнього та старшого віку. Війна також ускладнює доступ до лікування, що підвищує ризик розвитку ускладнень у пацієнтів із хронічними хворобами.

Через погіршення житлових умов, нестачу води, проблеми з гігієною та переповненість тимчасових притулків зростає ризик поширення інфекційних захворювань, включно з грипом, туберкульозом, кишковими інфекціями та COVID-19. Крім того, стрес та неповноцінне харчування призводять до пригнічення імунної системи, що робить людей більш вразливими до вірусних та бактеріальних інфекцій.

В умовах війни значна частина населення зіткнулася з неповноцінним або нерегулярним харчуванням, особливо у зонах гуманітарної кризи. Дефіцит поживних речовин, порушення режиму харчування та стрес сприяють розвитку ожиріння, діабету та метаболічних порушень.

Окрім бойових втрат, війна спричинила зростання смертності від травм, нещасних випадків, самогубств та насильницьких дій. Підвищений рівень психологічного навантаження також сприяє збільшенню випадків алкогольної та наркотичної залежності, що ще більше погіршує ситуацію.

Матеріальні активи

Вугільні територіальні громади та громади з об'єктами теплогенерації до початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України традиційно мали розвинену промислову та транспортну інфраструктуру, орієнтовану на видобуток, транспортування та переробку вугілля, а також на виробництво електроенергії. Ці території характеризувалися наявністю шахт, теплоелектростанцій, золівдвалів, високовольтних підстанцій, залізничних вузлів, магістральних газопроводів та тепломереж. Водночас значна частина цієї інфраструктури застаріла та потребувала модернізації через багаторічне недофінансування, зношеність обладнання та екологічні виклики. Війна ще більше загострила ці проблеми, призвівши до руйнування або зупинки стратегічних об'єктів, що спричинило перебої в постачанні електроенергії, тепла та води, а також суттєве скорочення промислового потенціалу цих громад.

За даними⁷⁴ загалом по країні станом на травень 2024 р. було окуповано понад 18 ГВт електрогенеруючих потужностей, включно з найбільшою в Європі Запорізькою АЕС. Війська РФ регулярно атакують енергетичні об'єкти України, що створює додаткові викиди в атмосферу, підриває енергетичну стабільність України, а також створює потребу в значних інвестицій у відновлення в майбутньому. За даними⁷⁵, наприклад, у жовтні 2022р. енергооб'єкти України піддавалися обстрілам 82 рази, у грудні – 45 разів. Станом на 25.08.2024 р. ворогом знищено 54% потужностей енергогенерації. Серед інших, повністю зруйновано Дніпровську ГЕС, а також Зміївську та Трипільську ТЕС (відповідно Слобожанська та Українська територіальні громади). Критичних пошкоджень зазнали Ладизинська, Бурштинська, Добротвірська, Курахівська ТЕС.

Окрім руйнування електрогенеруючих об'єктів, війна спричинила деградацію міської інфраструктури в багатьох громадах, особливо на сході та півдні країни. Пошкодження тепломереж, водопостачання, системи видалення і відновлення відходів та житлового фонду ускладнюють повернення жителів та створюють загрози для санітарної безпеки регіонів. Логістичні вузли, такі як залізничні станції та автодорожня мережа, також постраждали, що ускладнює доставку вугілля та інших енергоресурсів для потреб як промисловості, так і населення.

Відновлення інфраструктури вугільних територіальних громад та громад з об'єктами теплогенерації потребує значних інвестицій та комплексного підходу. Власне це і є одним з ключових пріоритетів Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року.

У випадку, якщо проєкт Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року не буде затверджено, рівень ризику соціально-економічної та екологічної кризи у вугільних громадах значно зростає. Відсутність комплексного підходу до поступового відходу від вуглевидобутку призведе до загострення існуючих проблем та унеможливить реалізацію політики справедливої трансформації, яка б сприяла створенню нових робочих місць, модернізації інфраструктури та підвищенню якості життя населення на засадах сталого розвитку. Зокрема:

- погіршиться економічна ситуація у вугільних громадах, оскільки відсутність державної підтримки та інвестицій у нові галузі економіки призведе до масового безробіття, відтоку працездатного населення та соціальної напруженості;
- руйнування шахтної інфраструктури без належної рекультивациі створить загрозу техногенних катастроф, зокрема обвалів, просідань ґрунту та затоплення територій;
- зростає рівень викидів забруднюючих речовин у довкілля через відсутність заходів з екологічної модернізації промисловості та ефективного управління шахтними водами;
- не відбудеться розвиток альтернативних джерел енергії, що залишить регіони залежними від традиційних забруднюючих джерел енергетики та унеможливить поступовий перехід до екологічно безпечного виробництва енергії;
- залишатиметься низькою енергоефективність комунальних будівель, особливо в сфері освіти та охорони здоров'я, що сприятиме подальшому неефективному використанню енергоресурсів;
- зростає ризик екологічних катастроф через відсутність державних програм з ліквідації шахтних відходів, рекультивациі земель та очищення підземних вод;

⁷⁴ Горюнов Д., Піддубний І. Оцінка прямих збитків та непрямих втрат енергетичного сектору України внаслідок повномасштабного вторгнення Росії / Аналітичний звіт. Травень 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/06/KSE_Vpliv-vii--ni-na-energetiku_UA-1.pdf?utm_source=chatgpt.com

⁷⁵ Російсько-українська війна: вплив на довкілля. Щорічний огляд. 2024 р. URL: <https://www.topleadprojects.com/ukrainian-war-in-ua-environment-2024>

- збільшиться забруднення водних ресурсів, особливо в регіонах, де через руйнацію гідротехнічних споруд відбувається затоплення шахт та потрапляння токсичних речовин у річки та ґрунтові води;
- фізичний знос інженерної інфраструктури (водопостачання, водовідведення, тепломережі) у вугільних громадах призведе до значних витоків та втрат ресурсів, що негативно впливатиме на якість життя населення;
- зменшуватиметься родючість ґрунтів через їх забруднення шахтними відходами, важкими металами та токсичними сполуками, що ускладнить розвиток сільського господарства в регіонах;
- недостатня увага до природоохоронних територій сприятиме деградації екосистем, скороченню біорізноманіття та руйнуванню природно-заповідного фонду, зокрема у вугільних регіонах, де розташовані об'єкти Смарагдової мережі та водно-болотні угіддя міжнародного значення;
- відтік населення з вугільних регіонів посилиться, що спричинить скорочення людського капіталу, втрату кваліфікованих кадрів та подальшу депопуляцію громад;
- погіршиться стан здоров'я населення, оскільки рівень доступності медичних послуг не зростатиме, а відсутність інвестицій у розвиток медичної інфраструктури у вугільних регіонах спричинятиме до зростання захворювань, в т. ч. хронічних та професійних;
- зростатиме руйнівна дія природних катаклізмів, таких як паводки та підтоплення територій через зміни рівня ґрунтових вод після закриття шахт без належних заходів з дренажу та рекультивації.

У разі незатвердження Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року, подальший розвиток вугільних територіальних громад відбуватиметься інерційно, що загострить економічні, соціальні та екологічні проблеми. Враховуючи масштабну шкоду, завдану повномасштабною збройною агресією РФ, відсутність комплексного підходу до відновлення вугільних регіонів може спричинити кумулятивний ефект, що створить загрози техногенного характеру, погіршить екологічну ситуацію та матиме негативні наслідки для здоров'я та добробуту населення.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ

Зважаючи на виклики, які стоять перед вугільними територіальними громадами України в умовах відмови від використання викопного вугілля та «зеленого» переходу, цілі і завдання проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року спрямовуватимуться на диверсифікацію локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу; пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу; перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності; розв'язання екологічних проблем та протидію зміні клімату.

Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, у вугільних територіальних громадах України наведена у розділі 2 цього Звіту. Водночас у проєкті Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року не проведено поділу, конкретизації та локалізації відповідних територій, в межах яких будуть реалізуватися ті чи інші заходи. Конкретні заходи, які реалізуватимуться для досягнення цілей та виконання завдань Програми, у разі необхідності, якщо це передбачено чинним законодавством, будуть проходити процедуру стратегічної екологічної оцінки чи оцінки впливу на довкілля.

Водночас для оцінки потенційного впливу реалізації завдань Програми на довкілля та здоров'я населення (в розрізі компонентів довкілля), пропонуємо умовний поділ території вугільних громад України, які зазнають найбільшого впливу, із врахуванням їх просторової локалізації та безпекової ситуації (табл. 3.1).

Таблиця 3.1. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я та територіях, які ймовірно зазнають впливу у результаті реалізації завдань Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року

Область	Територіальна громада	Примітки	Компоненти довкілля, що зазнають впливу								
			Біорізноманіття, флора та фауна, природоохоронні території та об'єкти	Ґрунти	Надра	Водні ресурси	Клімат і атмосферне повітря	Образ ландшафту	Матеріальні активи	Об'єкти культурної спадщини	Безпека життєдіяльності населення та його здоров'я
Території на яких ведуться бойові дії/тимчасово окуповані території											
Донецька	Білозерська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Вугледарська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Добропільська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Курахівська	видобуток, генерація	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Миколаївська	генерація	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Мирноградська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Новгородівська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Новодонецька	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Покровська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Світлодарська	генерація	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Селидівська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
Торецька	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)	

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Область	Територіальна громада	Примітки	Компоненти довкілля, що зазнають впливу								
			Біорізноманіття, флора та фауна, природоохоронні території та об'єкти	Ґрунти	Надра	Водні ресурси	Клімат і атмосферне повітря	Образ ландшафту	Матеріальні активи	Об'єкти культурної спадщини	Безпека життєдіяльності населення та його здоров'я
Запорізька	Енергодарська	генерація	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
Харківська	Слобожанська	генерація	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
Луганська	Гірська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Лисичанська	видобуток	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
	Щастинська	генерація	(+)	(+)	(0/+)	(-/+)	(-/+)	(0/+)	(0/+)	0	(-/+)
Прифронтові території											
Дніпропетровська	Богданівська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Вербківська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Дніпровська	генерація	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Зеленодольська	генерація	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Миколаївська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Павлоградська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Першотравенська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Петропавлівська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
Тернівська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+	
Троїцька	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+	
Тиллові території											
Волинська	Литовезька	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Нововолинська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Поромівська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
Вінницька	Ладижинська	генерація	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
Львівська	Белзька	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Добrotвірська	генерація	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Сокальська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Червоноградська	видобуток	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
	Великомостівська	видобуток, генерація	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
Івано-Франківська	Бурштинська	генерація	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+
Київська	Українська	генерація	+	+	0/+	-/+	-/+	0/+	0/+	0	-/+

де: -- – сильний довгостроковий або постійний негативний вплив, - – незначний тимчасовий короткостроковий негативний вплив, 0 – нейтральний вплив, + – позитивний вплив. Знак у дужках () означає, що ймовірно вплив Програми на відповідні території зможе поширитися тільки після деокупації цієї території/припинення бойових дій на території.

У таблиці 3.1 наведено можливий вплив завдань Програми на стан довкілля (у розрізі окремих компонентів довкілля: біорізноманіття і природно-заповідний фонд, земельні ресурси та ґрунти, водні ресурси, клімат і атмосферне повітря, образ ландшафту), а також умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я на територіях, які ймовірно відчують такий вплив.

Державна цільова програма справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року спрямована на збалансований, сталий розвиток відповідних територій, а також на мінімізацію ймовірних негативних природних та антропогенних впливів на довкілля.

Біорізноманіття, флора та фауна, природоохоронні території та об'єкти. Реалізація завдань Програми, зокрема, орієнтованих на відновлення територій, сприятиме поступовому відновленню біорізноманіття. Очікується збільшення популяцій місцевих видів флори та фауни, зокрема в

районах рекультивації відвалів (громади Львівсько-Волинського вугільного басейну, а також Донбасу (після деокупації)). У прифронтових територіях (як-от вугільні громади Дніпропетровської області) екологічне відновлення може бути ускладнене через ризик мінного забруднення та руйнування природних середовищ бойовими діями. У зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях масштабне знищення природного середовища, водних ресурсів та земель ускладнить будь-які екологічні заходи та вимагатиме комплексних програм відновлення після завершення бойових дій.

Ґрунти. Довготривале видобування вугілля та функціонування підприємств теплогенерації спричинило деградацію та забруднення ґрунтів важкими металами, нафтохімічними сполуками та кислотним дренажем. У рамках Програми передбачено заходи з рекультивації земель, що має сприяти їхньому поступовому відновленню та поверненню до сільськогосподарського або природоохоронного використання. На прифронтових територіях (зокрема, вугільні громади Дніпропетровської області) процес рекультивації ускладнений через ризики мінного забруднення та руйнування ґрунтового покриву. У зонах бойових дій (зокрема, вугільні громади Донецької та Луганської областей) значні пошкодження ландшафту та техногенні зміни можуть вимагати додаткових заходів із детоксикації та відновлення ґрунтового балансу.

Надра. Реалізація завдань Програми дозволить зменшити техногенний тиск на надра, проте можливі ризики, пов'язані з неконтрольованими процесами підтоплення і просідання ґрунту. Для мінімізації цих наслідків необхідно здійснювати постійний моніторинг геодинамічних процесів у регіоні. На прифронтових територіях (зокрема, вугільні громади Дніпропетровської області, Енергодарська громада Запорізької області) ці ризики можуть посилитися через військові пошкодження інфраструктури, що впливає на стійкість земної поверхні та спричиняє додаткові геологічні деформації. У районах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях (зокрема, вугільні громади Донецької та Луганської областей) вибухові навантаження можуть призвести до значних зрушень надр, підвищеного ризику просідання та утворення карстових провалів.

Водні ресурси. Шахтні води є основним фактором ризику для якості підземних і поверхневих вод. Закриття шахт може спричинити їхнє підтоплення, що у короткостроковій перспективі ймовірно призведе до зміни гідрологічного режиму, зростання мінералізації води та забруднення важкими металами. Утім, передбачені Програмою заходи з водовідведення та очистки шахтних вод сприятимуть покращенню стану водних ресурсів у довгостроковій перспективі. У прифронтових територіях бойові дії можуть пошкодити системи водопостачання та водовідведення, що призведе до забруднення водних ресурсів і загрози поширення інфекційних хвороб. У зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях (зокрема, вугільні громади Донецької та Луганської областей, Енергодарська громада Запорізької області, Слобожанська громада Харківської області) руйнування водоочисних споруд і витоки промислових забруднень можуть спричинити довготривале погіршення якості поверхневих і підземних вод.

Клімат і атмосферне повітря. Зменшення обсягів вуглевидобутку та теплогенерації у довгостроковій перспективі сприятиме зниженню викидів парникових газів, пилу та шкідливих аерозолів у повітря, що позитивно позначиться на якості атмосферного повітря у вугільних регіонах України. Водночас, демонтаж промислових об'єктів на вугільних підприємствах та підприємствах теплогенерації ймовірно супроводжуватиметься локальним зростанням забруднення пиловими частинками та продуктами згоряння палива. На прифронтових територіях (зокрема, вугільні громади Дніпропетровської області) військові дії можуть спричинити додаткове забруднення повітря через вибухи, пожежі та руйнування інфраструктури, що зумовлює додаткові викиди токсичних речовин. У зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях (зокрема, вугільні громади Донецької та Луганської областей, Енергодарська громада Запорізької області, Слобожанська громада Харківської області) інтенсивне використання важкої техніки, вибухи боєприпасів та горіння матеріалів призводять до значного погіршення якості повітря, що несе додаткові ризики для здоров'я населення.

Образ ландшафту. Індустріальні території, що десятиліттями формували негативний візуальний образ регіону, поступово будуть перетворюватися на рекреаційні або природоохоронні зони. Однак, процес рекультивації може бути тривалим, і на початкових етапах він супроводжуватиметься хаотичним виглядом територій через залишки промислових споруд та техногенні відвали. У прифронтових територіях процес відновлення ландшафту ускладнюється через військові пошкодження інфраструктури та залишки боєприпасів, що потребують спеціальних заходів з очищення і безпеки. У зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях руйнування природного середовища та неконтрольоване утворення кратерів від вибухів можуть суттєво змінити геоморфологічні особливості території, ускладнюючи майбутні заходи з її відновлення.

Матеріальні активи. Справедлива трансформація вугільних регіонів України спричинить необхідність реструктуризації економіки цих регіонів та переорієнтації промислових потужностей. Для збереження матеріальних активів передбачено репрофілювання частини промислових об'єктів під інші види діяльності, зокрема у сферах відновлюваної енергетики, екотуризму та переробної промисловості. У прифронтових територіях трансформація економіки може бути значно ускладнена через постійні загрози безпеці, руйнування інфраструктури та нестабільність інвестиційного клімату. У зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях (зокрема, вугільні громади Донецької та Луганської областей, Енергодарська громада Запорізької області, Слобожанська громада Харківської області) економічна діяльність майже повністю зупинена, що призводить до втрати матеріальних активів, знищення промислових об'єктів та вимушеної міграції населення.

Об'єкти культурної спадщини. Вугільні регіони мають значний культурний пласт. Важливим завданням є збереження історичних пам'яток, музеїв і культурних традицій. Реалізація завдань Програми безпосередньо не вплине на стан об'єктів культурної спадщини. Утім, сприятиме загальному покращенню екологічної ситуації у вугільних регіонах, що зробить їх більш привабливими для туристів та комфортнішими для мешканців. У прифронтових територіях культурна спадщина знаходиться під загрозою через руйнування будівель, погіршення стану історичних об'єктів та обмежений доступ до них для реставрації. У зонах активних бойових дій та на тимчасово окупованих територіях безпосередні руйнування, мародерство та втрата культурних цінностей становлять серйозну проблему, що вимагатиме значних зусиль для майбутнього відновлення і збереження історичної спадщини.

Безпека життєдіяльності населення та його здоров'я. Попри те, що процес ліквідації шахт і рекультивації територій може супроводжуватися тимчасовими ризиками для здоров'я населення через підвищене запилення, шумове навантаження та ризик забруднення ґрунтових вод токсичними речовинами, загалом реалізація Програми вже у короткостроковій перспективі може позитивно вплинути на умови життєдіяльності населення через зниження рівня забруднення довкілля, створення нових робочих місць та покращення соціальної інфраструктури. У прифронтових територіях реалізація Програми може бути ускладнена через руйнування медичної та соціальної інфраструктури, що створює додаткові виклики для забезпечення життєдіяльності населення. У районах, де ведуться активні бойові дії, та на тимчасово окупованих територіях загрози для життя і здоров'я населення є найвищими, оскільки військові дії спричиняють безпосередню небезпеку, обмежують доступ до медичних послуг і загострюють гуманітарну кризу.

Загалом, переважна більшість завдань Програми зорієнтовані на забезпечення в середньо- та довгостроковому періоді позитивного впливу на довкілля та здоров'я населення (детально розглянуто в розділах 6 та 7 цього Звіту). Реалізація Програми сприятиме відновленню екологічної рівноваги, покращенню умов життя населення та формуванню нової економічної структури.

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ

Основні екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, в розрізі компонентів довкілля, їх характеристика та основні завдання (можливі сфери їх реалізації), визначені проектом Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року, виконання яких пов'язано з даними проблемами (може мати тимчасовий короткостроковий негативний вплив на компоненти довкілля під час їх реалізації), наведено у таблиці 4.1.

Таблиця 4.1. Ключові потенційні екологічні проблеми (ризики) та їхні зв'язки із виконанням Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року

Основні проблеми	Характеристика ризиків	Територіальна прив'язка	Основні проектні рішення Проєкту державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року
Забруднення атмосферного повітря	Викиди забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами; пожежі, спричинені військовою агресією росії проти України	Міста, ділянки промислового призначення (зокрема, території шахтних комплексів, постпромислові території, а також території, на якій розташовані ТЕС/АЕС), автошляхи	Сприяння розвитку розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії; сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультиватії земель та реалізація проєктів перепрофілювання; відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь; забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій.
Забруднення водних об'єктів	Скид поверхневого стоку без очистки, недостатня якість очищення стічних вод на очисних спорудах; забруднення поверхневих вод внаслідок вуглевидобутку та природних катаклізмів; руйнування мережі водопостачання, водовідведення та очисних споруд внаслідок ракетних та артилерійських обстрілів, атаки дронів; підрив дамби Каховської ГЕС; забруднення внаслідок пересування та руйнування військової техніки	Водні об'єкти, розташовані поблизу житлової та промислової забудови; території діючих шахтних комплексів; постпромислові території; території прибережних захисних смуг; території, постраждалі від підриву дамби Каховської ГЕС; тимчасово окуповані території, території на яких ведуться бойові дії	Модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення; забезпечення енергетичної стійкості вугільних територіальних громад та регіонів, шляхом сприяння розвитку розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії, в тому числі в системах централізованого водопостачання та водовідведення; сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультиватії

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

<p align="center">Деградація та забруднення ґрунтів</p>	<p>Забруднення об'єктами промисловості (найперше, внаслідок тривалого вуглевидобутку) та сільського господарства; недотримання норм видобутку корисних копалин; забруднення ґрунтів внаслідок переповнених сміттєзвалищ; пересування військової техніки, ракетних та артилерійських обстрілів, мінування територій</p>	<p>Постпромислові території; території діючих шахтних комплексів; території місць видалення відходів та несанкціонованих сміттєзвалищ; поля для с/г виробництва</p>	<p>земель та реалізація проєктів перепрофілювання; відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь; забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій.</p>
<p align="center">Загрози біорізноманіттю, флорі, фауні та природоохоронним територіям</p>	<p>Антропогенний вплив; поширення інвазійних видів рослин; пожежі; забруднення водних ресурсів; ракетні та артилерійські обстріли, атаки дронів</p>	<p>Заліснені території; території, на яких розміщені об'єкти ПЗФ; тимчасово окуповані території, території на яких ведуться бойові дії</p>	<p>Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель; відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь; забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій.</p>
<p align="center">Загрози рекреаційним зонам та культурній спадщині</p>	<p>Антропогенний вплив, руйнування об'єктів рекреації та об'єктів сфери культури внаслідок бойових дій</p>	<p>Рекреаційні зони; території, на яких розміщені об'єкти сфери культури; тимчасово окуповані території, території, на яких ведуться бойові дії</p>	<p>Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проєктів перепрофілювання.</p>
<p align="center">Недосконала система управління відходами</p>	<p>Переповненість полігонів відходів та поява несанкціонованих сміттєзвалищ; слабо розвинена система сортування відходів; низький рівень видалення і відновлення відходів; поява відходів руйнування внаслідок ракетних та артилерійських обстрілів, атаки дронів</p>	<p>Уся територія вугільних громад України</p>	<p>Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проєктів перепрофілювання.</p>
<p align="center">Загрози здоров'ю населення</p>	<p>Забруднення атмосферного повітря, найперше, у результаті тривалого функціонування підприємств вуглевидобутку, а також забруднення викидами шкідливих речовин від автотранспорту; відсутність у значної частини населення (зокрема, у сільській місцевості) централізованого водопостачання та каналізації; низька якість води через значну амортизацію водопровідних мереж; загрози здоров'ю фізичного та психологічного характеру, пов'язані з війною; захворюваність населення</p>	<p>Міста; території уздовж автошляхів із щільним трафіком; території прилеглі до місць розміщення шахтних комплексів, постпромислових об'єктів; території населених пунктів (особливо у сільській місцевості) не забезпечені централізованими мережами водопостачання; території із зруйнованою інфраструктурою сфери охорони здоров'я</p>	<p>Забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад; сприяння соціальній згуртованості та інтеграції жителів, зокрема через розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо; модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення.</p>

Нижче наведено характерні екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, вугільних регіонів України в розрізі компонентів довкілля.

Забруднення атмосферного повітря та зміна клімату. Високий рівень забруднення атмосферного повітря вугільних регіонів України зумовлений, насамперед, викидами об'єктів промисловості (зокрема, підприємствами енергетики та підприємствами, які використовують в якості палива природне вугілля (наприклад, за даними,⁷⁶ Бурштинська ТЕС є найбільшим забруднювачем повітря діоксидом сірки, з-поміж ТЕС Європи. Вона також є найстарішою ТЕС серед десятки топ-забруднювачів – її ввели в експлуатацію у 1964 році. Загалом серед 30 найбільших джерел викидів цієї отруйної речовини Україні належать 12 станцій); підприємствами, які впроваджують пилогазоочисне обладнання вкрай повільно) та двигунів внутрішнього згоряння автотранспорту (внаслідок використання у домогосподарствах застарілого автотранспорту із значним ступенем амортизації).

Надалі залишається гострою проблема недотримання промисловими підприємствами технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування, невиконанням у встановлені терміни заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня; низькими темпами впровадження сучасних технологій очищення викидів; відсутністю ефективного очищення викидів підприємств від газоподібних домішок. За даними,⁷⁷ за перші 10 років з часу приєднання України до Договору про Енергетичне Співтовариство жодна з українських ТЕС не була приведена у відповідність до вимог Директив ЄС щодо викидів (дані після початку повномасштабної війни відсутні).

Також гостро стоїть питання модернізації системи теплопостачання. Для ефективного використання енергоресурсів та скорочення технологічних втрат теплової енергії при прокладанні нових, реконструкції та ремонту (крім аварійного) старих магістральних та розподільчих теплових мереж, які доцільно замінити на попередньо ізольовані труби.

Концентрація великої кількості транспортних засобів на порівняно обмеженій території громад істотно впливає на стан забруднення атмосферного повітря і, за певних умов, призводить до сильного негативного впливу транспорту на довкілля, зокрема збільшення концентрацій шкідливих викидів на перехрестях внаслідок різкого викиду відпрацьованих газів автомобілів при нестационарній роботі двигуна в режимах гальмування/розгону та при зупинках.

Водночас джерелом появи шкідливих короткострокових тимчасових викидів в атмосферне повітря можуть стати будівельні та ремонтні роботи, пов'язані з розвитком транспортної та інженерної інфраструктури з огляду на залучення важкого спеціалізованого автотранспорту.

Джерелом забруднення атмосферного повітря в умовах повномасштабної війни також стали пожежі, які мали місце, в т. ч. унаслідок атак ракет та дронів на громади вугільних регіонів України (зокрема, атаки на Бурштинську, Добротвірську, Ладизинську, Трипільську, Зміївську ТЕС, Запорізьку АЕС та ін.).

Забруднення водних об'єктів. Екологічний стан поверхневих вод вугільних регіонів України значно ускладнюється через промисловий та антропогенний вплив, пов'язаний з вуглевидобутком та теплогенерацією. Основними факторами, які впливають на поверхневі води, є: забруднення ґрунтів і атмосфери (вуглевидобуток та діяльність теплових електростанцій, зокрема, діючих в тилкових регіонах Бурштинської, Ладизинської та Добротвірської ТЕС, призводять до викидів забруднюючих речовин у повітря та ґрунти, що негативно впливає на якість поверхневих вод; техногенне перевантаження території (вугільні шахти та ТЕС створюють великі об'єми відходів, які можуть потрапляти у поверхневі води через неочищені стічні води);

---

⁷⁶ Туреччина, Україна й Західні Балкани змагаються за перше місце в забрудненні повітря вугільною енергетикою в Європі. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/Air-Pollution-EMBER-ua2.pdf>

⁷⁷ Туреччина, Україна й Західні Балкани змагаються за перше місце в забрудненні повітря вугільною енергетикою в Європі. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/Air-Pollution-EMBER-ua2.pdf>

неефективна робота каналізаційно-очисних споруд (більшість очисних споруд у вугільних регіонах України є фізично та морально застарілими, що призводить до скиду неочищених або недостатньо очищених стоків у річки та водойми); забруднення річок побутовими та промисловими відходами (промислові підприємства, включаючи вугільні шахти та ТЕС, часто скидають стічні води з високою концентрацією шкідливих речовин без попередньої очистки, що значно забруднює поверхневі води).

Головними проблемами очистки стічних вод є: незадовільний технічний стан діючих очисних споруд, які є морально і фізично застарілі; відсутність очисних споруд в невеликих населених пунктах вугільних регіонів; відсутність попередньої очистки на промислових підприємствах, що здійснюють скид своїх стоків з великою концентрацією шкідливих речовин в комунальні каналізаційні мережі.

Забруднення поверхневих вод вугільних регіонів України відбувається внаслідок скиду неочищених та недостатньо очищених комунальних і промислових стоків через фізичний та моральний знос очисних споруд і відсутність коштів на їх будівництво, ремонт та реконструкцію. Внаслідок тривалої експлуатації без необхідного поточного ремонту систем водопостачання і каналізації більшість водопровідно-каналізаційних господарств вугільних регіонів України знаходяться в незадовільному технічному стані.

Іншою важливою проблемою, що призводить до забруднення поверхневих вод на території мікрорегіону є часткова відсутність водоохоронних зон та бережних захисних смуг водних об'єктів та недотримання умов їх експлуатації.

Забруднення ґрунтів на території вугільних регіонів України відбувається найперше унаслідок:

- здійснення гірничих робіт, наслідком яких, у т.ч. є й осідання земної поверхні над гірничими виробками. Внаслідок цього виникають такі небезпечні процеси, як зміна рівня ґрунтових вод, підтоплення та заболочення земель. Для підтримки гірничих робіт проводиться інтенсивна відкачка підземних вод, і як наслідок, утворюється депресійна воронка. Це викликає різку активізацію зсувного та карстового процесів з утворенням провалів, порушеннями та деформаціями земної поверхні. Крім того, внаслідок руйнації каналізаційних систем і систем відводу шахтних вод та вимивання ґрунтовими водами токсичних компонентів з порід шахтних відвалів, які широко використовуються для підсилення підтоплених територій, ґрунтові води стають непридатними для господарсько-питного забезпечення;
- утворення териконів у процесі підземного видобутку вугілля на поверхню. Відсутність рослинності на породних відвалах зумовлює активізацію ерозійних та інших небезпечних процесів. Руйнується структура ґрунтового покриву, відбувається загальне геохімічне забруднення ґрунтів. Крім того, водна ерозія призводить до вимивання з териконів токсичних компонентів і забруднення ними ґрунту і підґрунтових вод, поширюючись з ними на значні відстані;
- функціонування автотранспорту. Важкі метали, які містяться у вихлопних газах автотранспорту, осідають в ґрунтах вздовж трас. Інтенсивність їхнього розподілу залежить від швидкості руху автотранспорту, напрямку вітру, наявності захисних смуг тощо. Території, які знаходяться у безпосередній близькості до автошляхів містять підвищений вміст важких металів, продуктів горіння пального (оксид азоту, сірка, сажа, смоли тощо). Ареал розповсюдження важких металів вздовж автодоріг із найвищим трафіком може сягати відстані до 1 км;
- існування неорганізованих звалищ промислового, побутового, будівельного та іншого сміття. Вони безпосередньо забруднюють ґрунтове покриття та створюють загрозу проникнення небезпечних речовин в ґрунти поблизу сміттєзвалищ.

Основними **загрозами рекреаційним зонам та об'єктам сфери культури** є антропогенний вплив, руйнування об'єктів рекреації та об'єктів сфери культури внаслідок бойових дій. Особливо

це актуально для вугільних громад, розташованих на сході України, зокрема на тимчасово окупованих територіях та територіях, на яких ведуться бойові дії.

Основними причинами, що можуть спричинити до збіднення **біорізноманіття** на території вугільних регіонів України є, зокрема, діяльність з вуглевидобутку та теплогенерації, інші антропогенні чинники. Ці чинники зумовлюють існування ризику забруднення природного середовища та денатуралізації природних ландшафтів. Вуглевидобуток та теплогенерація призводять до утворення великих обсягів відходів, таких як зола та шлак, які можуть забруднювати ґрунти та атмосферне повітря. Це негативно впливає на природну рослинність та тваринний світ, особливо на види, занесені до «Червоної книги України». Знищення місцезростань цих рослин відбувається через деградацію середовища існування внаслідок випасання худоби, викошування, випалювання трави та проведення лісгосподарських робіт.

Загрозами для зростання лісової рослинності є:

- випалювання сухої рослинності у весняний період;
- порушення технології заготівлі та трелювання деревини;
- самовільні рубки.

Загроза збереженню **територій з природоохоронним статусом** пов'язана перш за все із нереалізацією заходів, передбачених програмами, конвенціями чи іншими нормативно-правовими актами різних рівнів. Зокрема, у контексті збереження видів та оселищ на територіях Смарагдової мережі така територія повинна мати план управління (менеджмент-план). Цей документ має встановлювати заходи, необхідні для збереження та підтримки видів та оселищ, які охороняються в межах «Смарагдової території». Такі заходи є адресними, спрямованими на усунення загроз стосовно конкретних видів та оселищ.

Не дивлячись на те, що Бернська конвенція є обов'язковою для виконання в Україні, порядок розробки планів управління «Смарагдовими територіями» поки не передбачений національним законодавством. Таким чином, якісне управління територіями Смарагдової мережі буде можливе після прийняття відповідного національного законодавства.

Основними загрозами і потенційними ризиками для функціонування системи природоохоронних територій у вугільних регіонах України є:

- діяльність із вуглевидобутку та теплогенерації, які призводять, зокрема, до деградації екосистем, забруднення водних ресурсів, змін у ландшафті, викидів забруднюючих речовин в атмосферу, шуму та вібрацій тощо;
- наростаючий антропогенний вплив, пов'язаний з виробничою, агропромисловою, транспортною та іншими сферами діяльності, що призводить до деградації природно-ландшафтних комплексів, скорочення популяцій окремих видів та стійкості екологічних систем;
- наслідки війни та військових дій, які, зокрема, проявляються для об'єктів ПЗФ у вигляді додаткового антропогенного тиску (забруднення, спричинене обстрілами стратегічних об'єктів, здійснення оборонних заходів та інше);
- регіональні прояви кліматичних змін (зростання середніх та максимальних температур, ріст випаровування та випарності з діяльних поверхонь, збільшення кількості випадків стихійних небезпечних метеорологічних явищ, серед яких грози, шквали, смерчі, градобій, пилові бурі та інші явища) та їх прямиий чи опосередкований вплив на природні комплекси;
- прояви негативних процесів природного характеру, які мають місце в останні десятиліття на території вугільних регіонів України загалом (заболочення озерних комплексів, ураження лісових масивів хворобами та шкідниками, лісові пожежі, поширення інвазивних видів флори та фауни і витіснення корінних видів, пилові бурі та розвіювання торфовищ та інше).

Недосконала система управління відходами в регіонах України, де домінує вуглевидобуток і теплогенерація, викликає серйозні екологічні проблеми. Управління побутовими та промисловими відходами в цих регіонах часто орієнтоване на полігонне захоронення, розміщення на сміттєзвалищах та стихійних сміттєзвалищах, більшість з яких не відповідають вимогам екологічної безпеки. Відтак серед головних проблем вугільних регіонів України у сфері управління відходами можна виділити: відсутність діючих сміттєпереробних та сміттєспалювальних заводів; не у всіх територіальних громадах забезпечено стовідсоткове охоплення домогосподарств централізованим вивозом сміття; вкрай слабо розвинута система сортування відходів в територіальних громадах (здебільшого впроваджується у містах). Крім того, вуглевидобуток та теплогенерація генерують великі обсяги промислових відходів, таких як зола та шлак, які також потребують належного управління для запобігання екологічним катастрофам та захисту здоров'я населення.

Мінімізація негативних впливів зовнішнього середовища на **стан здоров'я мешканців** вугільних регіонів України гальмується низкою проблем. Насамперед, це:

- недофінансування НСЗУ за пакетами медичних послуг (тарифи на медичні послуги не достатньо покривають витрати на лікарські засоби, медичні вироби). Через низький рівень оплати праці молоді спеціалісти пріоритетом обирають роботу на первинній ланці;
- нестача кваліфікованих вузькопрофільних лікарів та недостатнє (або застаріле) медичне обладнання закладів охорони здоров'я;
- нерівномірний доступ населення до закладів вторинної медицини, зокрема на сході України;
- потреба в оновленні лабораторного обладнання тощо;
- несформованість/слабка сформованість системи заходів для превенції захворювань.

Крім того, більшість закладів охорони здоров'я вугільних регіонів України потребують капітального ремонту приміщень (у т. ч. ремонту покрівлі і фасаду), а також реконструкції систем опалення.

Серйозний негативний вплив на стан здоров'я мешканців вугільних регіонів України чинять вуглевидобуток і теплогенерація, зокрема, унаслідок:

- забруднення повітря частками пилу, оксиду сірки і азоту, токсичними металами;
- забруднення підземних та поверхневих вод важкими металами, сірчаними сполуками та іншими токсичними речовинами. Вживання забрудненої води може призвести до різних захворювань, у т. ч. гастроентеритів, проблем з печінкою та нирками;
- забруднення ґрунту залишками видобутку: викиди і відвали можуть забруднювати ґрунт важкими металами і хімічними речовинами, що може вплинути на якість продуктів харчування (зокрема, овочів та фруктів, ягід, грибів), викликаючи хвороби, пов'язані з накопиченням токсинів;
- шумового забруднення – вугільні шахти і теплогенератори створюють значний рівень шуму, що може викликати стрес, порушення сну, зниження концентрації і слуху, а також впливати на психічне здоров'я;
- екологічних зміни. Порушення навколишнього середовища в результаті видобутку вугілля може знижувати якість життя в навколишніх громадах через втрату природних ресурсів, зменшення можливостей для відпочинку на природі та інші соціальні наслідки.

Бойові дії на сході України спричиняють значне забруднення повітря через вибухи, пожежі та руйнування інфраструктури, що призводить до підвищення рівня респіраторних захворювань серед місцевого населення. Інтенсивні обстріли та пошкодження промислових об'єктів сприяють викидам токсичних речовин, які можуть викликати отруєння, алергічні реакції та загострення хронічних хвороб. Порушення водопостачання через руйнування систем водозабезпечення та забруднення джерел питної води збільшує ризик поширення інфекційних хвороб, таких як холера та дизентерія. Постійний стрес, страх та невизначеність, викликані бойовими діями, сприяють

розвитку психічних розладів, зокрема посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії та тривожних станів. Вугільні громади особливо вразливі до цих факторів, оскільки екологічна ситуація в регіоні вже була напруженою через промислове забруднення, а війна лише погіршує стан довкілля та здоров'я людей.

Загалом, забруднення компонентів довкілля впливає на здоров'я населення шляхом загострення хронічних серцево-судинних хвороб, хвороб органів дихання, нервової системи, алергічним проявом тощо. Проте ці хвороби неспецифічні і можуть бути зумовлені й іншими чинниками, наприклад, курінням, або професійним впливом, значну роль при цьому може відігравати дія внутрішніх алергенів.

Автотранспорт, крім викидів забруднюючих речовин в атмосферу, також спричиняє негативне акустичне забруднення. Воно, серед іншого, впливає на розвиток серцево-судинних захворювань, що є основною причиною смертності населення.

На стан здоров'я населення вугільних регіонів України також може негативно впливати й близькість проживання до сміттєзвалищ, у т. ч. територій, зайнятих відходами вуглевидобутку (териконами, хвостосховищами, іншими породними відвалами).

Водночас прямо пов'язати ті чи інші наслідки для здоров'я населення з впливом конкретних заходів з реалізації проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року досить складно (так само, як і навпаки, довести відсутність такого зв'язку), оскільки, вплив на здоров'я часто неспецифічний і носить опосередкований характер, має пролонгований прояв, характеризується наявністю часового лагу між моментом виникнення та проявом наслідків. Можуть спостерігатися кумулятивні ефекти, пов'язані з декількома видами господарської діяльності. Так, наприклад, захворювання дихальної системи можуть бути наслідками впливу функціонування як об'єктів житлово-комунального господарства чи транспорту, так і шкідливих звичок людини, зокрема, паління сигарет.

5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Під час підготовки проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року було враховано необхідність дотримання зобов'язань у сфері охорони довкілля, визначені правовими актами на міжнародному та державному рівнях.

Україна взяла на себе міжнародні обов'язки у сфері збереження та збалансованого використання біорізноманіття, підписавши понад 50 міжнародних багатосторонніх угод. Серед них:

- Конвенція про біологічне різноманіття, яка була започаткована під час Всесвітньої конференції глав держав та міністрів довкілля у 1992р. в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 р.;
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 р.);
- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція) (Берн, 1979 р.);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);
- Угоди про збереження кажанів в Європі (1991р.);
- Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Валлетта, 1992 р.);
- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995 р.);
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29 жовтня 1996 р.);
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 1 липня 1999 р. та інші.

Відповідно до Рамсарської конвенції, стороною якої є Україна, на території держави здійснюються заходи для збереження мігруючих водно-болотних птахів, шляхом виділення певних територій та надання їм охоронного статусу.

На виконання Бернської конвенції в Європі створена мережа територій особливого природоохоронного значення – Смарагдова мережа, важливих для збереження біорізноманіття в країнах Європи і деяких країнах Африки. Смарагдова мережа України є українською частиною Смарагдової мережі Європи, яка розробляється з 2009 року. В листопаді 2016 року було затверджено першу версію Смарагдової мережі для України.

Програма розроблена з огляду на європейський вектор України (відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифікована із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014)). Відтак пріоритет 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату» Програми орієнтований на виконання зобов'язань у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаних із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлених на міжнародному рівні, зокрема:

- Директивою № 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи;
- Директивою №2004/107/ЄС щодо миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів у навколишньому повітрі;
- Директивою № 2008/98/ЄС про відходи;
- Директивою № 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики зі змінами і доповненнями, внесеними Рішенням № 2455/2001/ЄС і Директивою 2009/31/ЄС;

- Директивою № 2009/147/ЄС про захист диких птахів;
- Директива № 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами №№ 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом (ЄС) № 1882/2003.

Також Програма відповідає положенням міжнародних зобов'язань України у сфері вуглевидобутку і декарбонізації, спрямованих на зменшення викидів парникових газів та перехід до сталого розвитку. Зокрема пріоритет 3 «Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності» Програми відповідає положенням, закріпленим в наступних документах:

- Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (ратифікована 29.10.1996 р.), а також Кіотським протоколом до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (ратифікований 04.02.2004 р.);
- Паризькою угодою (ратифікована 17.07.2016 р.), яка спрямована на зміцнення глобального реагування на загрозу зміни клімату в контексті сталого розвитку та зусиль з викорінення бідності. Відповідь на ці виклики світова спільнота вбачає, з-поміж іншого, у зменшенні споживання викопних видів палива шляхом більш продуктивного їх використання та заміщення на відновлювані джерела енергії. Україна приєдналася до цієї угоди і зобов'язалася: 1) зменшити викиди парникових газів; 2) сприяти переходу на чисту енергію (перехід до відновлювальних джерел енергії та впровадження нових технологій для зменшення викидів); 3) вживати заходи щодо адаптації до змін клімату. Зокрема Україною підготовлено Оновлений національно визначений внесок України до Паризької угоди, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 липня 2021 р. № 868, який передбачає зменшення викидів парникових газів на 65 відсотків у 2030 році порівняно з 1990 роком та досягнення кліматичної нейтральності до 2060 року;
- Угодою про асоціацію з Європейським Союзом. Україна зобов'язалася до гармонізації своєї енергетичної політики з нормами ЄС, що включає зобов'язання щодо скорочення викидів, підвищення енергоефективності та переходу на відновлювальні джерела енергії.
- документа Європейської Комісії COM/2021/82 final 24/02/2021 «Формування стійкої до клімату Європи – нова стратегія ЄС щодо адаптації до зміни клімату», щодо адаптації до зміни клімату.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є:

- Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015);
- Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Програма враховує зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, визначені національними нормативно-правовими актами. Зокрема Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII регламентує цілескерованість державної політики у сфері екології на досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем. Закон № 2697-VIII визначає 5 стратегічних цілей державної екологічної політики (аналіз відповідності пріоритетів Програми стратегічним цілям державної екологічної політики наведено в Розділі 1 цього Звіту).

Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» визначено 17 цілей сталого розвитку України до 2030 року (серед яких цілі,

скеровані на захист та раціональне поводження з довкіллям), які є орієнтирами для розроблення документів державного планування для забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України. Усі чотири пріоритети Програми скеровані на досягнення визначених в Указі Президента цілей.

У Законі України «Про основні засади державної кліматичної політики» 8 жовтня 2024 року № 3991-IX визначено правові та організаційні засади державної кліматичної політики, спрямованої на забезпечення низьковуглецевого та сталого розвитку України, її екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки, досягнення кліматичної нейтральності, забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, виконання міжнародних зобов'язань України у сфері зміни клімату, удосконалення національної системи інвентаризації антропогенних викидів парникових газів із джерел та поглинання поглиначами парникових газів, забезпечення функціонування національної системи моніторингу та оцінки досягнення цілей державної кліматичної політики та прогнозування у сфері зміни клімату. На реалізацію положень Закону № 3991-IX у Програмі визначено заходи, скеровані на адаптацію до зміни клімату та пом'якшення наслідків зміни клімату (пріоритети 3 і 4 Програми). В цьому ключі Програму можна розглядати як інструмент для досягнення цілей державної кліматичної політики.

Законом України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII (стаття 6) визначено спрямування державної регіональної політики на створення ефективної системи збереження довкілля шляхом урахування екологічної складової в документах стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики, оцінювання та зниження техногенно-екологічного навантаження на довкілля в регіонах, а також формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах. Усі чотири пріоритети Програми відповідають визначеним в Законі № 156-VIII засадам розвитку державної регіональної політики.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII визначає, що об'єктом охорони і регульованого використання на території України є навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. Також державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки підлягають здоров'я і життя людей. Закон означає основні принципи охорони довкілля, які були враховані під час розробки пріоритетів і заходів Програми.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII встановлює правові та організаційні засади оцінки будь-яких наслідків планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідків для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідків для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів. Виконання норм Закону № 2059-VIII спрямоване на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Програма не суперечить засадам Закону № 2059-VIII, а заходи, які будуть реалізуватися в межах програми, будуть проходити процедуру оцінки впливу на довкілля окремо, якщо будуть визнані такими, що підпадають під проходження відповідної процедури згідно із Законом № 2059-VIII.

Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р. № 2456-XII регламентує правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об'єктів, які повинні бути враховані при розробці документів державного планування.

Закон України «Про рослинний світ» від 09.04.1999 р. № 591-XIV встановлює основні вимоги до охорони, використання та відтворення рослинного світу під час здійснення діяльності, яка впливає на стан його охорони, використання та відтворення.

Закон України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 р. № 2894-III регламентує здійснення заходів щодо охорони, науково обґрунтованого, невиснажливого використання і відтворення тваринного світу. Згідно із Законом № 2894-III під час здійснення будь-якої діяльності, яка може вплинути на середовище існування диких тварин та стан тваринного світу.

Під час розробки заходів, скерованих на досягнення пріоритетів Програми, засади Закону № 2456-XII, Закону № 591-XIV та Закону № 2894-III були враховані.

Закон України «Про екологічну мережу України» від 24 червня 2004 року № 1864-IV регулює суспільні відносини у сфері формування, збереження та раціонального, невиснажливого використання екомережі як однієї з найважливіших передумов забезпечення сталого, екологічно збалансованого розвитку України, охорони навколишнього природного середовища, задоволення сучасних та перспективних економічних, соціальних, екологічних та інших інтересів суспільства. Для виконання вимог Закону № 1864-IV центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, з-поміж іншого здійснює організацію розроблення та затвердження науково-методичних документів щодо проектування екомережі. А місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у сфері формування, збереження та використання екомережі в межах своїх повноважень забезпечують: розроблення та виконання регіональних і місцевих схем та програм розвитку екомережі, проведення необхідних для цього наукових досліджень; надання відповідно фінансової та іншої підтримки власникам і користувачам земельних ділянок, що знаходяться в межах територій та об'єктів екомережі. Заходи, які будуть реалізуватися в рамках досягнення пріоритету 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату» Програми, – максимально орієнтуються на визначені у Законі № 1864-IV положення. Заходи інших трьох пріоритетів Програми також не суперечать положенням Закону № 1864-IV.

Правові основи поводження з водними ресурсами визначені Водним кодексом України (від 06.06.95 № 213/95-ВР) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Найголовнішими питаннями у сфері водопостачання та водовідведення є дозвіл на забір води із джерел водопостачання (дозвіл на спеціальне водокористування) і дозвіл на скидання очищених та неочищених стічних вод у навколишнє середовище. З 04.06.2017 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» від 07.02.2017 року № 1830-VIII, яким внесено зміни до Водного кодексу України в частині процедури отримання дозволів на спеціальне водокористування.

Відповідно до внесених змін до ст. 49 Водного кодексу України дозвіл на спеціальне водокористування видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства (Державне агентство водних ресурсів України).

До основних нормативно-правових актів у сфері екології та користування водними ресурсами належать:

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування» (від 13.03.2002 р. №321, зі змінами);

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується» (від 11.09.1996 р. № 1100, зі змінами);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.1996 р. № 1100 «Про затвердження Порядку розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та перелік забруднюючих речовин, скидання яких у водні об'єкти нормується»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів» (від 18.12.1998р. № 2024, зі змінами);
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 12.05.2010 р. № 400 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до питної води, призначеної для споживання людиною» (ДСанПіН 2.2.4-171-10).

На забезпечення дотримання нормативно-правових засад законодавства у сфері екології та користування водними ресурсами у Програмі визначені заходи щодо модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення.

Правові та організаційні основи, а також екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря регламентуються Законом України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 р. № 2707-XII. Закон № 2707-XII спрямований на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та довкілля. Документ передбачає регулювання діяльності, що впливає на погоду і клімат.

Серед основних нормативно-правових актів у галузі охорони атмосферного повітря є:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2001 р. N 1655 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. N 302 «Про затвердження Порядку проведення робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку суб'єктів господарювання, які отримали такі дозволи»;
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 10.05.2024 № 813 «Про затвердження державних медико-санітарних нормативів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць»;
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.96 № 173 «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів».

На забезпечення дотримання нормативно-правових засад законодавства у сфері охорону атмосферного повітря у Програмі визначені заходи за Пріоритетами 3 «Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності» та 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату».

Закон України «Про управління відходами» від 20.06.2022 № 2320-IX регламентує правові, організаційні, економічні засади діяльності щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Дотримання норм законодавства у сфері управління відходами буде забезпечено через реалізацію заходів за пріоритетом 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату» Програми.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р. № 1805-III регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Охорона

об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Заходи Програми не лише не суперечать засадам Закону № 1805-III, а й опосередковано скеровані на зростання ролі культурної спадщини в суспільному житті (зокрема за пріоритетом 2 «Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу»).

Охорону довкілля забезпечують також містобудівні заходи шляхом раціонального функціонального зонування території, створення санітарно-захисних зон, визначення територій природно-заповідного фонду, забезпечення екологічного балансу природно-ландшафтних та урбанізованих територій. Основним правовим актом, який встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів, є Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17 лютого 2011 року №3038-VI. Закон № 3038-VI передбачає обов'язкову розробку комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, що визначає планувальну організацію, функціональне призначення території, основні принципи і напрями формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту, охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території. Відтак заходи, скеровані на досягнення пріоритетів Програми враховують норми законодавства у сфері містобудування.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» 6 вересня 2022 року № 2573-IX визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення. На виконання вимог Закону № 2573-IX скеровані заходи за пріоритетом 2 «Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу» Програми.

Процедурні аспекти стратегічної екологічної оцінки документів державного планування в Україні регламентуються Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 року № 2354-VIII (зі змінами). Так, СЕО – це процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу СЕО, складання звіту про СЕО, проведення громадського обговорення та консультацій, врахування у документі державного планування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування. Метою стратегічної екологічної оцінки є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування. Відповідно до підпункту 6 пункту 1 статті 1 Закону № 2354-VIII наслідки для довкілля, в т. ч. здоров'я населення, під час проведення стратегічної екологічної оцінки повинні бути оцінені в розрізі компонентів довкілля.

До основних документів, які регламентують СЕО також належать:

- Постанова Кабінету Міністрів України від 2 травня 2023 р. № 430 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки»;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1272 «Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення».

Програма є документом, який підпадає під дію Закону № 2354-VIII. Відтак засади зазначеного Закону будуть враховані.

Засади захисту довкілля під час інвестиційної діяльності закладено в Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII. Він встановлює заборону інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України. У разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності. Інвестор також зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля його діяльності у випадках та порядку, встановлених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII. Норми Закону № 1560-XII будуть дотримані під час реалізації заходів Програми.

Відтак відповідно до нормативно-правової бази України проект Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- проведення природоохоронних заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проектне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- підвищення комфортності сформованої соціальної інфраструктури за рахунок її реконструкції, відновлення і модернізації;
- вжиття заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів;
- забезпечення збереження, відновлення та збалансованого використання природоохоронних територій;
- забезпечення загальної доступності Програми, а також самого Звіту про СЕО відповідно до вимог Законів України «Про доступ публічної інформації» і «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом розміщення на офіційному вебсайті органу державної виконавчої влади та в Єдиному реєстрі стратегічної екологічної оцінки.

Враховуючи результати аналізу можна зробити висновок, що проект Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року, відповідає встановленим на національному рівні цілям екологічної політики, враховує більшість з них і передбачає комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ – 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 року № 2354-VIII та Методичних рекомендацій зі здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 року № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори і фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, безпеки життєдіяльності населення та взаємодії цих факторів.

Наслідки реалізації документа державного планування для довкілля можуть бути також вторинними, кумулятивними або синергічними. Вторинні наслідки для довкілля – це непрямі впливи на довкілля, які виникають під дією природних чи антропогенних чинників, що не передбачають прямого впливу на довкілля. Кумулятивні наслідки – це нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Синергічні наслідки – це сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компоненту. Відтак доцільно оцінити ймовірні суттєві аспекти впливу від реалізації ДПП в цілому на всі компоненти, що охороняються, а також окремо по кожному із зазначених компонентів. Кумулятивні та синергетичні впливи повинні розглядатись і оцінюватись відносно впливу від реалізації всіх цілей і завдань ДДП на окремі компоненти довкілля. У часовому проміжку наслідки для довкілля можуть бути коротко-, середньо- та довгостроковими (1 рік, 3-5 років і 10-15 років відповідно). Деякі наслідки можуть бути постійними, інші можуть бути тимчасовими. Також наслідки для довкілля від реалізації ДДП можуть бути позитивними або негативними.

Для визначення ймовірних наслідків для довкілля, в тому числі здоров'я населення, від реалізації заходів, визначених в проекті Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року було використано контрольний перелік питань (таблиця 6.1).

Таблиця 6.1. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації заходів Програми відповідно до контрольного переліку питань

Чи може реалізація Програма спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		+		+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		+		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?			+	
4. Появу джерел неприємних запахів?			+	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			+	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневій воді?		+		+
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			+	
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			+	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			+	

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Чи може реалізація Програма спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			+	
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			+	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			+	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			+	
14. Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод?			+	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			+	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			+	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних побутових відходів?		+		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		+		+
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			+	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів управління відходами?			+	
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			+	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?	+			+
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			+	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?		+		+
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			+	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?		+		+
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями документа та цілями місцевих громад?			+	
Біорізноманіття та природоохоронні території				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			+	
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			+	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			+	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			+	
Рекреаційні зони та об'єкти культурної спадщини				
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?		+		+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?		+		+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			+	

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Чи може реалізація Програма спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?		+		+
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?		+		+
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		+		+
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?		+		+
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?		+		+
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			+	
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			+	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			+	
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			+	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			+	
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		+		+
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			+	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			+	
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			+	
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			+	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності спричиняють значний негативний екологічний ефект, що матиме вагомий негативний прямиий або опосередкований вплив на добробут людей?			+	

Визначені в проєкті Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року пріоритети та заходи їх досягнення дозволяють оцінити їх ймовірний вплив на стан довкілля, в тому числі здоров'я населення, в розрізі його окремих компонентів: атмосферне повітря; клімат; водні ресурси; земельні ресурси та ґрунти; надра; природоохоронні території та об'єкти; флора, фауна та біорізноманіття; безпека життєдіяльності населення та його здоров'я; матеріальні активи; об'єкти культурної спадщини та рекреаційні території. Загалом пріоритети та заходи Програми зорієнтовані на реалізацію державної регіональної політики щодо збалансованого розвитку територіальних громад вугільних регіонів та поступове зниження залежності від вугілля окремих регіонів України шляхом комплексного вирішення проблемних питань в економічній, соціальній, житлово-комунальній та екологічній сфері, які виникають внаслідок реформування енергетичної сфери.

Відтак у середньо- та довгостроковій перспективі їх реалізація повинна забезпечити позитивний вплив на довкілля в тому числі здоров'я населення. Зокрема, очікується, що вона сприятиме охороні і збереженню усіх компонентів довкілля та покращенню здоров'я населення. Проте під

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

час виконання окремих заходів Програми можуть мати місце тимчасові короткотермінові негативні впливи на довкілля. Здебільшого до таких заходів належать ті, що пов'язані з розвитком інженерної інфраструктури для залучення інвестицій (індустріальних парків, промислових майданчиків, будівництвом транспортної інфраструктури, підсилюючих електростанцій, складських приміщень тощо). Зокрема, під час облаштування території під індустріальні парки, модернізації систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення тимчасового негативного впливу може зазнати довкілля, зокрема ґрунти, прилеглих територій; розвиток відновлювальних джерел енергії може завдати шкоди довкіллю під час встановлення елементів електрогенерації (вітряків, сонячних панелей тощо).

Водночас очікується, що реалізація заходів, які можуть мати тимчасовий короткостроковий негативний прямий або опосередкований вплив на компоненти довкілля, з високою ймовірністю будуть супроводжуватися позитивними вторинними наслідками для довкілля, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, оскільки вони передбачають: перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності; розв'язання наявних у вугільних регіонах екологічних проблем та протидію зміні клімату; пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств (в т. ч. шляхом забезпечення надання якісних медичних послуг жителям вугільних територіальних громад, розвиток закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку).

Реалізація заходів Програми не повинна спричинити до появи середньо- і довгострокових негативних впливів на компоненти довкілля, а також не повинна спричинити до появи вторинних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення.

У таблиці 6.2 наведено оцінку ймовірного впливу реалізації пріоритетів Програми (шляхом виконання передбачених для їх досягнення заходів) на компоненти довкілля.

Таблиця 6.2. Оцінка ймовірного впливу реалізації пріоритетів Програми на компоненти довкілля*

Фактори впливу	Компоненти довкілля, що зазнають впливу									
	Атмосферне повітря	Клімат	Водні ресурси	Земельні ресурси і ґрунти	Надра	Природоохоронні території та об'єкти	Флора, фауна та біорізноманіття	Безпека життєдіяльності та здоров'я населення	Матеріальні активи	Рекреаційні зони та культурна спадщина
Пріоритет 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу	Нп/КС М	Нп/ДС Р	Нп/КС М	Нп/КС М	0	0	Нп/КС М	Нп/СС/ДС Р	Нп/СС/ДС М	0
Пріоритет 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу	Нп/КС М	Нп/ДС Р	Нп/КС М	Нп/КС М	0	0	0	Нп/СС/ДС М	П/СС/ДС М	0
Пріоритет 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності	П/СС/ДС М	П/ДС Р/К	П/ДС М	Нп/ДС М	0	0	Нп/ДС М/К	Нп/СС/ДС М	П/СС/ДС М	0
Пріоритет 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату	Нп/СС/ДС М	Нп/ДС Р/К	П/СС/ДС М	П/ДС М	Нп/ДС М	П/ДС М	П/ДС М/К	Нп/ДС М	Нп/ДС М	Нп/ДС М

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

<i>Позначення</i>	<i>Пояснення</i>
-2	Значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним.
-1	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу.
+ 1	Помірний позитивний вплив.
+ 2	Значний позитивний вплив.
(?)	Значення впливу не може бути оцінено з певністю через відсутність даних про компоненти довкілля, заплановану діяльність або з інших причин.
П/Нп	Прямий/Непрямий
ДС/ СС/КС	Довгостроковий (10-15 років) / Середньостроковий (3-5 років) / Короткостроковий (1 рік)
М/Р	Місцевий/Регіональний
К/С/ТрК	Кумулятивний/Синергічний/Транскордонний

* деталізація впливів наведена нижче, в таблицях 6.3-6.6

Очікується, що в результаті реалізації пріоритету 1 «Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу» Програми буде: створено низку індустріальних парків, що сприятиме появі нових робочих місць та збільшенню зайнятості у вугільних регіонах; сформовано ефективну інфраструктуру підтримки МСП у вугільних регіонах, що стимулюватиме реалізацію підприємницьких ініціатив в пріоритетних галузях економіки; посилено інституційну спроможність громад вугільних регіонів в результаті зростання податкових надходжень від новостворених підприємств, що компенсуватимуть зменшення податкових надходжень від вуглевидобувних підприємств. Відтак під час реалізації заходів за пріоритетом 1 Програми для досягнення вищезазначених результатів можуть мати місце незначні непрямі короткострокові локальні помірні (прийнятні) негативні впливи на окремі компоненти довкілля (атмосферне повітря, водні ресурси, земельні ресурси і ґрунти, флора, фауна та біорізноманіття), прояв яких може бути відчутний на територіях (а також, можливо, суміжних територіях), де відбуватиметься створення індустріальних парків (таблиця 6.3).

Таблиця 6.3. Наслідки для довкілля від реалізації пріоритету 1 «Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу» Програми

Компонент довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
Атмосферне повітря	-1	Розвиток інженерної інфраструктури для залучення інвестицій (індустріальні парки, промислові майданчики, будівництво транспортної інфраструктури, підсилюючих електростанцій, складських приміщень тощо)
Клімат	+1	Стимулювання створення інноваційних підприємств. Підтримка розвитку МСП, включаючи мікропідприємства та стартапи, для забезпечення економічної диверсифікації, модернізації та реконверсії.
Водні ресурси	-1, 0	Розвиток інженерної інфраструктури для залучення інвестицій (індустріальні парки, промислові майданчики, будівництво транспортної інфраструктури, підсилюючих електростанцій, складських приміщень тощо)
Земельні ресурси і ґрунти	-1	Розвиток інженерної інфраструктури для залучення інвестицій (індустріальні парки, промислові майданчики, будівництво транспортної інфраструктури, підсилюючих електростанцій, складських приміщень тощо)
Надра	0	Впливів не очікується
Природоохоронні території та об'єкти	0	Впливів не очікується, оскільки не передбачено реалізацію заходів Програми на територіях з природоохоронним статусом, а інформація щодо реалізації заходів Програми в безпосередній близькості до таких територій – відсутня.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Компонент довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
Флора, фауна та біорізноманіття	-1	Розвиток інженерної інфраструктури для залучення інвестицій (індустріальні парки, промислові майданчики, будівництво транспортної інфраструктури, підсилюючих електростанцій, складських приміщень тощо)
Безпека життєдіяльності та здоров'я населення	+1	Підтримка розвитку МСП, включаючи мікропідприємства та стартапи. Сприяння створенню нових підприємств, в тому числі через бізнес-інкубатори та консалтингові послуги, для створення нових робочих місць. Надання послуг щодо сприяння працевлаштуванню та самозайнятості населення вугільних регіонів України.
Матеріальні активи	+2	Підтримка розвитку МСП, включаючи мікропідприємства та стартапи, для забезпечення економічної диверсифікації, модернізації та реконверсії. Сприяння створенню нових підприємств, в тому числі через бізнес-інкубатори та консалтингові послуги. Розроблення та реалізація пілотних проєктів для диверсифікації економіки вугільних територіальних громад та стимулювання створення інноваційних підприємств.
Рекреаційні зони та культурна спадщина	0	Впливів не очікується, оскільки не передбачено, що реалізація заходів Програми відбуватиметься на рекреаційних територіях та зачіпатиме об'єкти культурної спадщини, а інформація щодо реалізації заходів Програми в безпосередній близькості до таких територій та об'єктів – відсутня.

Водночас диверсифікація, модернізація та реконверсія економіки вугільних регіонів, стимулювання створення інноваційних підприємств, хоч і не прямо, але матимуть в перспективі довгостроковий позитивний вплив на пом'якшення наслідків зміни клімату в межах регіону, сприятимуть розвитку матеріальних активів громад вугільних регіонів. А сприяння працевлаштуванню та самозайнятості населення вугільних регіонів України, передбачених пріоритетом 1 Програми, чинитиме непрямий довгостроковий вплив на безпеку життєдіяльності та здоров'я населення не лише в громадах вугільних регіонів, але й можливо суміжних територій.

Очікується, що в результаті реалізації пріоритету 2 «Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу» Програми буде: розширено можливості для професійної самореалізації близько працівників вугільних підприємств у професіях, які відповідають потребам місцевого ринку праці, через впровадження спеціальних програм перепідготовки, професійного навчання, отримання післядипломної освіти у закладах професійно-технічної освіти; оновлено об'єкти соціальної інфраструктури вугільних територіальних громад, що сприятиме забезпеченню сприятливих умов доступу до певних соціальних благ та зростанню рівня соціальної задоволеності місцевого населення, а також збереженню і відновленню робочої сили в громаді.

Ймовірно, що під час реалізації заходів за пріоритетом 2 Програми, скерованих на модернізацію об'єктів соціальної інфраструктури вугільних територіальних громад, зокрема проведення ремонтних робіт, можуть мати місце незначні непрямі короткострокові локальні помірні (прийнятні) негативні впливи на окремі компоненти довкілля (атмосферне повітря, водні ресурси, земельні ресурси і ґрунти). Їх прояв може бути відчутний в локаціях, де розташовані відповідні об'єкти соціальної інфраструктури. Водночас ймовірно, що модернізація об'єктів, з одного боку, чинитиме непрямий довгостроковий позитивний вплив на пом'якшення наслідків зміни клімату в межах регіону та прямий позитивний довгостроковий вплив на розвиток матеріальної інфраструктури територіальних громад вугільних регіонів, а з другого боку, ці заходи разом із впровадженням спеціальних програм перепідготовки, професійного навчання, отримання післядипломної освіти у закладах професійно-технічної освіти матимуть непрямий позитивний довгостроковий вплив на безпеку життєдіяльності та здоров'я населення (таблиця 6.4).

Таблиця 6.4. Наслідки для довкілля від реалізації пріоритету 2 «Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу» Програми

Компонент довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
Атмосферне повітря	-1	Забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад (в частині ремонту/модернізації об'єктів соціальної інфраструктури). Розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо (в частині ремонту/модернізації об'єктів).
Клімат	+1	Забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад (в результаті модернізації об'єктів соціальної інфраструктури). Розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо (в результаті модернізації об'єктів).
Водні ресурси	-1, 0	Забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад (в частині ремонту/модернізації об'єктів соціальної інфраструктури). Розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо (в частині ремонту/модернізації об'єктів).
Земельні ресурси і ґрунти	-1	Забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад (в частині ремонту/модернізації об'єктів соціальної інфраструктури). Розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо (в частині ремонту/модернізації об'єктів).
Надра	0	Впливів не очікується
Природоохоронні території та об'єкти	0	Впливів не очікується, оскільки не передбачено реалізацію заходів Програми на територіях з природоохоронним статусом, а інформація щодо реалізації заходів Програми в безпосередній близькості до таких територій – відсутня.
Флора, фауна та біорізноманіття	0	Впливів не очікується
Безпека життєдіяльності та здоров'я населення	+2	Підвищення кваліфікації та перекваліфікація працівників вугільних підприємств, набуття навичок у суміжних професіях, які відповідають потребам ринку праці. Забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад (в результаті модернізації об'єктів соціальної інфраструктури). Сприяння соціальній згуртованості та інтеграції жителів, зокрема через розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо.
Матеріальні активи	+2	Забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад (в частині ремонту/модернізації об'єктів соціальної інфраструктури). Розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо (в частині ремонту/модернізації об'єктів).
Рекреаційні зони та культурна спадщина	0	Впливів не очікується, оскільки не передбачено, що реалізація заходів Програми відбуватиметься на рекреаційних територіях та зачіпатиме об'єкти культурної спадщини, а інформація щодо реалізації заходів Програми в безпосередній близькості до таких територій та об'єктів – відсутня.

Пріоритет 3 «Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності» Програми зорієнтований на збереження більшості компонентів довкілля (таблиця 6.5). Результатом його реалізації буде: забезпечення енергетичної стійкості вугільних територіальних громад внаслідок

будівництва сонячних електростанцій, модернізації та декарбонізації систем централізованого теплопостачання, в т.ч. через розвиток когенерації, переходу до децентралізованих систем теплопостачання на альтернативних джерелах енергії, а також реалізації енергоефективних заходів в закладах комунальної та соціальної інфраструктури; стабільне та ефективне забезпечення населення вугільних територіальних громад основними послугами з водопостачання, теплопостачання та енергопостачання; оновлення рухомого складу громадського транспорту (з врахуванням потреби декарбонізації місцевого транспортного сектору та його інфраструктури). Незважаючи на те, що під час реалізації заходів за пріоритетом 3 Програми можуть мати місце незначні непрямі короткострокові локальні помірні (прийнятні) негативні впливи на окремі компоненти довкілля (здебільшого ґрунти) в процесі встановлення енергогенераційного обладнання, а також під час модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання та водовідведення (пов'язано з ремонтними роботами), у довгостроковому періоді практично за усіма компонентами довкілля (за виключенням надр та природоохоронних територій та об'єктів, на які впливу заходів за даним пріоритетом Програми не передбачено) очікується переважно прямий позитивний вплив.

Таблиця 6.5. Наслідки для довкілля від реалізації пріоритету 3 «Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності» Програми

Компонент довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
Атмосферне повітря	+2	Забезпечення енергетичної стійкості вугільних територіальних громад та регіонів, шляхом сприяння розвитку розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії.
Клімат	+2	Модернізація, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання, в т.ч. через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі та генерації з використанням геотермальної енергії.
Водні ресурси	+2	Модернізація, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання, в т.ч. через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі та генерації з використанням геотермальної енергії.
Земельні ресурси і ґрунти	+2	Модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення.
Надра	0	Впливів не очікується
Природоохоронні території та об'єкти	0	Впливів не очікується, оскільки не передбачено реалізацію заходів Програми на територіях з природоохоронним статусом, а інформація щодо реалізації заходів Програми в безпосередній близькості до таких територій – відсутня.
Флора, фауна та біорізноманіття	+1	Модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення.
Безпека життєдіяльності та здоров'я населення	+2	Забезпечення енергетичної стійкості вугільних територіальних громад та регіонів, шляхом сприяння розвитку розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії. Модернізація, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання, в т.ч. через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі та генерації з використанням геотермальної енергії. Модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення.
Матеріальні активи	+2	Забезпечення енергетичної стійкості вугільних територіальних громад та регіонів, шляхом сприяння розвитку розподіленої генерації електричної

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Компонент довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
		енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії. Модернізація, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання, в т. ч. через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі та генерації з використанням геотермальної енергії. Модернізації та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення.
Рекреаційні зони та культурна спадщина	0	Впливів не очікується, оскільки не передбачено, що реалізація заходів Програми відбуватиметься на рекреаційних територіях та зачіпатиме об'єкти культурної спадщини, а інформація щодо реалізації заходів Програми в безпосередній близькості до таких територій та об'єктів – відсутня.

Заходи пріоритету 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату» Програми максимально скеровані на збереження та охорону довкілля (таблиця 6.6). Очікується, що в результаті їх реалізації буде: забезпечено відновлення територій та промислової інфраструктури вугільних регіонів та створення природоохоронних територій (покращення якості повітря, води внаслідок проведення на території громад заходів ревіталізації, рекультивациі, тощо); розроблено і затверджено планувальні документи щодо адаптації вугільних територіальних громад до скорочення видобутку вугілля та вугільної теплової генерації; здійснено підготовку до ліквідації / ліквідацію неперспективних вугледобувних підприємств. Відтак очікується, що реалізація заходів за пріоритетом 4 Програми забезпечить значний (порівняно з сучасним станом) позитивний середньо- та довгостроковий вплив на усі компоненти довкілля.

Таблиця 6.6. Наслідки для довкілля від реалізації пріоритету 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату» Програми

Компонент довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
Атмосферне повітря	+2	Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивациі земель та реалізація проектів перепрофілювання.
Клімат	+1	Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивациі земель та реалізація проектів перепрофілювання.
Водні ресурси	+2	Відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь. Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивациі земель та реалізація проектів перепрофілювання.
Земельні ресурси і ґрунти	+2	Відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь.
Надра	+1	Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивациі земель та реалізація проектів перепрофілювання. Підготовка до ліквідації / ліквідація неперспективних вугледобувних підприємств.
Природоохоронні території та об'єкти	+2	Забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій.
Флора, фауна та біорізноманіття	+2	Забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій. Відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Компонент довкілля	Оцінка впливу	Характеристика впливу
Безпека життєдіяльності та здоров'я населення	+2	Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проектів перепрофілювання.
Матеріальні активи	+1	Сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проектів перепрофілювання.
Рекреаційні зони та культурна спадщина	+1	Забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій.

Відтак оцінка ймовірного впливу реалізації пріоритетів Програми на компоненти довкілля та здоров'я населення з високою ймовірністю вказує на те, що реалізація пріоритетів Програми не передбачає заходів, що можуть спричинити порушення екологічних стандартів або стандартів охорони здоров'я чи іншої екологічної вимоги або вимоги щодо охорони здоров'я нормативно-правового характеру. Очікується, що реалізація Програми не повинна спричинити втрату одного чи кількох компонентів екосистеми, що загрожуватиме виживанню виду, який постійно або періодично знаходиться на території, яку охоплює реалізація Програми. Не передбачається, що заходи Програми можуть завдати шкоди якості чи кількості природних та культурних ресурсів, що призведе до негативного впливу на здоров'я людей на території, яку охоплює реалізація програми, чи за її межами, або що може пошкодити існуючу інфраструктуру (у тому числі інфраструктуру культурної спадщини). Програма зорієнтована і узгоджується з цілями державної екологічної політики, та документами державного планування у сфері екології, охорони здоров'я та економіки, що відображено у розділі 1 даного Звіту.

За умови дотримання та виконання захисних і охоронних заходів, що відповідають чинним нормативно-правовим вимогам, ймовірність появи впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний кумулятивні та/або синергічні наслідки для довкілля, в т. ч. здоров'я населення, є незначними.

7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Досягнення пріоритетів Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року передбачає виконання заходів, пов'язаних з будівництвом, капітальним ремонтом та реконструкцією об'єктів соціальної інфраструктури та інженерних мереж, облаштування територій під індустріальні парки, перехід на відновлювальні джерела енергії, відновлення екологічного стану територій, перепідготовку та перекваліфікацію населення і т. п., виконання яких є невід'ємною складовою для забезпечення справедливої трансформації вугільних регіонів України. Проте під час проведення аналізу ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми було виявлено окремі заходи, реалізація яких може спричинити до появи деяких прямих та непрямих негативних наслідків у вигляді короткострокового впливу. Для нейтралізації, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання заходів Програми передбачено здійснення низки заходів, які матимуть позитивний вплив на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення (таблиця 7.1).

Таблиця 7.1. Заходи, передбачені для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірного негативного впливу на компоненти довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок виконання заходів Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Складові довкілля, в т. ч. здоров'я населення	Заходи, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ДДП
Клімат	- розвиток розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії;
Атмосферне повітря	- модернізація, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання, в т. ч. через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі та генерації з використанням геотермальної енергії;
Водні ресурси	- модернізація та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т. ч. питного) та водовідведення;
Земельні ресурси	- сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проєктів перепрофілювання; - відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь;
Надра	- підтримка розвитку МСП, включаючи мікропідприємства та стартапи, для забезпечення економічної диверсифікації, модернізації та реконверсії; - розроблення та реалізація пілотних проєктів для диверсифікації економіки вугільних територіальних громад та стимулювання створення інноваційних підприємств;
Відходи	- розроблення та реалізація пілотних проєктів для диверсифікації економіки вугільних територіальних громад та стимулювання створення інноваційних підприємств;
Біорізноманіття та природоохоронні території	- забезпечення збереження, відновлення та збалансоване використання природоохоронних територій;
Рекреаційні зони та культурна спадщина	- сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проєктів перепрофілювання; - відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь;
Здоров'я населення	- підвищення кваліфікації та перекваліфікація працівників вугільних підприємств, набуття навичок у суміжних професіях, які відповідають потребам ринку праці; - забезпечення надання якісних освітніх та медичних послуг жителям вугільних територіальних громад; - сприяння соціальній згуртованості та інтеграції жителів, зокрема через розвиток інфраструктури навчальних центрів, закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку тощо;

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Складові довкілля, в т. ч. здоров'я населення	Заходи, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ДДП
	- надання послуг щодо сприяння працевлаштуванню та самозайнятості населення вугільних регіонів України у тій самій чи іншій місцевості.

Водночас, для покращення якості атмосферного повітря пропонуємо до заходів за пріоритетом 3 «Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності» Програми передбачити заходи з адаптації до зміни клімату, зокрема оновлення автопарку громадського транспорту, який би відповідав вимогам екологічності та враховував потребу декарбонізації місцевого транспортного сектору та його інфраструктури. А також рекомендуємо пріоритет 4 «Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату» Програми доповнити заходами, скерованими на пом'якшення зміни клімату, зокрема збільшення лісонасаджень. За даним пріоритетом Програми рекомендуємо забезпечити заходи, скеровані на підтримку розробки Планів дій сталого енергетичного розвитку та клімату територіальних громад вугільних регіонів України.

Для захисту водних ресурсів доречно передбачити заходи щодо посилення контролю за дотриманням норм водоохоронних зон на рівні регіонів та територіальних громад, зокрема під час розробки просторових планувальних документів, якщо вона буде підтримуватися Програмою.

Для запобігання забруднення ґрунтів та зниженню ризиків для здоров'я населення рекомендуємо заходи пріоритету 1 «Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу» Програми щодо підтримки розвитку відповідної інженерної інфраструктури для залучення інвестицій, зокрема індустриальних парків, переорієнтувати на створення еко-індустріальних парків (промислових майданчиків, що працюватимуть на альтернативних джерелах енергії, раціонально використовуватимуть воду та ефективно управлятимуть відходами). А також забезпечити заходи щодо забезпечення використання земельних ділянок у межах індустриальних парків відповідно до санітарно-епідеміологічних та екологічних вимог.

Також для запобігання забруднення ґрунтів пропонуємо передбачити заходи щодо сприяння консервації деградованих, техногенно забруднених та малопродуктивних земель, рекультиватії порушених земель. Для ефективного використання земельних ресурсів доцільно забезпечити підтримку розробки комплексних планів просторового розвитку територій громад вугільних регіонів України, зокрема шляхом залучення коштів міжнародної технічної допомоги.

У сфері управління відходами рекомендуємо розглянути можливість використання речовин, наявних в териконах, для будівельної промисловості, зокрема для будівництва доріг.

Для охорони, збереження і відновлення біорізноманіття та природо-заповідних територій та об'єктів пропонуємо розглянути можливість збільшення об'єктів та площі природно заповідного фонду на територіях вугільних регіонів України. А за можливості, сприяти включенню окремих природоохоронних територій та об'єктів до складу об'єктів Смарагдової мережі.

Загалом Програма передбачає заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків від виконання заходів з перепрофілювання та розвитку економіки вугільних регіонів України. На всіх етапах виконання Програми повинно здійснюватися у відповідності до норм і правил охорони навколишнього середовища і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно з вимогами Водного кодексу України, Законів України «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України» та інших, зокрема визначених в розділі 5 даного Звіту.

8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ

Проєкт Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року розроблена на довгостроковий період і є плановим документом.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми вказує на те, що її реалізація ґрунтується на врахуванні засад моделі справедливої трансформації вугільних регіонів, що передбачає гідне життя та достатній зарібок усім мешканцям, в тому числі працівникам, на яких вплине процес відмови від викопного палива (ліквідація виробничих потужностей, закриття вугледобувних підприємств тощо). Також реалізація Програми зорієнтована на вирішення викликів незадовільної екологічної ситуації у вугільних регіонах, що пов'язана з діяльністю шахт (забрудненість повітря, водойм, терикони в межах міст, порушення норм безпеки під час затоплення шахт, які припиняють свою діяльність) та використанням вугілля для опалення, що призводить до небезпечних викидів у повітря. Базовими принципами реалізації Програми у сфері охорони і збереження довкілля є:

- екологічна сталість – впровадження комплексу природоохоронних заходів, які забезпечать еколого-збалансоване функціонування вугільних регіонів та дадуть змогу громадянам ефективно реалізовувати свої права на екологічну безпеку;
- “будуй краще ніж було” – спрямованість зусиль на досягнення більш високого рівня якості та ефективності, в тому числі через застосування інновацій та енергоефективних технологій для забезпечення стійких, ефективних, сталих та інклюзивних рішень для справедливої трансформації та відновлення громад від наслідків збройної агресії РФ, з урахуванням нормативних документів Європейського Союзу.

Водночас у контексті стратегічної екологічної оцінки Програми можуть бути розглянуті й інші альтернативи.

Альтернатива 2. Це гіпотетичний «нульовий» сценарій, за якого Програма не затверджується та більшість проблем та викликів, які повстали перед територіальними громадами вугільних регіонів, залишаються без змін, а з часом, з високою ймовірністю, погіршать існуючу екологічну ситуацію. За даної альтернативи відбувається зростаюча державна підтримка на часткове покриття витрат вугледобувних підприємств та відсутність цільової державної підтримки розвитку вуглезалежних територій. Недоліками цієї альтернативи є подальше зниження ефективності роботи вугледобувних підприємств, скорочення обсягів видобутку вугілля, зростання заборгованості вугільних підприємств перед працівниками, контрагентами та бюджетом, відсутність державних соціальних гарантій для шахтарів, що може призвести до негативних соціальних наслідків у вугільних регіонах, поширення екологічних загроз (зокрема відбуватиметься забруднення повітря через викиди шкідливих речовин в атмосферу, водних ресурсів через забруднення шахтними водами внаслідок продовження функціонування шахт, земельних ресурсів через нагромадження відходів, в т. ч. териконів), а відтак зростають загрози життю і здоров'ю населення через обвали у шахтах, які продовжують функціонувати, погіршення екологічної ситуації на території вугільних регіонів, зниження рівня доступності та спроможності мережі закладів охорони здоров'я, падіння якості медичних послуг тощо. Зазначене у подальшому призведе до необхідності значного збільшення витрат бюджетних коштів на подолання негативних наслідків.

Відтак за результатами аналізу визначено, що в рамках гіпотетичного «нульового» сценарію справедлива трансформація вугільних регіонів України буде ускладнена, і цей сценарій з високою ймовірністю може призвести до погіршення екологічної ситуації в територіальних громадах вугільних регіонів, що в кінцевому результаті негативно позначиться на здоров'ї населення, яке там проживає.

Альтернатива 3. Сценарій, за якого здійснюється державна підтримка реформування саме вугільної галузі без участі у процесах економічної диверсифікації монофункціональних територій та регіонального розвитку. Перевагою такої альтернативи є початок трансформації вугільної галузі, визначальною ціллю якої стає зменшення обсягу викидів таким чином, щоб забезпечити перехід до кліматично нейтральної економіки через зменшення видобутку викопного палива та скорочення обсягів викидів парникових газів. Водночас даній альтернативі притаманна низка недоліків, які пов'язані з незначним впливом на інтереси мешканців, суб'єктів господарювання, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування вугільних регіонів. Зокрема зменшення обсягу видобутку вугілля та реформування вугільної галузі без поступового переходу на інші альтернативні види економічної діяльності у вугільних регіонах призведе до подальшого погіршення інвестиційної привабливості вугільних регіонів, соціальної напруги, втрати доходів місцевих бюджетів територіальних громад вугільних регіонів, що в кінцевому результаті може унеможливити сталий соціально-економічний розвиток цих громад та спричинити до ймовірного обезлюднення територій.

Відтак за результатами аналізу Альтернативи 2 визначено, що, незважаючи на зменшення негативних впливів вугільної галузі на довкілля, сталий соціально-економічний розвиток територіальних громад вугільних регіонів буде суттєво утруднений, що в кінцевому результаті може спричинити до деградації цих територій.

Натомість аналізований проєкт Програми є оптимальним та ефективним, оскільки він забезпечує поступову, поетапну та узгоджену з ключовими заінтересованими сторонами (центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, населення, громадські організації, міжнародні партнери) модель трансформації вугільних регіонів України шляхом комплексного вирішення проблемних питань, зокрема в економічній, соціальній, культурній, житлово-комунальній та екологічній сферах. Під час його реалізації буде здійснюватися координація дій органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, зокрема щодо прийняття необхідних нормативно-правових актів, впровадження пріоритетних (пілотних) проєктів регіонального розвитку у напрямі трансформації вугільних регіонів, з урахуванням інтересів усіх заінтересованих сторін, світового досвіду. Цей варіант є реалістичним, за умови належного фінансування за кошти державного і місцевих бюджетів, а також інших не заборонених законодавством джерел, а також із залученням міжнародної технічної допомоги.

Відтак в інтересах забезпечення ефективною та справедливою трансформацією вугільних регіонів України найбільш прийнятним варіантом буде затвердження проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року у тому вигляді, як він поданий для аналізу, з врахуванням обґрунтованих пропозицій, отриманих під час громадського обговорення та консультацій з органами виконавчої влади в межах процедури стратегічної екологічної оцінки документа.

Опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у т. ч. ускладнення. На виконання статті 10 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» для визначення обсягу досліджень, методів екологічної оцінки, рівня деталізації інформації, що має бути включена до Звіту про стратегічну екологічну оцінку, було підготовлено Заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року.

Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (далі – Заява про визначення обсягу СЕО) була оприлюднена шляхом розміщення на офіційному вебсайті Міністерства розвитку громад і територій України (<https://mtu.gov.ua/news/36577.html>) та внесена до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки (реєстраційний номер справи № 21-02-13703-25) з метою одержання зауважень і пропозицій громадськості, а також для проведення консультацій з органами виконавчої влади.

За результатом розгляду Заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Програми отримано лист від: Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України №25/7-21/2832-25 від 27.02.2025 р. Інформація, викладена в листі, взята до уваги під час формування Звіту про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми.

Зміст звіту про СЕО сформований відповідно до пункту 2 статті 11 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

З огляду на плановий характер проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року, ключове значення під час проведення процедури СЕО мали методи стратегічного аналізу. Насамперед, доречним виявилось застосування аналізу контексту стратегічного планування, що передбачає встановлення зв'язків з іншими документами державного планування. Встановлено відповідність пріоритетів та заходів Програми загальним цілям державної екологічної політики та цілям, завданням, напрямкам Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також галузевим та секторальним документам державного планування (розділ 1 даного Звіту).

Також проведено аналіз поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я, в розрізі компонентів довкілля (атмосферного повітря, клімату, водних ресурсів, земельних ресурсів та ґрунтів, надр, природоохоронних територій та об'єктів, флори, фауни та біорізноманіття, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та рекреаційних територій) (розділи 2 і 3 даного Звіту).

Виявлено та охарактеризовано екологічні проблеми територій, на які поширюватиметься дія Програми (розділ 4 даного Звіту).

Проведено аналіз зобов'язань у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаних із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлених на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки Програми (розділ 5 даного Звіту)

Здійснено оцінку ймовірних наслідків виконання пріоритетів та заходів проєкту Програми, як на окремі компоненти довкілля, так і на комплексні умови територій. Проведена оцінка ймовірних кумулятивних ефектів, яка дозволила спрогнозувати потенційний сукупний вплив на стан довкілля, в тому числі здоров'я населення, внаслідок реалізації пріоритетів та заходів проєкту Програми (розділ 6 даного Звіту).

Розглянуто і запропоновано заходи, що доцільно та передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми (розділ 7 даного Звіту).

Проаналізовано й оцінено альтернативні варіанти проєкту даного документа державного планування (вище у тексті цього розділу Звіту).

Сформовано моніторингові показники для відстеження наслідків виконання заходів Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (розділ 9 даного Звіту).

Оцінено ймовірність появи транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, під час реалізації Програми (розділ 10 даного Звіту).

Для здійснення СЕО був обраний метод експертних оцінок та припущень, суть якого полягає у визначенні майбутнього на основі думок кваліфікованих спеціалістів-експертів, викладених у публічних звітах та аналітичних матеріалах, а також метод екстраполяції, оскільки цей метод полягає в перенесенні встановленого характеру розвитку певної території чи процесу в майбутнє і ґрунтується на вивченні кількісних і якісних параметрів досліджуваного об'єкта за попередні роки, з подальшим логічним продовженням, окресленням тенденцій його розвитку. При цьому здійснювалось:

- збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових показників в розрізі компонентів довкілля, в т. ч. здоров'я населення;

- визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру;
- проведення оцінки потенційного впливу цілей на складові довкілля та на стан здоров'я й добробут населення.

В процесі аналізу стану довкілля були використані статистичні дані Державної служби статистики України та офіційні дані органів виконавчої влади, на які покладено функції і завдання спостереження та інформаційного забезпечення державної системи моніторингу довкілля (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державна гідрометеорологічна служба, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство розвитку громад і територій України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру), а також департаментів екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій вугільних регіонів України. Окрім того, були проаналізовані доступні дані експертних звітів та аналітичних матеріалів щодо оцінки впливу наслідків повномасштабної збройної агресії РФ проти України на стан довкілля та здоров'я населення.

Особливе значення для аналізу та визначення перспектив просторового розвитку відіграють геопросторові дані, тобто дані з чіткою географічною прив'язкою. Проте частина таких даних є застарілими та зберігаються у паперовому форматі, що унеможлиблює їх застосування для виконання глибокого поточного аналізу та прогнозування розвитку територій. Це стосується як інформації щодо природних умов та ресурсів, розвитку небезпечних природних процесів, так і структури землекористування та територій зі встановленим режимом використання (природоохоронні території, зони та округи санітарної охорони, охоронні зони, санітарно-захисні зони тощо). Також доступ до частини даних під час воєнного стану є обмеженим (наприклад, інформація Держгеокадастру, дані Державної служби статистики України і т. п.), що теж унеможлиблює їх застосування для аналізу поточної ситуації та прогнозування ймовірних тенденцій розвитку.

Вагомим ускладненням щодо збору необхідних для аналізу показників є відсутність в Україні сформованої системи муніципальної статистики.

Водночас тимчасова воєнна окупація частини території на сході та півдні України та активні бойові дії унеможлиблюють проведення об'єктивної оцінки стану довкілля на цих та багатьох прилеглих територіях. Це, перш за все, стосується природоохоронних територій, біорізноманіття, стану водних та земельних ресурсів, здоров'я населення, що проживає на цих територіях.

Таким чином, стратегічна екологічна оцінка проекту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року здійснювалась з огляду на зазначені вище обмеження та ускладнення.

9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Обов'язковою складовою процесу виконання документа державного планування є здійснення моніторингу наслідків його виконання для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а також для своєчасного вжиття заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків виконання документа державного планування, а в разі їх виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків, вжиття заходів для їх усунення.

Моніторинг проводиться згідно з Порядком здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р. №1272). Відповідно до пункту 5 зазначеного Порядку для забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля визначено:

1. Зміст заходів для здійснення моніторингу та строки їх виконання. Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я під час реалізації Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року буде здійснюватися структурним підрозділом центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері регіонального розвитку, який визначатиме перелік індикаторів, забезпечить доступ до вихідних даних та результатів моніторингу.

Для проведення моніторингу рекомендовано здійснювати наступні заходи:

- збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників, порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками – 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів, визначених Програмою);
- порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками – 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз щодо зв'язку з реалізацією заходів, передбачених Програмою).

Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- виявлення наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;
- запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням Програми;
- виявлення непередбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу, враховують специфіку Програми, період її реалізації та необхідність здійснення моніторингу на різних стадіях виконання визначених в ній завдань. Водночас вплив на довкілля проектів та заходів, скерованих на досягнення цілей Програми, виконання яких передбачає проведення стратегічної екологічної оцінки відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», будуть моніторитися окремо під час їх реалізації та після їх завершення.

2. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для

здоров'я населення. Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, базується на відстеженні певних показників (індикаторів) в розрізі компонентів довкілля (таблиці 9.1). Перелік показників (індикаторів) для здійснення моніторингу Програми є орієнтований (невичерпний) і, за потреби, може бути змінений (зменшений або доповнений).

Таблиця 9.1. Рекомендовані показники (індикатори) моніторингу наслідків виконання Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року для довкілля, в тому числі для здоров'я населення

Компоненти довкілля	Індикатори	Одиниця вимірювання	Базове значення	Цільові значення у 2030 р.
Клімат	- кількість планувальних документів територіальних громад, в яких врахована проблематика адаптації до зміни клімату	одиниць	-	21
	- кількість енергоефективних заходів, впроваджених у закладах соціальної та комунальної інфраструктури	одиниць	-	335
	- сумарна потужність збудованих сонячних (в т. ч. дахових) електростанцій (в поточному році)	МВт	-	6,56
Атмосферне повітря	- кількість викидів забруднюючих речовин об'єктами теплогенерації (2019 р.) ⁷⁸	тис. т	817,6	Тенденція до зменшення
	- частка діоксиду сірки (SO ₂), викинутого в атмосферне повітря унаслідок діяльності об'єктів теплогенерації (2019 р.) ⁷⁹	%	70,2	Тенденція до зменшення
	- кількість нових одиниць громадського транспорту, який відповідає вимогам екологічності та враховує потребу декарбонізації місцевого транспортного сектору та його інфраструктури	одиниць	-	13
	- кількість жителів вугільних територіальних громад, які отримали доступ до децентралізованих системи теплопостачання на альтернативних джерелах	осіб	-	73300
Водні ресурси	- обсяг скидів забруднених стічних вод у водні об'єкти	млн м ³	117,6 ⁸⁰	Тенденція до зменшення
Земельні ресурси	- кількість розроблених комплексних планів просторового розвитку вугільних територіальних громад	одиниць	-	18
	- площа відновлених територій	км ²	-	29,0
Надра	- кількість ліквідованих вугледобувних підприємств	одиниць	-	40
	- кількість підготовлених ТЕО недоцільності подальшої експлуатації вугледобувних підприємств	одиниць	-	6

⁷⁸ <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Загальні викиди забруднюючих речовин і парникових газів суб'єктами господарювання, які мають великі спалювальні установки)

⁷⁹ <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Загальні викиди забруднюючих речовин і парникових газів суб'єктами господарювання, які мають великі спалювальні установки)

⁸⁰ Показник 2023 р. Показник не враховує відповідну інформацію по Енергодарській, Вугледарській, Світлодарській, Торецькій, Гірській, Лисичанській, Щастинській територіальних громадах, оскільки за цими громадами вона відсутня. Державний облік водокористування. URL: <https://davr.gov.ua/derzhavnij-oblik-vodokoristuvannya>.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Компоненти довкілля	Індикатори	Одиниця вимірювання	Базове значення	Цільові значення у 2030 р.
Території природо-охоронним статусом, об'єкти Смарагдової мережі	- площа додатково створених природоохоронних територій	км ²	-	76,5
	- кількість об'єктів ПЗФ України, розташованих у вугільних територіальних громадах України ⁸¹	одиниць	55 (з них 12 од. – на територіях, де ведуться бойові дії та на ТОТ)	Тенденція до зростання
	- кількість об'єктів Смарагдової мережі Європи, розташованих у вугільних територіальних громадах України ⁸² (у т. ч. ті, що перебувають на ТОТ)	одиниць	20 (з них 2 од. – на територіях, де ведуться бойові дії, 1 од. – на ТОТ)	Тенденція до зростання
Відходи	- обсяг утворених відходів вуглевидобутку, тис. т ⁸³ (2022 р.)	млн т	13,64	тенденція до зменшення
	- обсяг утворених відходів унаслідок постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря ⁸⁴ (2020 р.)	млн т	5,33	тенденція до зменшення
Безпека життєдіяльності та здоров'я населення	- чисельність вугільних регіонів України	млн осіб	2,160	тенденція до збільшення
	- щільність населення вугільних регіонів України	осіб / км ²	209,2	тенденція до зростання природного приросту населення
	- кількість створених робочих місць, не пов'язаних з видобутком та переробкою вугілля, на території індустріальних парків	одиниць	-	5600
	- кількість побудованих (капітально відремонтованих, реконструйованих) об'єктів соціальної інфраструктури	одиниць	-	394
	- кількість додатково створених місць у закладах соціальної інфраструктури	одиниць	-	1510

⁸¹ Відкриті дані земельного кадастру України. Природно-заповідний фонд. URL: https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=true&dzk_atu_rayon=true&dzk_atu_terhromad_line=true#9.17/50.321/24.1895;

CONVENTION ON THE CONSERVATION OF EUROPEAN WILDLIFE AND NATURAL HABITATS. URL: https://rm.coe.int/updated-list-of-officially-adopted-emerald-sites-december-2019-168098ef51?fbclid=IwAR3Sfh-F_w0fpHBkCggkU1Xc1bUbo57vMgDhu1Fcgg-gFvM5QaceWsnOlt4

⁸² Відкриті дані земельного кадастру України. Природно-заповідний фонд. URL: https://kadastr.live/?nsdi_sm_merega=false&dzk_pzf=true&dzk_atu_rayon=true&dzk_atu_terhromad_line=true#9.17/50.321/24.1895;

CONVENTION ON THE CONSERVATION OF EUROPEAN WILDLIFE AND NATURAL HABITATS. URL: https://rm.coe.int/updated-list-of-officially-adopted-emerald-sites-december-2019-168098ef51?fbclid=IwAR3Sfh-F_w0fpHBkCggkU1Xc1bUbo57vMgDhu1Fcgg-gFvM5QaceWsnOlt4

⁸³ Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#n15>

⁸⁴ Про затвердження Національного плану управління відходами до 2033 року та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2024-%D1%80#n15>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Компоненти довілля	Індикатори	Одиниця вимірювання	Базове значення	Цільові значення у 2030 р.
	- кількість працівників вугільних підприємств (та членів їх сімей), які отримали послуги з підвищення кваліфікації та перекваліфікації	осіб	-	9200
	- кількість жителів, які працевлаштувалися чи відкрили власну справу	осіб	-	68300
	- кількість закладів, в яких запроваджено нові програми навчання (до потреб місцевого ринку праці) та/або здійснено модернізацію обладнання	одиниць	-	9

За результатами щорічного моніторингу кількість індикаторів може бути розширена шляхом включення до моніторингу додаткових показників відповідно до умов реалізації Програми.

Рекомендовано включити показники (індикатори) моніторингу наслідків виконання Програми для довілля, у тому числі для здоров'я населення, до загального переліку показників (індикаторів) моніторингу процесу реалізації пріоритетів і заходів Програми.

Здійснення моніторингу впливів виконання Програми на довілля, у тому числі на здоров'я населення, за визначеними показниками з веденням щорічної звітності дозволить своєчасно виявляти недоліки і порушення, що негативно впливають на складові довілля та здоров'я населення, і обґрунтувати необхідні заходи щодо їх усунення.

3. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довілля, у тому числі для здоров'я населення. Оцінка ймовірних наслідків для довілля під час реалізації Програми вказує на те, що загалом її реалізація повинна позитивно вплинути на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, земельні ресурси, біорізноманіття, збереження об'єктів природно заповідного фонду, Смарагдової мережі, водно-болотних угідь міжнародного значення, ситуацію з відходами, а також здоров'я населення та інфраструктуру забезпечення його життєдіяльності.

Водночас під час виконання Програми, в результаті моніторингу реалізації заходів для досягнення її пріоритетів, можуть бути виявлені впливи на довілля, у тому числі на здоров'я населення, які мають прямі наслідки на стан довілля, умови життєдіяльності та здоров'я населення. У такому випадку перелік індикаторів для моніторингу наслідків виконання Програми для довілля, в т. ч. здоров'я населення, буде доповнено відповідними індикаторами, які дозволять об'єктивно оцінити та відстежити зміни.

4. Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати. Під час реалізації Програми будуть відстежуватись екологічні загрози для довілля шляхом спостережень та збору наявних статистичних та звітних даних про стан довілля, про наслідки для довілля та здоров'я населення, які виникли за результатом реалізації передбачених у Програмі заходів для досягнення визначених в ній пріоритетів. Отримані показники будуть проаналізовані та об'єктивно оцінені шляхом порівняння наявних значень з вихідними значеннями, з нормативними значеннями (встановленими нормативно-правовими актами) та/або з цільовими значеннями (визначеними у Звіті про стратегічну екологічну оцінку Програми).

5. Періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями. Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення, оприлюднюється один раз на рік орган виконавчої влади, який є

відповідальним за розроблення документу державного планування та здійснює загальне керівництво і контроль за його виконанням (структурним підрозділом центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері регіонального розвитку), на своєму офіційному вебсайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення. Відтак вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями буде здійснюватися не рідше одного разу на рік.

6. Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, включають:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про вплив реалізації документа державного планування на довкілля, в т. ч. здоров'я населення;
- отримання інформації, яка може бути використана для удосконалення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості CEO);
- перевірка дотримання екологічних норм, встановлених відповідними органами влади;
- відстеження процесу виконання документа державного планування відповідно до вихначених в ньому пріоритетів, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків для довкілля, в т. ч. здоров'я населення.

У разі виявлення систематичних відхилень від встановлених нормативів щодо складових довкілля рекомендовано здійснити аналіз захворюваності населення для виявлення негативного впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення. Водночас доцільно використовувати також відповідні статистичні та звітні дані.

У разі коли під час здійснення моніторингу виявлено непередбачені даним Звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки реалізації Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, замовник повинен вжити заходів для їх усунення, а також розглянути пропозиції щодо внесення змін до Програми для запобігання подібним негативним наслідкам у майбутньому. У разі внесення суттєвих змін до Програми вони підлягають стратегічній екологічній оцінці.

Замовник протягом п'яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розміщує на своєму офіційному вебсайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки затверджений документ державного планування, рішення про його затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, і письмово повідомляє про це орган, зазначений у статті 6 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища).

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Державна цільова програма справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року не містить конкретних проєктів здійснення господарської діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля сусідніх держав, і які потребують надання документів дозвільного характеру на їх провадження, а також не визначає місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів. Відтак стратегічна екологічна оцінка проєкту Програми не передбачає проведення транскордонних консультацій щодо ймовірних наслідків від її реалізації для довкілля, в тому числі здоров'я населення, зачеплених держав (сусідніх країн). Водночас проєкти, які будуть скеровані на виконання заходів за пріоритетами Програми, і відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» підлягатимуть оцінці впливу на довкілля та/або проведенню стратегічної екологічної оцінки відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», окремо проходитимуть процедуру оцінки впливу на довкілля, в тому числі, за потреби, щодо транскордонних наслідків для довкілля та здоров'я населення зачеплених держав, до прийняття рішення про їх реалізацію.

11. РЕЗЮМЕ ІНФОРМАЦІЇ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ, РОЗРАХОВАНЕ НА ШИРОКУ АУДИТОРІЮ

1. Державна цільова програма справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року (далі – Програма) розроблена для реалізації державної регіональної політики та забезпечення справедливої трансформації вугільних регіонів України шляхом комплексного розв'язання проблемних питань, зокрема в економічній, соціальній, культурній, житлово-комунальній та екологічній сфері, які виникають внаслідок зменшення видобутку вугілля та поступового закриття вугледобувних та суміжних підприємств. Досягнення цієї мети відбуватиметься шляхом виконання програмних заходів за чотирма пріоритетами: 1. Диверсифікація локальної економіки на основі наявного економічного та людського потенціалу; 2. Пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств, розвиток людського капіталу; 3. Перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності; 4. Розв'язання екологічних проблем та протидія зміні клімату.

Програма відповідає стратегічним цілям державної екологічної політики України та узгоджується з цілями/напрямами/завданнями низки документів державного планування, серед яких: Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року; оновлена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки; Енергетична стратегія України до 2050 року; Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та Операційним планом заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року; Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року; Водна стратегія України на період до 2050 року; Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року; Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року; Національний план управління відходами до 2033 року; та інші.

2. Програма охоплює 38 вугільних територіальних громад (які забезпечують видобуток вугілля, та ті, які здійснюють генерацію електроенергії), які зосереджені у Волинській, Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Харківській та Івано-Франківській областях. Загальна площа громад – 10 414,4 км², а чисельність населення – понад 2 млн осіб. Водночас 17 з 38 вугільних територіальних громад (45,8% площі усіх вугільних громад України) наразі перебуває в зоні активних бойових дій або тимчасової окупації, що значно ускладнює їхню соціально-економічну та екологічну ситуацію.

Аналіз стану довкілля, в тому числі здоров'я населення, вказує на те, що внаслідок зменшення діяльності вуглевидобувних підприємств та підприємств вугільної теплової генерації (через поступову відмову від вуглевидобутку та з огляду на повномасштабну збройну агресію РФ) концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі на досліджуваних територіях перебувають на рівні, який вважається безпечним для екосистеми та здоров'я населення (за виключенням тимчасово окупованих територій, де відсутні дані). Водночас джерелами викидів в атмосферне повітря парникових газів та інших небезпечних речовин є тліючі терикони, підприємства добувної промисловості (через недотримання технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування, невиконання у встановлені терміни заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня, низькі темпи впровадження сучасних технологій очищення викидів, відсутність ефективного очищення викидів підприємств від газоподібних домішок), а також ТЕС (функціонуючи на основі спалювання викопного палива, продукують широкий спектр забруднюючих речовин).

Радіаційний стан на територіях вугільних регіонів України характеризується допустимим рівнем для життєдіяльності населення.

Загальний стан водних ресурсів на більшості територій вугільних регіонів задовільний. Проте в окремих громадах (наприклад, Ладизенській, Українській та деяких інших) відзначається підвищений рівень жорсткості води, а також перевищення гранично допустимих концентрацій

хімічних речовин за окремими моніторинговими показниками. Також характерною є практично для всіх громад вугільних регіонів значна зношеність мереж водопостачання та водовідведення, що може мати потенційний негативний вплив на здоров'я населення та стан довкілля.

Також основними викликами та екологічними загрозами для водних ресурсів вугільних територіальних громад Дніпропетровської області є: промислове забруднення через скиди шахтних вод, які містять підвищену концентрацію солей, важких металів та інших домішок; засолення річкових та ґрунтових вод через потрапляння мінералізованих шахтних вод у природні водойми; дефіцит якісної питної води у деяких громадах, особливо в районах з високою концентрацією промислових підприємств; можливі підтоплення через закриття шахт та припинення відкачування води, що може вплинути на стан забудованих територій.

Території вугільних громад Луганської, Донецької, Запорізької та Харківської областей – тимчасово окуповані, або на них тривають бойові дії. Відповідно актуальна та достовірна інформація про стан водних ресурсів відсутня. Проте звіти вітчизняних та міжнародних екологічних організацій констатують значний негативний вплив війни на якість води, що пов'язано з: руйнуванням інфраструктури, водопостачання та водовідведення, очисних споруд; хімічним та промисловим забрудненням; ризиками бактеріологічного забруднення; зміною гідрологічного режиму через вибухи, будівельні руйнування тощо.

Водночас аналіз частки скинутих забруднених вод серед територіальних громад вугільних регіонів України демонструє критичні екологічні виклики, в т. ч. пов'язані з гірничодобувною та теплогенеруючою діяльністю. Зокрема у 12 із 32 вугільних територіальних громад, за якими наявна відповідна інформація, частка скинутих забруднених вод становила понад 92% (з них у 9 громадах – 100%).

Ґрунти вугільних територіальних громад України відзначаються специфічними особливостями: у Західному регіоні (Львівська, Волинська, Івано-Франківська області) переважають опідзолені та болотні ґрунти з підвищеною вологістю, а еродованість здебільшого не перевищує 10%. У центральних і східних регіонах (Київська, Вінницька, Харківська області) домінують чорноземи та сіроопідзолені ґрунти, з тенденцією до середньоокислої реакції та еродованістю до 60% на Слобожанщині. Найбільші екологічні ризики зафіксовані в Донецькій, Луганській, Дніпропетровській і Запорізькій областях, де через активні бойові дії, затоплення шахт і накопичення важких металів у ґрунтах (бор – 50-80 мг/кг, марганець – 900-1600 мг/кг, мідь – 30-80 мг/кг) суттєво погіршується стан земель, що вимагає рекультивації та екологічного моніторингу.

Природно-заповідний фонд України у вугільних територіальних громадах представлений різноманітними об'єктами, серед яких найбільшими є Галицький національний природний парк (14 684,8 га) в Івано-Франківській області та Гомільшанські ліси (14 314,8 га) у Харківській області, де велися/ведуться бойові дії. Війна призвела до значних загроз для довкілля: близько 20% заповідних територій України постраждали, а частина заповідників і національних парків (зокрема, в Донецькій, Луганській, Запорізькій, Харківській областях) опинилися в зонах бойових дій або окупації, що має вкрай негативний вплив на довкілля, зокрема біорізноманіття, флору та фауну на цих територіях. Також на території вугільних громад розташовано 20 об'єктів Смарагдової мережі Європи. Проте деякі з них, зокрема в Донецькій, Луганській та Запорізькій областях, знаходяться в зонах бойових дій або під тимчасовою окупацією, що створює ризики для їхнього збереження.

Сучасна система управління відходами в Україні залишається неефективною, що призводить до значного забруднення довкілля, особливо у вугільних регіонах, таких як Донбас та Львівсько-Волинський вугільний басейн, де терикони та відвали відходів спричиняють забруднення ґрунтів, води та повітря. В умовах війни проблема загострилася через зростання обсягів воєнних відходів, включно з уламками боєприпасів, будівельними матеріалами, що містять азбест, і медичними відходами, які становлять загрозу для здоров'я населення. Відновлення постраждалих територій

після війни потребує впровадження сучасних технологій управління відходами, рекультивациі порушених земель та екологічно безпечних рішень для сталого розвитку громад.

Негативний вплив на здоров'я населення мають вуглевидобуток та теплогенерація, особливо в регіонах, де ці галузі є основними джерелами зайнятості та економічної діяльності. Видобуток вугілля супроводжується викидами пилу, метану та важких металів, що спричиняє захворювання дихальної системи, зокрема хронічний бронхіт, астму, пневмоконіоз та навіть рак легень. Також робота на шахтах пов'язана з високими ризиками травмування, професійних захворювань та серцево-судинних ускладнень через інтенсивне фізичне навантаження та несприятливі умови праці. У добувній промисловості країни на виробництві щорічно фіксується близько тисячі нещасних випадків, з них 75 % при видобуванні вугілля. 60 % смертних випадків добувної промисловості припадає на добування вугілля.

Теплогенерація, особливо на вугільних ТЕС, зумовлює значне забруднення повітря через викиди діоксиду сірки, оксидів азоту та дрібнодисперсного пилу, що підвищує ризик розвитку серцево-судинних та легеневих захворювань серед місцевого населення. Крім того, забруднення водних ресурсів та ґрунтів токсичними відходами, такими як зола та шлами, може спричинити накопичення важких металів у харчовому ланцюгу, що негативно впливає на функціонування нервової системи, роботу нирок та гормональний баланс. Загалом вплив вуглевидобутку та теплогенерації на здоров'я населення є довготривалим та накопичувальним, вимагаючи комплексних екологічних та медичних заходів для зменшення його наслідків.

3. У випадку, якщо проєкт Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України на період до 2030 року не буде затверджено, рівень ризику соціально-економічної та екологічної кризи у вугільних громадах значно зростає. Відсутність комплексного підходу до поступового відходу від вуглевидобутку призведе до загострення існуючих проблем та унеможливить реалізацію політики справедливої трансформації, яка б сприяла створенню нових робочих місць, модернізації інфраструктури та підвищенню якості життя населення на засадах сталого розвитку. У разі незатвердження проєкту Програми, подальший розвиток вугільних територіальних громад відбуватиметься інерційно, що загострить економічні, соціальні та екологічні проблеми. Враховуючи масштабну шкоду, завдану повномасштабною збройною агресією РФ, відсутність комплексного підходу до відновлення вугільних регіонів може спричинити кумулятивний ефект, що створить загрози техногенного характеру, погіршить екологічну ситуацію та матиме негативні наслідки для здоров'я та добробуту населення.

4. Основними проблемами довкілля, які стосуються Програми є: забруднення атмосферного повітря стаціонарними та пересувними джерелами та шкодою, спричиненою бойовими діями; забруднення водних об'єктів скидом неочищених/недостатньо очищених стічних вод, а також руйнування мережі гідротехнічної інфраструктури; забруднення ґрунтів через недосконалість системи управління відходами, низьку екологічну культуру населення, а також внаслідок бойових дій; пошкодження та руйнування природоохоронних територій та безповоротна втрата рідкісних видів рослин і тварин внаслідок тимчасової воєнної окупації РФ частини території на сході України; ймовірне погіршення фізично та психічного здоров'я частини населення країни внаслідок продовження війни.

5. Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля Програми визначаються низкою документів міжнародного рівня, які підписала Україна, та законами України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Про засади державної регіональної політики», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про природно-заповідний фонд України», «Про екологічну мережу України», «Про охорону атмосферного повітря», «Про управління відходами», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про охорону культурної спадщини», «Про систему громадського здоров'я», «Про стратегічну екологічну оцінку», Водним кодексом України та іншими.

6. Пріоритети та заходи Програми зорієнтовані на реалізацію державної регіональної політики щодо збалансованого розвитку територіальних громад вугільних регіонів та поступове зниження залежності від вугілля окремих регіонів України шляхом комплексного вирішення проблемних питань в економічній, соціальній, житлово-комунальній та екологічній сфері, які виникають внаслідок реформування енергетичної сфери. Відтак у середньо- та довгостроковій перспективі їх реалізація повинна забезпечити позитивний вплив на довкілля в тому числі здоров'я населення. Зокрема, очікується, що вона сприятиме охороні і збереженню усіх компонентів довкілля та покращенню здоров'я населення. Проте під час виконання окремих заходів Програми можуть мати місце тимчасові короткотермінові негативні впливи на довкілля. Здебільшого до таких заходів належать ті, що пов'язані з розвитком інженерної інфраструктури для залучення інвестицій (індустріальних парків, промислових майданчиків, будівництвом транспортної інфраструктури, підсилюючих електростанцій, складських приміщень тощо). Зокрема, під час облаштування території під індустріальні парки, модернізації систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення тимчасового негативного впливу може зазнати довкілля, зокрема ґрунти, прилеглих територій; розвиток відновлювальних джерел енергії може завдати шкоди довкіллю під час встановлення елементів електрогенерації (вітряків, сонячних панелей тощо). Водночас очікується, що реалізація заходів, які можуть мати тимчасовий короткостроковий негативний прямий або опосередкований вплив на компоненти довкілля, з високою ймовірністю будуть супроводжуватися позитивними вторинними наслідками для довкілля, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, оскільки вони передбачають: перехід на відновлювальні джерела енергії та підвищення енергоефективності; розв'язання наявних у вугільних регіонах екологічних проблем та протидію зміні клімату; пом'якшення негативних соціальних наслідків закриття та трансформації вугільних підприємств (в т.ч. шляхом забезпечення надання якісних медичних послуг жителям вугільних територіальних громад, розвиток закладів догляду за дітьми та людьми похилого віку). Реалізація заходів Програми не повинна спричинити до появи середньо- і довгострокових негативних впливів на компоненти довкілля, а також не повинна спричинити до появи вторинних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення.

За умови дотримання та виконання захисних і охоронних заходів, що відповідають чинним нормативним вимогам, ймовірність появи впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний кумулятивні та синергічні наслідки для довкілля, в т.ч. здоров'я населення, є незначними.

7. Для нейтралізації, зменшення та пом'якшення можливих короткочасних негативних наслідків виконання заходів Програми передбачено здійснення низки заходів, які матимуть позитивний вплив на компоненти довкілля. Серед них: розвиток розподіленої генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії; модернізація, підвищення ефективності, адаптивності та декарбонізації систем централізованого теплопостачання, в т.ч. через розвиток когенерації, генерації на альтернативному паливі та генерації з використанням геотермальної енергії; модернізація та забезпечення доступності сучасних систем водопостачання (в т.ч. питного) та водовідведення; сприяння регенерації та очищення забудованих територій, рекультивації земель та реалізація проєктів перепрофілювання; відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь; та інші.

Водночас, для покращення якості атмосферного повітря пропонуємо передбачити заходи з адаптації до зміни клімату, зокрема оновлення автопарку громадського транспорту, який би відповідав вимогам екологічності та враховував потребу декарбонізації місцевого транспортного сектору та його інфраструктури, а також рекомендуємо доповнити Програму заходами, скерованими на пом'якшення зміни клімату, зокрема збільшення лісонасаджень. Рекомендуємо також забезпечити заходи, скеровані на підтримку розробки Планів дій сталого енергетичного розвитку та клімату територіальних громад вугільних регіонів України.

8. Розглянувши альтернативи проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року, дійшли висновку, що в інтересах забезпечення

ефективної та справедливої трансформації вугільних регіонів України найбільш прийнятним варіантом буде затвердження проєкту Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року у тому вигляді, як він поданий для аналізу, з врахуванням обґрунтованих пропозицій, отриманих під час громадського обговорення та консультацій з органами виконавчої влади в межах процедури стратегічної екологічної оцінки документа, оскільки він найбільшою мірою відповідає засадам моделі справедливої трансформації вугільних регіонів, що передбачає гідне життя та достатній заробіток усім мешканцям, в тому числі працівникам, на яких вплине процес відмови від викопного палива (ліквідація виробничих потужностей, закриття вугледобувних підприємств тощо).

9. Моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля, в т.ч. здоров'я населення, проводитиметься згідно з Порядком здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р. №1272). Водночас система запропонованих в Програмі індикаторів включає дуже мало індикаторів, які дозволять моніторити наслідки виконання документа для довкілля та здоров'я населення. Відтак пропонуємо включити до переліку індикаторів виконання Програми індикатори моніторингу наслідків для довкілля від реалізації заходів Програми, які запропоновані в розділі 9 даного Звіту.

10. Програма не містить конкретних проєктів здійснення господарської діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля сусідніх держав, і які потребують надання документів дозвільного характеру на провадження такої діяльності, а також не визначає місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів. Відтак стратегічна екологічна оцінка проєкту Програми не передбачає проведення транскордонних консультацій щодо ймовірних наслідків від її реалізації для довкілля, в тому числі здоров'я населення, зачеплених держав.

Старший науковий співробітник
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»,
к.е.н., доцент

Андрій ДУБ

Додаток А

Таблиця А.1. Загальні викиди забруднюючих речовин і парникових газів об'єктами теплогенерації, які функціонують у вугільних територіальних громадах України, 2019 р., тон⁸⁵

Код ЄДРПОУ	Код території фактичного місця здійснення діяльності за КОАТУУ	Назва суб'єкта господарювання	Загальна кількість викидів	У тому числі		
				діоксиду сірки	діоксиду азоту	речовини у вигляді суспендованих твердих частинок
Вінницька область						
5470928	510600000	Відокремлений підрозділ "Ладизинська ТЕЦ" Акціонерного товариства "ДТЕК Західенерго"	70844,3	50902,4	6841,0	11780,0
Дніпропетровська область						
38024604	1210138400	Відокремлений підрозділ "Придніпровська ТЕЦ" Акціонерного товариства "ДТЕК Дніпроенерго"	24424,9	17863,1	3576,7	2355,9
38024613	1220310300	Відокремлений підрозділ "Криворізька ТЕЦ" Акціонерного товариства "ДТЕК Дніпроенерго"	20363,9	12605,1	2603,7	4886,8
Донецька область						
131245	1420910600	Вуглегірська ТЕС ПАТ "Центренерго"	77590,2	62228,6	7768,2	6961,1
26160824	1423310600	Відокремлений підрозділ "Курахівська ТЕС" ТОВ "ДТЕК Східенерго"	131391,8	88362,5	11849,7	30254,3
131104	1424210800	Структурна одиниця ПАТ "Донбасенерго" Слов'янська ТЕС"	61239,4	44808,3	7579,6	8258,4
Запорізька область						
38024583	2312500000	Відокремлений підрозділ "Запорізька ТЕС" Акціонерного товариства "ДТЕК Дніпроенерго"	98650,9	70614,3	22110,4	4292,7
Івано-Франківська область						
131541	2610300000	Відокремлений підрозділ "Бурштинська ТЕС" Акціонерного товариства "ДТЕК Західенерго"	169887,9	125135,6	11098,3	30629,3
Київська область						
131334	3223110500	Трипільська ТЕС ПАТ "Центренерго"	56229,6	32482,6	5377,9	17900,5
Луганська область						
26174683	4423110100	Відокремлений підрозділ "Луганська ТЕС" ТОВ "ДТЕК Східенерго"	17451,5	7299,6	7299,6	5616,3
Львівська область						
131618	4622155300	Відокремлений підрозділ "Добротвірська ТЕС" Акціонерного товариства "ДТЕК Західенерго"	32214,1	23701,0	3909,2	3801,2
Харківська область						
5471247	6321755600	Зміївська ТЕС ПАТ "Центренерго"	57302,5	37665,0	3575,6	15581,8
Всього			817591,168	573668,032	93589,974	142318,217

⁸⁵ Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця А.2. Зведена інформація щодо місць видалення відходів вуглевидобутку та теплогенерації у вугільних територіальних громадах України

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Волинська область⁸⁶						
Породній відвал	м. Нововолинськ	Шахта №9 «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля»	Діюче	В	Відкритий породний відвал. Обсяг – 2456,577 тис тон. Площа – 56 тис.м2 (+9 тис. м2)	Порода в результаті вуглевидобутку (4 кл.н.)
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта №1, «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля»	В стадії проектування рекультив ації	В	Відкритий породний відвал. Обсяг – 11037 тис тон. Площа – 12.97 га	Порода в результаті вуглевидобутку (4 кл.н.)
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта «Бужанська», ДП «Волиньвугілля»	Діюче	В	Відкритий породний відвал. Обсяг – 21,690 тис.м3. Площа – 137 тис.м2	Порода в результаті вуглевидобутку (4 кл.н.)
Породний відвал	с. Стара Лішня, Поромівська громада	Шахта №5 «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля»	Законсервовано	В	Об'єм – 10986800 тон. Площа – 15.6 га.	Відходи вуглевидобутку (4 кл.н.)
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта №8 «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля»	Законсервоване	В	Породний відвал. Обсяг – 3667 тис тон. Площа – 17.68 га	Відходи вуглевидобутку (4 кл.н.)
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта №3 «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля»	Законсервоване	В	Породний відвал. Обсяг – 2847 тис тон. Площа – 9.14 га	Відходи вуглевидобутку (4 кл.н.)
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта №4 «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля»	Законсервоване	В	Породний відвал. Обсяг – 2491 тис тон. Площа – 9 га	Відходи вуглевидобутку (4 кл.н.)
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта №2 «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля»	Законсервоване	В	Породний відвал. Обсяг – 2633 тис тон. Площа – 9.78 га	Відходи вуглевидобутку (4 кл.н.)

⁸⁶ Реєстр місць видалення відходів у Волинській області. URL: <https://voladm.gov.ua/article/restr-misc-vidalennya-vidhodiv/>

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта №7 «Нововолинська», ДП «Волиньвугілля», 12 км від м. Нововолинськ	Законсервоване	В	Породний відвал. Обсяг – 2243 тис тон. Площа – 10.77 га	Відходи вуглевидобутку (4кл.н.)
Породний відвал	м. Нововолинськ	Шахта №«Нововолинська», ДП «Волиньвугілля», 9 км від м. Нововолинськ	Законсервоване	В	Породний відвал. Обсяг – 4.418 тис тон. Площа – 19.42 га	Відходи вуглевидобутку (4кл.н.)
Породний відвал шахти №10	Біля с. Петрово, Поромівська громада	ДП «Дирекція по будівництву об'єктів»	діюче	В	Обсяг видалення-341,20066 тис м ³ . Проектний обсяг – 1445,7 тис. м ³ . Площа – 7,38 га.	Відходи вуглевидобутку (4кл.н.)
Львівська область⁸⁷						
Породний відвал (терикон)	Околиця смт Гірник та села Межиріччя	Шахта №3 «Великомостівська», м. Шептицький	Діюче	В	3415,02 тис. тон, 28,5 га, відкрите поверхнєве насипне	Відходи добування кам'яного вугілля
Породний відвал (терикон)	2 км від смт Гірник, с. Межиріччя	ДВАТ «Шахта №4 «Великомостівська», с. Межиріччя	Діюче	В	4057055 тон, 16,8 га, відкрите поверхнєве насипне	Гірнична порода
Породний відвал (терикон)	3 км на захід від смт Гірник	Шахта №6 «Великомостівська», с. Сілець	Діюче	В	3735038,0 тон, 14,7 га, відкрите поверхнєве насипне	Відходи добування кам'яного вугілля
Мулові майданчики каналізаційних споруд Добротвірської ТЕС біля с. Стриганка	за 6,0 км на пн. зх. від ТЕС, поблизу с. Стриганка	Відокремлений підрозділ «Добротвірська теплова електрична станція», смт Добротвір	Діюче	В	6831,340 т, 0,48 га/1,5 га, відкрите поверхнєве	Відходи знезаражування та (або) очищення вод стічних

⁸⁷ Ресстр об'єктів утворення оброблення та утилізації відходів у Львівській області. URL: <https://deplv.gov.ua/reystrova-karta-obyektiv-utvorenniya-obroblennya-ta-utylizacziyi-vidhodiv/>

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Золошлаковий відстійники Добротвірської ТЕС	за 2,3 км на захід від ТЕС, 1,7 км. на південний схід від смт Добротвір	Відокремлений підрозділ «Добротвірська теплова електрична станція», смт Добротвір	Діюче	В	297794,3 т, 143,0 га, відкрите поверхневе	Шлак паливний, пил зольний вугільний; шлам, що утворюється від освітлення води
Плоский породний відвал (терикон)	в західній частині шахтного поля протікає р. Західний Буг	ДВАТ шахта «Червоноградська», с. Бендюга	Діюче	В	411750 тон, 4,72 га, відкрите поверхневе насипне	Гірнична порода
Сміттєзвалище побутових і будівельних відходів Добротвірської ТЕС	за 2,3 км на захід від ТЕС	Добротвірська ТЕС, смт Добротвір	Діюче	Б	21382тон, 2,23 га, відкрите поверхневе насипне	Відходи діяльності установ громадського харчування, технічного обслуговування і ремонту обладнання, приладів та ін.
Сміттєзвалище побутових і будівельних відходів Добротвірської ТЕС	за 2,3 км на захід від ТЕС, 1,7 км на пд. сх., смт Добротвір	ВП «Добротвірська теплова електрична станція», смт Добротвір	Діюче	Б	54693,400 тон, 2,23 га, відкрите поверхневе насипне	Відходи тверді, одержані від знесолення води (недопал вапна). Відходи змішані будівництва та знесення будівель і споруд. Шлам масловловлювачів (осад від мийки транспорту). Відходи комунальні (міські) змішані, у тому числі сміття з урн. Відходи матеріалів основних і речовин, які застосовують для знезараження та очищення води. Сульфовугілля ХВО відпрацьоване
Терикон (відвал плоский породний)	В південно-східній частині Межирічанського родовища, яке входить до складу Львівсько-Волинського	Державне відкрите Акціонерне Товариство шахта «НАДІЯ»	Діюче	В	2960000м ³ , 12 га, відкрите поверхневе насипне	Відходи добування кам'яного вугілля (гірнична порода). Відходи виробничо-технічні при добування і обробленні кам'яного вугілля (зола)

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
	кам'яновугільного басейну					
Породний відвал	с. Сілець	ЗАТ «Львівсистем-енерго», м. Шептицький	Діюче	В	63038140 тон, 77,7 га, відкрите поверхнєве насипне	Гірнична порода (відходи вуглезбагачення)
Породний відвал	с. Сілець	ПАТ «Львівська вугільна компанія», с. Сілець	Відвал №1 – законсервоване Відвал №2 – Законсервоване Відвал №3 – законсервоване Відвал №4 – діюче	В	В.№1-31300 тис.м.куб., 650 тис.м.кв.; В.№2-1370 тис.м.куб., 50 тис.м.кв.; В.№3-2063,6 тис.м.куб., 77 тис.м.кв.; В.№4-2830 тис.м.куб., 105 тис.м.кв.	Відходи збагачення вугілля переробленого на збагачувальних та брикетних фабриках
Плоский породний відвал	околиці м. Шептицький	ДП «Львіввугілля», м. Шептицький	Діюче	В	854 тис. тон, 10,2 га, відкрите поверхнєве насипне	Відходи добування кам'яного вугілля
Хвостосховище	с. Сілець	ЗАТ «Львівсистем-енерго», м. Шептицький	Діюче	Б	5167089 тон, 59 га, відкрите поверхнєве наливне	Відходи вуглезбагачення (хвости фабрик, збагачення вугілля)
Хвостосховище	с. Сілець	ЗАТ «Львівсистем-енерго», м. Шептицький	Законсервоване	В	4752227 тон, 72 га, відкрите поверхнєве змішаного типу	Відходи вуглезбагачення (хвости фабрик, збагачення вугілля)

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Породний відвал (терикон)	1 км. на захід від м. Шептицький; 1,5 км. на схід від с. Острів; 1,6 км. на південь від р. Солокія	ДП «Львіввугілля», ВП Шахта «Червоноградська», м. Шептицький	Діюче	В	3956700 т, 140000м ² , відкрите поверхнєве насипне	Відходи добування кам'яного вугілля (порода)
Породний відвал (терикон)	3 км. на захід від с. Грник	ДП «Львіввугілля», Шахта «Зарічна», с. Сілець	Діюче	В	7481443 т, відкрите поверхнєве насипне	Відходи добування кам'яного вугілля (порода)
Івано-Франківська область⁸⁸						
площадка золівдвалу №1 і 2	77112, м. Бурштин, Ів-Франківська обл., навпроти греблі водосховища-охолоджувача, на віддалі ~ 1,0 км від ди-мової труби № 1 ДТЕК Бурштинська ТЕС з географічними координатами 49о 12' 27" ПШ і 24о40' 03" СД.	ПАТ «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО»			Інформація не оприлюднюється у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про управління відходами" ⁸⁹	
золівдвал № 3	77112, м. Бурштин, Ів-Франківська обл., на відстані 5,5 км південніше ДТЕК Бурштинська ТЕС з географічними координатами 47°32' ПШ і 34°311 СД.	ПАТ «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО»			Інформація не оприлюднюється у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про управління відходами" ⁹⁰	

⁸⁸ Реєстр місць видалення відходів. URL: <https://data.gov.ua/dataset/85bd40c9-6365-425e-b7f7-698fc27269f8>

⁸⁹ Реєстр місць видалення відходів в Івано-Франківській області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2123c81c-4005-473a-8d1d-2e6133c40652>

⁹⁰ Реєстр місць видалення відходів в Івано-Франківській області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2123c81c-4005-473a-8d1d-2e6133c40652>

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Площадка шлаковідвалу	77112, м. Бурштин, Ів-Франківська обл., межує із золовідвалом № 1 і 2 біля греблі водосховища-охолоджувача і знаходиться на віддалі ~ 1,0 км від димової труби № 1 БуТЕС з географічними координатами 49° 12' 27" ПШ і 24° 40' 03" СД.	ПАТ "ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО"			Інформація не оприлюднюється у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про управління відходами" ⁹¹	
Площадка шлаковідвалу	77112, м. Бурштин, Ів-Франківська обл., межує із золовідвалом № 1 і 2 біля греблі водосховища-охолоджувача і знаходиться на віддалі ~ 1,0 км від димової труби № 1 ДТЕК БУРШТИНСЬКА ТЕС з географічними координатами 49°	АТ "ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО"			Інформація не оприлюднюється у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про управління відходами" ⁹²	

⁹¹ Реєстр місць видалення відходів в Івано-Франківській області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2123c81c-4005-473a-8d1d-2e6133c40652>

⁹² Реєстр місць видалення відходів в Івано-Франківській області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2123c81c-4005-473a-8d1d-2e6133c40652>

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
	12' 27" ПШ і 24о40' 03" СД.					
площадка золівдвалу №1,2	77112, м. Бурштин, Ів-Франківська обл., знаходиться навпроти греблі водосховища-охолоджувача, на віддалі ~ 1,0 км від ди-мової труби № 1 ДТЕК БУРШТИНСЬКА ТЕС з географічними координатами 49о 11' 58" ПШ і 24о41' 07" СД	ПАТ "ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО"			Інформація не оприлюднюється у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про управління відходами" ⁹³	
золівдвал № 3	77112, м. Бурштин, Ів-Франківська обл., розміщений на відстані 6,0 км. південніше ДТЕК БУРШТИНСЬКА ТЕС з географічними координатами 49о10І04ІІ ПШ і 24о41І40ІІ СД.	ПАТ "ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО"			Інформація не оприлюднюється у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про управління відходами" ⁹⁴	

⁹³ Реєстр місць видалення відходів в Івано-Франківській області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2123c81c-4005-473a-8d1d-2e6133c40652>

⁹⁴ Реєстр місць видалення відходів в Івано-Франківській області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2123c81c-4005-473a-8d1d-2e6133c40652>

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Площадка шлаковідвалу	77112, м. Бурштин, Ів-Франківська обл., межує із золівідвалом № 1 і 2 біля греблі водосховища-охолоджувача і знаходиться на віддалі ~ 1,0 км від димової труби № 1 ДТЕК БУРШТИНСЬКА ТЕС з географічними координатами 49о 12' 27" ПШ і 24о40' 03" СД.	АТ «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО»			Інформація не оприлюднюється у зв'язку з набранням чинності Закону України "Про управління відходами" ⁹⁵	
Дніпропетровська область⁹⁶						
Породний відвал	Петропавлівський район, 6,0 км на захід від с. Брагинівка, і 2,5 км на північ від с. Сонцево, 4,0 на північний схід від с. Тельмана 1212400000	ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ Шахта Дніпровська» ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ЄДРПОУ 00178353 51416, Дніпропетровська обл., Павлоградський р-н, с. Тельмана, вул. Садова, 106	Діюче	В	Обсяг: 12 514 250 т Площа: 28,42 га / 235,00 га / 235.00га Відкрите поверхнєве	Відходи (породи гірські,земля), які утворились підчас проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, ви добудування вугілля відкритим способом Група :10 Клас небезпеки:4 Шлам, що утворюється від освітлення води (Мул шахтних вод) Група :41 Клас небезпеки:4 Шлак паливний (Шлак вугільний) Група :40 Клас небезпеки:4

⁹⁵ Реєстр місць видалення відходів в Івано-Франківській області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/2123c81c-4005-473a-8d1d-2e6133c40652>

⁹⁶ Реєстр місць видалення відходів у Дніпропетровській області. URL: <https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/EKOLOGIA/MVV-REESTR-20-08-2021.pdf>

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Породний відвал блоку №2	Дніпропетровська обл., 3 км на північний схід від с. Миколаївка	ВСП «Шахтоуправління Першотравенське» ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ЄДРПОУ 00178353 52744, Дніпропетровська обл., Петропавлівський рн, вул. Першотравнева, № 2, Г	Діюче	В	Обсяг: 11 025 000 т Площа: 28.6 га / 107,2 га Наземне Відкрите поверхнєве	Горна порода Група: 10 Клас небезпеки: 4 Мули відстійника шахтних вод Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал	Дніпропетровська обл., 1,75 км на південний схід від с. Тельмана, 2,6 км на північний схід від с. Мар'їна Роца, 2,5 км на північний схід від р. Самара 1212400000	ВСП «Шахтоуправління Дніпровське» ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ЄДРПОУ 00178353 Дніпропетровська обл., м. Першотравенськ, вул. Леніна, 7	Діюче	В	Обсяг: 17 254 850 т Площа: 40.840 га / 40.840 га / 40.840га Відкрите поверхнєве	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом (Гірнича порода) Група: 10 Клас небезпеки: 4 Відходи виробничотехнологічні інші, не позначенні іншим способом, або відходи від комбінованих процесів (Мул з відстійників) Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал	48 ПШ – 37 ЗД	ВСП «Шахтоуправління Першотравенське» ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ЄДРПОУ 00178353 51400, Дніпропетровська обл., м. Першотравенськ	Закрите	В	Обсяг: 17,825 млн.т Площа: 21.5 га / 23.1 га Відкрите поверхнєве	Горна порода Група: 10 Клас небезпеки: 4 Мули відстійника шахтних вод Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал № 2 ш. Тернівська	Дніпропетровська обл, Павлоградський р-н, 3700 м на північ від	ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ПАВЛОГРАДСЬКЕ» ПАТ «ДТЕК	Закрите	В	Обсяг: 6 120 000 т Площа: 12,9 га / 90,2 га / 90,2 га Відкрите поверхнєве	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів,

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної цільової програми справедливої трансформації вугільних регіонів України до 2030 року

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
	с. Богданівка 1212400000	ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ" 00178353				видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас небезпеки: 4
Породний відвал	Північна окраїна м. Тернівка 1212400000	ВСП "ШАХТОУПРАВЛІННЯ ТЕРНІВСЬКЕ" ПАТ "ДТЕК ПAVЛОГРАДВУГІЛЛЯ" ЄДРПОУ 00178353 51550, Дніпропетровська обл., м. Тернівка, вул. Маяковського, 33	Діюче	В	Обсяг: 24000000 тон Площа: 24,7 га/ 29,9 га / 227,5 га Відкрите поверхнєве	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом (гірнична порода) Група: 10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води (Мул відстійників шахтних вод) Група: 41 Клас небезпеки: 4 Шлак паливний (Шлак вугільний) Група: 40 Клас небезпеки: 4
Породний відвал № 2 шахти "Тернівська"	Павлоградський р-н, 3,7 км на північ від с. Богданівка, 0,5 км на схід від м. Тернівка 1212400000	ВСП "ШУ Павлоградське" ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" шахта Тернівська ЄДРПОУ 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Діюче	В	Обсяг: 6 784 400 т Площа: 12,9841 га / 13,1411 га/ 12,9841 га Відкрите поверхнєве - насипне	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом (гірнична порода) Група: 10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал "Шахта "Самарська"	1,6 км на південь від с. Богданівка Павлоградського району 1212400000	ВСП "ШУ Тернівське" ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" шахта "Самарська" ЄДРПОУ 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Законсервована	В	Обсяг: 4 625 000 т Площа: 12,0 га/ 75,8 га/ 75,8 га Відкрите поверхнєве - насипне	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом (гірнична порода) Група: 10 Клас небезпеки: 4
Породний відвал "Шахта "ЗахідноДонбаська"	700 м на південь до міста Тернівка 1212400000	ВСП "ШУ Тернівське" ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" шахта "ЗахідноДонбаська" ЄДРПОУ 00178353	Діюче	В	Обсяг: 24 000 000 т Площа: 24,7 га/ 227,5 га/ 29,9 га Відкрите поверхнєве - насипне	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом (гірнична порода) Група:

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
		вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400				10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води (Мул відстійників шахтних вод) Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал блоку № 1	3 км на північний схід від с. Миколаївка 1212400000	ВСП "ШУ Першотравенське" ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" Шахта "Степова" ЄДРПОУ 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Закрите	В	Обсяг: 17 825 000 т Площа: 21,5 га / 203,8 га / 23,1 га Відкрите поверхнєве - насипне	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал блоку № 2	3,2 км на схід від с. Миколаївка 1212400000	ВСП "ШУ Першотравенське" ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" Шахта "Степова" ЄДРПОУ 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Діюче	В	Обсяг: 11 025 000 т Площа: 16 га / 151,7 га / 28,6 га Відкрите поверхнєве - насипне	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал шахто-дільниці "Першотравенська"	1,5 км на захід від м. Першотравенськ 1212400000	ВСП "ШУ Першотравенське" ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" Шахта "Ювілейна" ЄДРПОУ 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Законсервоване	В	Обсяг: 4 000 000 т Площа: 12,8 га / 60,2 га / 60,2 га Відкрите поверхнєве - насипне	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас небезпеки: 4
Породний відвал	1,5 км на північний схід від м. Першотравенськ 1212400000	ВСП "ШУ Першотравенське" ПрАТ "ДТЕК Павлоградвугілля" Шахта "Ювілейна" ЄДРПОУ 00178353	Діюче	В	Обсяг: 29 426 130 т Площа: 28,59 га / 235,60 га / 235,60 га Відкрите поверхнєве - насипне	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
		вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400				небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал	1,75 км на південний схід від с. Шахтарське; 2,5 км на схід від р. Самара 1212400000	ВСП “Шахтоуправління Дніпровське” ПрАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” Шахта ім. М.І.Сташкова 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Діюче	В	17 254 850, 000 т Відкрите поверхнєве – насипне Площа 35,2/300/43,5 га	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4
Породний відвал	Петропавлівський район, 6 км на захід від с. Брагинівка, 2,5 км на північ від с. Сонцево, 4 км на північний схід від с. Шахтарське 1212400000	ВСП “Шахтоуправління Дніпровське” ПрАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” Шахта Дніпровська 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Діюче	В	15 815 900, 000 т Відкрите поверхнєве – насипне площа 19,45/191,8/30,05 га	Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4 Шлак паливний Група: 40 Клас небезпеки: 4
Породний відвал	Павлоградський район, 9 км в південно-східному напрямку від с. Вербки 1212400000	Філія “ЦЗФ Павлоградська” ПрАТ “ДТЕК Павлоградвугілля” 00178353 вул. Соборна, 76, м. Павлоград, 51400	Діюче	В	1899, 211 тис.м3 5032, 909 тис.т Відкрите поверхнєве – насипне площа -/14,9664/39,966 га	Відходи збагачення вугілля переробленого на збагачувальних та брикетних фабриках Група: 10 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4 Відходи (породи гірські, земля), які утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі будівництва шахт, розрізів, видобування вугілля відкритим способом Група: 10 Клас небезпеки: 4

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Золошлаковідвал ПдТЕС в протоці Шиянка	Золошлаковідвал розташований на відстані 2,15 км північно-східніше промайданчика Придніпровської ТЕС з географічними координатами 47*55 ПШ, 34*28 СД 1210138400	ВП "ПРИДНІПРОВСЬКА ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ" ПАТ "ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО" ЄДРПОУ 00130872 49112, м. Дніпропетровськ, вул. Гаванська, 1	Закрите	В	Обсяг: 15750 тис.т Площа: 181,2 га / 145 га Відкрите поверхневе	Шлак паливний Група: 40 Клас небезпеки: 4 Пил зольний вугільний Група: 40 Клас небезпеки: 4 Шлак паливний Група: 40 Клас небезпеки: 4
Шлакозакрипувач ПдТЕС в протоці Шиянка	Шлакозакрипувач розташований в районі гирла р.Шиянки на відстані 3,4 км північно-східніше про майданчика Придніпровської ТЕС з географічними координатами 47*55 ПШ, 34*28 СД. Він влаштований в границях земельного відводу для золошлаковідвалу в протоці Шиянка (південна ділянка) 1210138400	ВП "ПРИДНІПРОВСЬКА ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ" ПАТ "ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО" ЄДРПОУ 00130872 49112, м. Дніпропетровськ, вул. Гаванська, 1	Діюче	В	Обсяг: 140000 тонн Площа: 8 га Відкрите поверхневе	Шлак паливний Група: 40 Клас небезпеки: 4
Золовідвал ПдТЕС в балці Західна	Золовідвал розташований на відстані 5 км північно-східніше промайданчика Придніпровської ТЕС з	ВП "ПРИДНІПРОВСЬКА ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ" ПАТ "ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО" ЄДРПОУ 00130872 49112, м.	Діюче	В	Обсяг: 35748 тис.м3 Площа: 305,65 га Відкрите заглиблене в землю	Пил зольний вугільний Група: 40 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від регенерування іонообмінників Група: 41 Клас небезпеки: 4

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
	географічними координатами 47*55 ПШ, 34*28 СД 1210138400	Дніпропетровськ, вул. Гаванська, 1				Смоли іонообмінні зіпсовані або відпрацьовані Група: 41 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від процесу очищення газу, інші Група: 40 Клас небезпеки: 4 Засоби фільтрувальні відпрацьовані Група: 40 Клас небезпеки: 4 Шлам, що утворюється від освітлення води Група: 41 Клас небезпеки: 4
Мулові-піскові площадки біологічних очисних споруд	Мулові-піскові площадки розміщені на території (в межах земельного відводу) біологічних очисних споруд з географічними координатами 47*54 ПШ, 34*27 СД. Вони прилягають до старого відпрацьованого золошлаковідвалу ПдТЕС в протоці Шиянка і знаходиться на віддалі 0,5-0,6 км до вул. 20 річчя Перемоги масиву Придніпровськ і 0,8-0,9 км – до с Чаплі. 1210138400	ДНІПРОВСЬК А ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ” ПАТ “ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО” ЄДРПОУ 00130872 49112, м. Дніпропетровськ, вул. Гаванська, 1	Законсерво	В	Обсяг: 51000 м3 Площа: 9180 м2	Відходи знезараження та (або) очищення вод стічних Група: 90 Клас небезпеки: 4
Золошлаковідвал ДТЕК КРИВОРІЗЬКА ТЕС	4,1 км на південний схід від м. Зеленодольськ 47о31'3" ПШ,	ВП “КРИВОРІЗЬКА ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ” ПАТ “ДТЕК	Діюче	В	Обсяг: 50897901, 235 м3 (82454600,00 тонн), в тому числі III та IV яруси 21330000,0 м3 (34554600,0 тонн) Відкрите поверхнєве –	Шлак паливний Група: 40 Клас небезпеки: 4 Пил зольний вугільний Група: 40 Клас небезпеки: 4 Шлам, що

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
	33°39'49" СД 1220310300	ДНІПРОЕНЕРГО" 53860, Дніпропетровська обл., Апостолівський р-н, м. Зеленодольськ, вул. Енергетиків, 1 38024613			змішаного типу Площа: 429 га/546 га (з С33)	утворюється від процесів знесолення води Група: 40 Клас небезпеки: 4 Відходи, одержані в процесі очищення вулиць, місць загального використання, тощо Група: 77 Клас небезпеки: 4
Майданчик для брухту чорних та кольорових металів ДТЕК КРИВОРІЗЬКА ТЕС	4,1 км на південний схід від м. Зеленодольськ 47°32'18" ПШ, 33°39'55" СД 1220310300	ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ" ПАТ "ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО" 53860, Дніпропетровська обл., Апостолівський р-н, м. Зеленодольськ, вул. Енергетиків, 1 38024613	Закрите	Б	Обсяг: не визначений Майданчик з твердим покриттям Площа 0,28 га	Брухт чорних металів дрібний інший Група: 77 Клас небезпеки: 4 Брухт кольорових металів дрібний інший Група: 77 Клас небезпеки: 4
Майданчик для відпрацьованих діелектричних фарфорових ізоляторів ДТЕК КРИВОРІЗЬКА ТЕС	4,1 км на південний схід від м. Зеленодольськ 47°33'7" ПШ, 33°39'25" СД 1220310300	ВП "КРИВОРІЗЬКА ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРИЧНА СТАНЦІЯ" ПАТ "ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО" 53860, Дніпропетровська обл., Апостолівський р-н, м. Зеленодольськ, вул. Енергетиків, 1 38024613	Закрите	Б	Обсяг: 32 тонни Майданчик з твердим покриттям Площа 0,05 га	Матеріали електроізоляційні та вироби ізолювальні зіпсовані, забруднені або неідентифіковані, які не можуть бути використані за призначенням Група: 29 Клас небезпеки: 4
Вінницька область⁹⁷						

⁹⁷ Реєстр місць видалення відходів у Вінницькій області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/fc2eb3bc-f944-485a-bdc5-cd98ccb6edd0>

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
золошлаковідвал	с.Заозерне, Гайсинський район 0524110300	Відокремлений підрозділ Ладизинська теплова електрична станція ПрАТ «ДТЕК Західенерго», 24321, м.Ладизин, вул.Наконечного, 173 ЄДРПОУ 05470928	Діюче	A	Площа186 га Обсяг 28 980 800,037 т наземне	Золошлаки Група 40, IV класнебезпеки
Мулово-піскові площадки очисних госпфекальних споруд (ОГФС) ДТЕК ЛАДИЖИНСЬК ОІ ТЕС	вул. Хлібозаводська, 13, м.Ладизин, Вінницької області,24321, КОАТУ 0510600000	Відокремлений підрозділ Ладизинська теплова електрична станція ПрАТ «ДТЕК Західенерго», 24321, м.Ладизин, вул.Наконечного, 173 ЄДРПОУ 05470928	Діюче	A	Площа2,0га Обсяг 4621,151 т наземне	шлам від очищення вод стічних комунальних (міських) Група 90, IV класнебезпеки
Харківська область⁹⁸						
Золошлако-відвал D ₁	смт Слобожанське Харківська область	Зміївська ТЕС, смт Слобожанське 05471247	Діюче	B	V = 34057696 тонн S =225 га наземне	Шлак паливний, група: 40- Відходи вторинні від виробництва і розподілу енергії електричної, газу, пари та води гарячої 4 клас
Ділянки накопичування і зберігання активного мулу			Діюче	A	V = 1281 тонн S =5,6 га наземне	Відходи знезараження та (або очищення вод стічних, група: 90- Відходи вторинні від надання послуг зі збирання, видалення та оброблення відходів 4 клас

⁹⁸ Реєстр місць видалення відходів у Харківській області. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/dostup-do-publichnoyi-informatsiyi/3059/114107>

Найменування місця видалення відходів	Місце знаходження місця видалення відходів	Власник місця видалення відходів	Режим функціонування	Категорія екологічної безпеки	Характеристика місця видалення відходів	Характеристика відходів
Звалище ТПВ D ₁			Закрите	Б	V = 90 247 тонн S = 5,4 га наземне	Відходи комунальні (міські) змішані, в т.ч. з урн; група: 77- Відходи діяльності установ громадського харчування, технічного обслуговування та ремонту устаткування, приладів та виробів інших, відходи комунальні та аналогічні неспецифічні промислові інші клас небезпеки -4

Примітка:

в умовах війни та тимчасової окупації частини Донецької та Луганської областей, доступ до верифікованої та актуальної інформації щодо інфраструктури видалення і відновлення відходів, зокрема реєстрів місць видалення, є вкрай обмеженим. Відсутність контролю з боку українських органів влади, руйнування інфраструктури внаслідок бойових дій та обмежений доступ до територій роблять неможливим збір достовірних даних.

Таблиця А.3. Зведена інформація щодо місць утворення відходів теплогенерації у Київській області⁹⁹

Назва, ідентифікаційний код за ЄДРПОУ	Код підпорядкування за СПОДУ	Адреса (населений пункт, район), код за КОАТУУ	Характеристика відходів, що оброблюються чи утилізуються (найменування, код за класифікатором відходів, група, клас небезпеки)	Загальний обсяг утворення відходів (за класами небезпеки), т/рік	Показник загального утворення відходів (Пзув)
ПАТ Центроенерго Трипільська ТЕС, 00131334	1013	08720, м.Українка, Київська обл, вул.Промислова, 1,322311000	1.Шлак паливний.4010.2.8.01,40,4.	1-0,816	263979,819
			2.Лампи люмінесцентні та відходи, які містять ртуть, інші зіпсовані або відпрацьовані.7710.3.1.26,77,1.	2- 1,085	
			3.Відходи комунальні (міські) змішані, у т.ч. сміття з урн 7720.3.1.01,77,4.	3- 4,641	
			4.Відходи змішані будівництва та знесення будівель та споруд. 4510.2.9.09, 45,4.	4-259125,269	
			5. Брухт чорних металів дрібний інший 7710.3.1.08, 44, 4.		
			6. Батареї та акумулятори інші зіпсовані або відпрацьовані 6000.2.9.08 , 60, 2.		
			7. Масла трансформаторні відпрацьовані 4010.2.9.02 , 40, 4.		
			8. Шини, зіпсовані перед початком експлуатації, відпрацьовані, пошкоджені чи забруднені під час експлуатації 6000.2.9.03 , 60, 3.		
			9. Обладнання електронне загального призначення зіпсоване, відпрацьоване чи неремонтопридатне 7740.3.1.04 , 77, 3.		
			10. Вироби та матеріали гумові зіпсовані або відпрацьовані 7710.3.1.17 , 77, 3.		
			11. Масла та мастила моторні, трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані 6000.2.8.10 , 60, 3.		

⁹⁹ Реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів Київської області. URL: <https://data.gov.ua/dataset/f18a2e6e-2e80-4d64-b933-b3a6fb769b43>.